

**POLIISIN TIEToon TULLUT RASISTINEN RIKOLLISUUS
SUOMESSA 2006**

TANJA NOPONEN

Poliisiammattikorkeakoulu
2007

Tanja Noponen

POLIISIN TIEToon TULLUT RASISTINEN RIKOLLISUUS SUOMESSA 2006

ISSN 1455-8289
ISBN 978-951-815-132-9

Kansi: Ari-Pekka Maunuksela
Taitto: Marika Saari
Paino: Edita Prima Oy, Helsinki 2007

KIITOKSET

Kiitokset hankkeen ohjausryhmän jäsenille: Juha Kääriäinen, Antti Nyström, Jorma Laitinen, Markku Heiskanen ja Marja Wahlberg. Erityinen kiitos Antti Nyströmille aineiston poiminnasta. Kiitos myös Timo Makkoselle Ihmisoikeusliitosta ja Rainer Hiltuselle Vähemmistövaltuutetun toimistosta asiantuntijavierailusta toisessa ohjausryhmän kokouksessa.

Selvityksen rakenne perustuu pitkälti edeltävien vuosien vastaviin selvityksiin. Myös tekstin osalta on paljon hyödynnetty aiempien selvitysten kirjoituksia. Erityinen kiitos selvitysten tekijöille, Tuunia Keräselle ja Noora Elloselle.

TIIVISTELMÄ

Tässä selvityksessä kartoitetaan vuonna 2006 Suomessa tapahtuneita, rikosilmoitukseen johtaneita rasistisia tekoja. Selvityksessä tarkastellaan rikosepäilyjä, joissa henkilö on joutunut uhriksi sen johdosta, että hän ihonväriltään, rodultaan tai etniseltä alkuperältään poikkeaa tekijästä. Selvityksen aineistona on käytetty poliisiasiaien tietojärjestelmästä (PATJA) poimittuja rikosilmoituksia, jotka täyttävät tietyt ehdot. Tiedot perustuvat siis rikosilmoituksiin kirjattuihin tietoihin. Tarkastelun kohteena ovat nimenomaan rikosepäilyt, eivät rikokset. Tietoa mahdollisista tuomioistuimen päätöksistä tapauksiin liittyen ei ole. Rikosepäily muuttuu rikokseksi vasta jos tuomioistuin niin toteaa.

Vuonna 2006 kirjattiin yhteensä 748 rasistista rikosepäilyä. Määrä on enemmän kuin edellisvuosina. Yleisin rikosilmoitukseen johtanut rasistinen teko oli kuitenkin aikaisempien vuosien tapaan pahoinpitely. Yhteensä pahoinpitelyn yrityksiä ja eriasteisia pahoinpitelyitä oli runsas 40 % kaikista tapauksista. Muita yleisiä rikosnimikkeitä vuonna 2006 olivat syrjintä, kunnianloukkaus, laitton uhkaus ja vahingonteko. Vuonna 2006 syrjintätapauksia oli enemmän kuin edellisenä vuonna. Tapaukset olivat miltei poikkeuksetta ravintolasyrjintää, eli tilanteita, joissa etniseen vähemmistöön kuuluvalta henkilöltä evättiin pääsy ravintolaan. Yleisin rasististen tekojen tapahtumapaikka oli ravintola tai sen edusta tai julkinen ulkoilmapaikka kuten tie, katu, tori tai puisto. Yli 60 % teoista tapahtui illan ja yön aikana.

Suurin osa epäillyistä rasistisista rikoksista kohdistui ulkomaalaisiin tai ulkomaalaistaustaisiin henkilöihin. Suomen kansalaisten osuus uhreista kasvoi kuitenkin edellisiin vuosiin verrattuna. Heitä oli yli puolet rasististen tekojen kohteeksi joutuneista. Ulkomaalaisista useimmiten uhriksi joutuivat turkkilaiset, somalialaiset ja iranilaiset. Suurin osa (73 %) rikosilmoitukseen johtaneiden rasististen tekojen uhreista oli miehiä, joista useimmat (31 %) kuuluivat 35–44-vuotiaiden ikäryhmään. Naisiin ja miehiin kohdistuneet rikokset erosivat jonkin verran. Suurin osa miehiin kohdistuneista rasistisista teoista oli pahoinpitelyjä. Naisiin kohdistui useimmiten syrjintää, kunnianloukkauksia ja kotirauhan rikkomisia. Joka viides naiseen kohdistunut rasistiseksi luokiteltava rikosepäily oli vuonna 2006 syrjintätapaus.

Myös suurin osa (89 %) epäillyistä oli miehiä, joista yli 80 % oli kansalaisuudeltaan suomalaisia ja syntynyt Suomessa. Kaikista epäillyistä noin puolet oli 15–24-vuotiaita. Kyseinen ikäluokka on ollut jo viimeisen viiden vuoden ajan yleisin rasistisista teoista epäiltyjen ikäryhmä. Noin 30 % tapauksista epäilty oli uhrille entuudestaan tuntematon henkilö. Erityisesti pahoinpitelyt olivat tuntemattomien tekemiä. Joka viidennessä tapauksessa puolestaan kyse oli asiakassuhteessa tapahtuneesta teosta, tällöin useimmiten syrjinnästä. Vähiten rikoksia tapahtui työtovereiden välillä (1 %). Naapureiden tekeminä rasistina tekoina kirjattiin useimmiten laittomia uhkauksia, kunnianloukkauksia ja kotirauhan rikkomisia. Kunnianloukkauksista ja laittomista uhkauksista noin viidennes ja yli 15 % kotirauhan rikkomisista tapahtui naapureiden välillä.

Valtaosa (80 %) vuoden 2006 alun aikana poliisille ilmoitetuista teoista eteni esitutkinnan päättämisen jälkeen syyttäjälle syyteharkintaan. Erityisen hyvin syyttäjälle etenivät syrjintätapaukset (95 %). Näyttäisi siis siltä, että ainakin poliisilta tapaukset etenevät hyvin, jos tekijä saadaan kiinni. Tietoa siitä, mitä tapauksille syyteharkinnassa on tapahtunut, ei ole. Myöskään sitä, millä perusteilla tiettyä tapausta ei oltu syyteharkintaan lähetetty, ei tässä selvityksessä tarkasteltu. Asianomistajarikosten osalta syynä voi olla esimerkiksi se, että asianomistaja on perunut rangaistusvaatimuksensa, jolloin poliisilla ei ole oikeutta jatkaa esitutkintaa.

Puolet kirjatuista rasistisista teoista tapahtui Etelä-Suomen läänissä, missä suuri osa Suomen ulkomaalaisesta väestöstäkin asuu. Edellisvuosien tapaan noin 40 % kaikista tapauksista kirjattiin pääkaupunkiseudulla ja noin neljännes Helsingissä. Toiseksi eniten rasistisia rikosepäilyjä kirjattiin vuonna 2006 Porissa (8 %) ja Vantaalla (8 %).

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	11
1.1	Rasismien käsitteestä	12
1.2	Rasistinen rikos	14
1.3	Rasistinen rikollisuus Suomessa tilastojen mukaan.....	14
1.4	Rasistinen rikollisuus Suomessa uhritutkimusten mukaan.....	17
1.5	Ulkomaalaistaustainen väestö Suomessa.....	18
1.6	Suomen perinteiset vähemmistöt	19
1.7	Suomalaisten etniset asenteet	20
2	SELVITYKSEN TOTEUTUS	22
2.1	Epäiltyjen rasististen rikosten määritelmä tässä selvityksessä	22
2.2	Rikosilmoitukset tutkimusaineistona.....	23
2.3	Aineiston muodostaminen	24
3	RIKOSILMOITUKSEEN JOHTANEET RASISTISET TEOT VUONNA 2006	27
3.1	Rikosnimikkeet	27
3.2	Rasismiluokituksen käytöstä	30
3.3	Rasistisesti motivoituneet pahoinpitelytapaukset	31
3.4	Rikosilmoituksiin merkityt tapahtumapaikat.....	34
3.5	Rikosilmoituksiin kirjatut tapahtuma-ajat	36
3.6	Rasististen rikosepäilyjen määrät vuosina 2003–2006	37
4	ASIANOMISTAJAT JA EPÄILLYT RASISTISISSA TEOISSA	40
4.1	Rikosepäilyjen asianomistajat	40
4.2	Asianomistajien ikä ja sukupuoli.....	44
4.3	Asianomistajan ja epäillyn suhde	47
4.4	Epäillyt rikosilmoituksissa	49
4.5	Epäiltyjen sukupuoli ja ikä	51
5	RASISTISTEN RIKOSEPÄILYJEN ETENEMINEN SYYTEHARKINTAAN	54
5.1	Poliisin esitutkintapäätökset	54
5.2	Rikosprosessiseuranta: tietojärjestelmistä	59
6	RASISTISTEN RIKOSEPÄILYJEN ALUEELLISTA TARKASTELUA.....	60
7	TYYPILLISIÄ RIKOSILMOITUKSEEN JOHTANEITA RASISTISIA TEKOJA	64
8	LOPUKSI	67
	SAMMANDRAG	71
	ABSTRACT	73
	KIRJALLISUUS	75
	LIITTEET	78
	LIITETAULUKOT	83

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Yleisimmät kansallisuudet Suomessa 2006.....	19
TAULUKKO 2	Yleisimmät päärikosnimikkeet rasistisiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa vuonna 2006.....	28
TAULUKKO 3	Yleisimmät sivurikosepäilyjen nimikkeet rasistisiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa vuonna 2006.....	29
TAULUKKO 4	Rasistisesti motivoituneiksi luokitellut pahoinpitelyt vuonna 2006.....	33
TAULUKKO 5	Rasistisesti motivoituneiden pahoinpitelyjen asianomistajien kansalaisuus vuonna 2006.....	33
TAULUKKO 6	Rasististen rikosepäilyjen tapahtumapaikat rikosnimikkeen mukaan vuonna 2006, % (N=748).....	35
TAULUKKO 7	Rikosilmoitukseen johtaneiden rasististen tekojen tapahtuma-ajat päärikosnimikkeittäin vuonna 2006, % (N=748).	36
TAULUKKO 8	Yleisimmät päärikosnimikkeet rasistisiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa vuosina 2003–2006	38
TAULUKKO 9	Rasististen rikosten asianomistajat kansalaisuuden mukaan vuosina 2003–2006 (yleisimmät kansalaisuudet vuonna 2006). ..	41
TAULUKKO 10	Yleisimmät Suomessa asuneet vieraiden maiden kansalaiset ja näihin kansallisuuksiin kohdistuneet epäillyt rasistiset rikokset, rikosepäily/1000 asukasta.	42
TAULUKKO 11	Rasististen rikosepäilyjen asianomistajat syntymämaan mukaan vuosina 2003–2006	43
TAULUKKO 12	Rikosnimikkeet uhrin iän mukaan vuonna 2006, %.	44
TAULUKKO 13	Rasististen tekojen rikosnimikkeet asianomistajan sukupuolen mukaan vuonna 2006, %.	45
TAULUKKO 14	Rasististen tekojen asianomistajien ikä rikosnimikkeittäin vuonna 2006, % (N=639)	46
TAULUKKO 15	Uhrin suhde epäiltyyn rasistisissa rikosepäilyissä rikosnimikkeittäin vuonna 2006, % (N=706).....	48
TAULUKKO 16	Rasistisista teoista epäiltyjen kansalaisuudet vuonna 2006 (yleisimmät kansalaisuudet).	49
TAULUKKO 17	Rasistisista teoista epäiltyjen syntymämaat vuonna 2006 (yleisimmät syntymämaat).	50
TAULUKKO 18	Rasistisista teoista epäillyt sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2006.....	50
TAULUKKO 19	Rikosnimikkeet epäillyn sukupuolen mukaan vuonna 2006, %... ..	52
TAULUKKO 20	Rikosnimikkeet epäillyn iän mukaan vuonna 2006, %.	53
TAULUKKO 21	Esitutinnan tila yleisimmissä rasistisissa rikosepäilyissä (1.1–30.6.2006 poliisille ilmoitetut tapaukset)	56
TAULUKKO 22	Rasistiset rikosepäilyt lääneittäin vuonna 2006.	60
TAULUKKO 23	Rasististen rikosepäilyjen määrät kunnittain vuonna 2006.....	62

KUVIOT

KUVIO 1 Yleisimmät päärikosnimikkeet rasistisiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa vuonna 2006, % (N=748)	28
KUVIO 2 Poliisin rasismikoodilla merkitsemät rikosepäilyt päärikosnimikkeen mukaan vuonna 2006, % (N=748)	31
KUVIO 3 Rasististen rikosepäilyjen tapahtumapaikat vuonna 2006, % (N=748) ..	35
KUVIO 4 Rikosilmoitukseen johtaneiden rasististen tekojen tapahtuma-ajat vuonna 2006, % (N=748)	37
KUVIO 5 Rasististen rikosepäilyjen määrän kehitys vuosina 2003–2006 (yleisimmät päärikosnimikkeet)	39
KUVIO 6 Rasististen tekojen rikosnimikkeet asianomistajan sukupuolen mukaan vuonna 2006, % (N=706)	45
KUVIO 7 Uhrin suhde epäiltyyn rasistisissa rikosepäilyissä vuonna 2006, % (N=706)	48
KUVIO 8 Rasistisista teoista epäilty sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2006, % (N=795)	51
KUVIO 9 Rikosnimikkeet epäillyn sukupuolen mukaan vuonna 2006, %	52
KUVIO 10 Rikosprosessin eteneminen	54
KUVIO 11 Rasististen rikosepäilyjen eteneminen syyteharkintaan rikosnimikkeittäin vuonna 2006, % (N=285)	57
KUVIO 12 Rasistiset rikosepäilyt lääneittäin vuonna 2006, % (N=748)	61

1 JOHDANTO

Rasistisen rikollisuuden ehkäiseminen on nostettu monissa keskeisissä kansalaisten hyvinvointia ja turvallisuutta käsittelevissä toimintaohjelmissa yhdeksi painopistealueeksi. Sisäisen turvallisuuden ohjelma mainitsee muun muassa maahanmuuttajien kotouttamisen ja hyvien etnisten suhteiden edistämisen merkittäviksi keinoiksi ehkäistä rasistista rikollisuutta. Kansallisessa ohjelmassa väkivallan vastustamiseksi muistutetaan, että maahanmuuttajat joutuvat useammin rikosten kohteiksi kuin valtaväestö, ja tästä syystä erityisesti rasistiseen väkivaltaan puuttuminen on ensiarvoisen tärkeää.

Rasistisesti motivoituneiden rikosepäilyjen määriä on Suomessa seurattu vuodesta 1997. Tämä selvitys on tehty Poliisiammattikorkeakoulussa sisäasiainministeriön toimeksiannosta ja on jatkoa aikaisemmille selvityksille (Sisäasiainministeriö 1998; 1999; 2000; 2001; 2002; 2003, Keränen 2005a; 2005b ja Ellonen 2006). Ennen vuotta 2003 tehdyt selvitykset eivät ole täysin vertailukelpoisia vuoden 2003 jälkeen tehtyjen selvitysten kanssa, sillä aineistot ovat muodostettu eri vuosina eri tavoin. Sen sijaan vuosia 2003, 2004, 2005 ja 2006 koskevien selvitysten aineistot on muodostettu samalla tavalla, joten selvitysten tuloksia voidaan vertailla keskenään. Tämä tulee ottaa huomioon vertailtaessa rasististen rikosilmoitusten ja niihin sisältyneiden rikosepäilyjen määriä eri vuosina. Selvityksessä kartoitetaan vuonna 2006 tapahtuneita, rikosilmoitukseen johtaneita rasistisia tekoja ja kuvaillaan tyypillisiä rasistisia rikosepäilyjä, niiden olosuhteita sekä rikoksesta epäiltyjä ja asianomistajia eli uhreja. Rasistisilla teoilla tarkoitetaan rikosepäilyjä, joissa on ollut rasistinen motiivi tai jotka sisältävät rasistisia piirteitä. Selvityksen aineistona ovat poliisiasiaain tietojärjestelmästä (PATJA) tietyin ehdoin poimitut rikosilmoitukset.

Koska meillä tehdään systemaattista, vuosittaista tilastointia, Suomea on EU-maiden välisissä vertailuissa usein pidetty rasistisen rikollisuuden seurannan mallimaana. Kääriäinen ja Ellonen (2006) kiinnittävät kuitenkin huomiota merkittävään tilastointipuutteeseen. Meillä ei ole minkäänlaista seurantaa – eikä muutakaan tietoa siitä – mitä epäillyille rasistisille rikoksille tapahtuu rikosilmoituksen kirjaamisen jälkeen.¹ Rikos ei ole rikos ennen kuin se on sellaiseksi tuomioistuimessa todettu. Sitä ennen rikosepäily – joita tässä selvityksessä tarkastellaan – voi pysähtyä useista syistä rikosprosessin eri portaista. Tapauksen käsittely ei ehkä etene poliisilta syyteharkintaan, syyttäjä saattaa jättää syytteen nostamatta tai tuomioistuin päätyy hylkäämään syytteen. Tämän hetkisen tiedon pohjalta emme siis pysty sanomaan millä tavalla rasistiset teot etenevät rikosprosessissa verrattuna muihin rikosepäilyihin. Mahdollisuuksina on, että ne etenevät yhtä hyvin, huonommin tai jopa paremmin kuin teot, joissa ei ole mukana rasistisia piirteitä.

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimusyksikössä on valmisteltu hanketta, jonka tarkoituksena on tarkastella miten rikosilmoitukseen johtaneet rasistiset teot etenevät rikosprosessissa, onko prosessikulussa havaittavissa joitakin ongelmia ja jos, niin minkälaisia. Tässä raportissa on kuitenkin jo tietoa siitä, miten aineiston tapaukset ovat edenneet rikosprosessin ensimmäisellä portaalla; poliisilta syyttäjälle. Tarkastelun kohteena ovat yleisimpiin päärikosnimikkeisiin liittyvät poliisin esitutkintapäätökset.

1.1 RASISMIN KÄSITTEESTÄ

Yksinkertaisesti määriteltynä *rasismi* on toisen henkilön ihmisarvon alentamista hänen ihonväriinsä, kansalaisuutensa tai etnisen alkuperänsä perusteella (Shakir & Tapanainen 2005, 14). Rasismi mielletään perinteisesti sarjaksi kuvitelmia, joiden mukaan tietty ihmisryhmä on toiseen ryhmään verrattuna moraalisesti, älyllisesti ja kulttuurisesti ylivoimainen ja jonka ylivoimaiset ominaisuudet periytyvät sukupolvelta toiselle (Liebkind 1994, 39). Rasismi käsitetäänkin usein ideologiana. Rasismia ilmenee kuitenkin myös toimintana ja olosuhteina. Rasismi

¹ Poliisiammattikorkeakoulun päällystökurssilla tehdyssä opinnäytetyössä (Fagerholm 2006) tarkasteltiin yhteensä 57 vuonna 2004 rasistiseksi luokitellun rikosepäilyn etenemistä rikosprosessissa. Tulosten mukaan kaikista tapauksista 44 % eteni syyteharkintaan ja yhteensä 12 tapauksessa (21 %) annettiin tuomio. Tuomiota kovennettiin rasismiperusteella 3 tapauksessa.

toimintana on ihmisten ihmisoikeuksien kieltämistä kuviteltujen tai todellisten etnisten tai rodullisten ominaisuuksien tähden, joka käytännössä ilmenee muun muassa syrjintänä, vainoamisena, poissulkemisena ja väkivaltana. Olosuhteissa rasismi puolestaan näyttäytyy käytänteinä ja yhteiskunnan rakenteina, jotka tuottavat ja ylläpitävät epätasa-arvoisuutta tai rassistisia mielikuvia. (Shakir & Tapanainen 2005, 13–14.)

Rasistinen ideologia ja toiminta eivät aina kohtaa toisiaan. Rasistiset ajatukset eivät aina johda rasistiseen toimintaan, eivätkä kaikki alistaminen ja syrjintä perustu rasistiseen ideologiaan. Tämä onkin merkittävin ero rasismiin ja sen lähelle sijoittuvan *etnisen syrjinnän* välillä. Syrjintä on aina toimintaa. Syrjinnässä on kyse ei-hyväksytystä toiminnasta, jonka seurauksena ihminen joutuu huonompaan asemaan kuin muut. Etnistä syrjintä on silloin, kun toimintaa perustellaan syrjityn kohteena olevan ihmisen etnisellä tai kulttuurisella taustalla. (Shakir & Tapanainen 2005, 14–16.) Muita syitä ei-hyväksytylle erotteille ovat muun muassa ikä, sukupuoli, mielipiteet, terveydentila, vammaisuus ja seksuaalinen suuntaus.

Sekä syrjintä että rasismi toimintana voidaan asettaa vielä laajemman *viharikos*-käsitteen alle. Yksikertaisimmillaan viharikoksilla tarkoitetaan rikoksia, joiden motiivina ovat ennakkoluulot yksilön etniseen, uskonnolliseen, rodulliseen, seksuaaliseen tai jonkin vammaan perusteella määrittäneeseen ryhmään. Kattavaa määritelmää viharikoksista on sen sijaan vaikea tehdä; viharikosten määrittely on erityisen voimakkaasti sidoksissa yhteiskunnan poliittiseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen ympäristöön. Mikä toisessa yhteiskunnassa on hyväksyttävää käytöstä, alistaa toisissa yhteiskunnissa vähemmistön edustajia. Viharikoksia kuitenkin yhdistää se, että ne kohdistuvat yksilön kautta koko yksilön edustamaan ryhmään ja niiden seuraukset ovat yksilön fyysisiä ja taloudellisia seuraamuksia suuremmat; viharikokset muodostavat ja ylläpitävät ennakkoluuloja, pelkoa ja vihamielisyyttä eri ihmisryhmien välillä. (Perry 2001, 7–10.)

1.2 RASISTINEN RIKOS

Rasismi ideologiana ei sinänsä ole rikos.² Jos rasistisia ajatuksia esittää julkisesti on puolestaan kyse virallisen syytteen alaisesta rikoksesta; kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Myös kaikkea muuta rikollista tekoa, kuten pahoinpitelyä, vahingontekoa tai laitonta uhkausta voidaan pitää rasistisena, jos tekijä eroaa ihonväriltään, rodultaan tai etniseltä alkuperältään rikoksen tekijästä ja tekijällä on rasistinen motiivi. Rasistisilla rikoksilla tarkoitetaan rikoksia, joiden uhrit valitaan heidän etnisen, rodullisen, uskonnollisen, kulttuurisen tai kansallisen alkuperänsä takia. Uhrit eivät siis valikoidu yksilöllisten ominaisuuksien takia, vaan ryhmiensä edustajana. (Jaakkola 1999, 170–171.) Rikoksen rasistinen motiivi on ollut vuodesta 2004 saakka rangaistuksen yksi koventamisperuste.

Rasismien kohteena ovat ensisijaisesti niin sanottuihin näkyviin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt eli henkilöt, jotka esimerkiksi ihonvärinsä tai kielensä perusteella selvimmin eroavat valtaväestöstä. Suomessa tällaisia vähemmistöjä ovat perinteiset vähemmistöt kuten romanit ja saamelaiset sekä useat uudet maahanmuuttajaryhmät. Rasismi voi kuitenkin kohdistua myös niin sanottuun valtaväestöön. Rasismien kohteeksi saattavat joutua esimerkiksi sellaiset valtaväestöön kuuluvat henkilöt, joiden puoliso on jonkin vähemmistön edustaja tai jotka näkyvästi vastustavat rasismia. (Makkonen 2000.)

1.3 RASISTINEN RIKOLLISUUS SUOMESSA TILASTOJEN MUKAAN

Suomessa on vasta viimeisen kymmenen vuoden aikana alettu tilastoida rikoksia niiden rasistisen motiivin perusteella. Vuodesta 1997 alkaen poliisin on ollut tehtävä rikosilmoitukseen merkintä rasismijutusta, jos juttu sisältää rasistisia piirteitä: ihminen on joutunut rikoksen uhriksi joko pääasiassa tai ainakin osittain sen johdosta, että hän rodultaan, ihonväriltään, kansalliselta tai etniseltä syntyperältään poikkeaa rikoksen teki-

² Toisin kuin rasismi, syrjintä on määritelty rikoslaisissa ja on jo itsessään rikos.

jästä. Käytännössä merkintä rasistisesta motiivista jää kuitenkin valitettavan usein tekemättä. Ilmoitusten luokittelua ei koeta ensisijaisena tietona, jolloin se jää helposti huomiotta ilmoitusta täytettäessä. Selvitysten mukaan rasistisia piirteitä sisältävistä rikosilmoituksista noin puolet merkitään rasismijutuiksi³ (Keränen 2005a, 2005b, Ellonen 2006).

European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (European Monitoring... 2005a; 2005b) tekemien tutkimusten mukaan Suomen tilastointimalli on yksi EU-maiden parhaita. Kyseisissä tutkimuksissa tarkastellaan ja vertaillaan muun muassa EU-maiden tiedonkeruujärjestelmiä ja niiden tuottamaa tietoa rasistisesta rikollisuudesta. Erilaisten järjestelmien avulla pyritään tilastoimaan ja kartoittamaan rasistisesti motivoituneen rikollisuuden tasoa eri maissa. Raporttien mukaan rikollisuutta tilastoidaan EU-maissa hyvin eri tavalla ja erilaisin kriteerein, minkä seurauksena maiden välistä vertailua on mahdotonta tehdä. Osassa maita tilastointi perustuu esimerkiksi tietyillä rikosnimikkeillä raportoituihin rikosepäilyihin, joista poliisi on aloittanut esitutkinnan (Viro, Slovenia), jolloin luvut rasistisesta rikollisuudesta ovat hyvin alhaisia. Virossa tällaisia tapauksia oli vuosien 2002 syyskuun ja 2004 heinäkuun välillä yhteensä 8 ja Sloveniassa vuoden 2004 aikana 8. Toisessa ääripäässä on Iso-Britannia, jonka tilastointi perustuu huomattavasti väljemmälle määritelmälle rasistisesti ja uskonnollisesti motivoituneista teoista. Englannissa rasistisiin tekoihin liittyviä tilastoja on tehty jo 1980-luvulta saakka ja tilastoitavien tapauksien määritelmiä on kehitetty sitä mukaa (Bowling 1998, 150–158). Nykyisten tilastojen mukaan Iso-Britanniassa tehdään vuosittain yli 50 000 rasistisesti motivoitunutta tai uskonnollisiin vähemmistöihin kohdistuvaa tekoa, joista runsas 30 000 tekoa täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Luvut kertovat siis enemmän niiden keräämiseen käytetyistä metodeista kuin rasistisen rikollisuuden esiintyvyyden eroista maiden välillä. Joissakin EU-maissa – Kreikassa, Italiassa ja Portugalissa – ei ole saatavilla minkäänlaista tietoa rasistisesta rikollisuudesta.

Suomessa sisäasiainministeriö on teettänyt vuodesta 1997 lähtien selvityksiä poliisin tietoon tulleesta rasistisesta rikollisuudesta (Sisäasiainministeriö 1998; 1999; 2000; 2001; 2002; 2003; Keränen 2005a; 2005b). Selvitysten aineistona ovat olleet poliisiasian tietojärjestelmästä (PATJA) poimitut rikosilmoitukset, jotka ovat täyttäneet tietyt kritee-

³ Rasismikoodin lisäksi poliisilla on käytössä myös muita rikosilmoitusten luokitteluperusteita (esimerkiksi huumausainerikokset, talousrikokset ja perheväkivaltarikokset). Myös niiden kohdalla arviolta puolet jutuista jää luokittelematta. Luokittelematta jättäminen ei siis ole rasististen juttujen erityispiirre, eikä myöskään vaikuta mitenkään negatiivisesti jutun jatkotutkintaan.

rit. Selvityksissä on kerätty tietoa rasististen rikosepäilyjen määristä, rikosnimikkeistä, tapahtumapaikoista ja -ajoista sekä uhrien ja epäiltyjen ominaispiirteistä. Kuten aikaisemmin jo mainittiin, Suomen tiedonkeruujärjestelmä näyttäytyy edukseen EU-maiden välisissä vertailuisissa. Tämä erityisesti siksi, että meillä kerätään runsaasti tietoa myös monista rasistisia rikosepäilyjä kuvaavista muuttujista, ei vain rikosnimikkeistä ja niiden määristä.

Näiden selvitysten mukaan yleisin rikosilmoitukseen johtanut rasistinen teko on kaikkina vuosina ollut pahoinpitely. Muita yleisiä rikosnimikkeitä ovat olleet vahingonteko, kunnianloukkaus, laitton uhkaus ja syrjintä. Tavallisia tapahtumapaikkoja ovat olleet julkinen ulkoilmapaikka (tie, katu, tori), piha, ravintola, ja uhrin koti tai kodin piiri. Suuri osa teoista on tapahtunut illan ja yön aikana. Rasististen rikosepäilyjen uhreista suuri osa on ollut Suomessa syntyneitä Suomen kansalaisia. Toiseksi useimmiten uhreiksi ovat joutuneet somalit. Sekä uhrin että epäillyn ovat olleet pääosin miehiä ja iältään nuorehkoja. Epäillyistä suurin osa on ollut suomalaisia.

Uusimmat rasistisia rikosepäilyjä koskevat tiedot koskevat vuotta 2005 (Ellonen 2006). Tällöin kirjattiin yhteensä 412 rasistisia piirteitä sisältävää rikosilmoitusta, joissa käsiteltiin yhteensä 669 rikosepäilyä. Näistä runsas 40 % oli eritasoisia pahoinpitelyjä. Rikosilmoitukseen johtaneiden rasististen tekojen määrä on ollut joka vuosi kasvussa. Kuten selvityksen alussa kuitenkin mainittiin, aineistojen keruutavat ovat olleet erilaisia ennen vuotta 2003, joten rasististen rikosten määrän kehityksestä ei voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Toisaalta tilastoitujen rikoslukujen suureneminen kertoo ilmoituskyynnyksen laskusta, kirjaamiskäytäntöjen muutoksista sekä aktiivisesta neuvonta- ja valistus-työstä, jota myös poliisi on yhdessä muiden viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa tehnyt saadakseen rasististen tekojen kohteeksi joutuneet ilmoittamaan asiasta poliisille.

1.4 RASISTINEN RIKOLLISUUS SUOMESSA UHRITUTKIMUSTEN MUKAAN

Edellä kuvatut selvitykset kertovat ainoastaan poliisin tietoon tulleesta rassistisesta rikollisuudesta eli ilmirikollisuudesta. Suuri osa rassistisista rikoksista, kuten muistakin rikoksista, jää kuitenkin ilmoittamatta poliisille. Piilorikollisuuden osuus rassististenkin rikosten osalta arvioidaan olevan suuri. Vuonna 2002 julkaistun *Rasismi ja syrjintä Suomessa* uhritutkimuksen mukaan vain 7 % tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajista oli tehnyt rikosilmoituksen jokaisesta kokemastaan rassistisesta rikoksesta, kun lähes 70 % ei ollut ilmoittanut ainuttakaan kokemaansa rikosta (Jasinskaja-Lahti et al. 2002).

Uhritutkimukset antavat myös muutoin erilaisen kuvan rassistisesta rikollisuudesta kuin poliisin tietoon tulleet tapaukset. Uhritutkimusten mukaan yleisin rassistinen teko on solvaus kun poliisin rikosilmoitusjärjestelmiin perustuvien selvitysten mukaan yleisin teko on pahoinpitely. Myös rikosten määrät ovat uhritutkimusten mukaan suuremmat. Jasinskaja-Lahti et al. (2002) mukaan jopa kolmasosa ulkomaalaisista oli joutunut rassistisen rikoksen uhriksi viimeisen 12 kuukauden aikana. Lähes puolet näistä oli erilaisia solvauksia ja noin viidennes uhkauksia. Yhteensä 35 % jonkin rassistisen rikoksen kohteeksi joutuneesta oli joutunut kohteeksi useammin kuin kerran. Kaikista ulkomaalaistaustansa vuoksi solvauksen, uhkauksen, pahoinpitelyn, omaisuus- tai muun rikoksen kohteeksi vähintään kerran joutuneista jopa 71 % ei kuitenkaan koskaan ilmoittanut asiasta poliisille.

Voidaankin olettaa, että erityisesti lievät rassistiset teot jätetään ilmoittamatta poliisille. Tätä tukee uhritutkimuksen tulos siitä, että suurin syy ilmoittamatta jättämiseen on se, ettei itseen kohdistunutta tekoa nähty tarpeeksi vakavana ja usko, ettei ilmoitus johtaisi minkäänlaisiin toimenpiteisiin (mt.). Tämän uskomuksen kumoaminen on vaikeaa niin kauan kuin kuten Suomesta puuttuu systemaattinen seuranta rassistisesti motivoituneiden rikosten etenemisestä poliisilta syyttäjälle ja edelleen tuomioistuimeen.

1.5 ULKOMAALAISTAUSTAINEN VÄESTÖ SUOMESSA

Ulkomaalaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. *Maahanmuuttajalla* puolestaan tarkoitetaan ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua tai on asunut maassa vähintään vuoden ja jolla on tarvittava oleskelu- tai työlupa. *Pakolainen* on YK:n vuoden 1951 pakolaissopimukseen mukaan henkilö, "jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta". Pakolaisasema todetaan siten, että valtio myöntää henkilölle turvapaikan tai YK:n edustaja toteaa henkilön pakolaiseksi. *Turvapaikanhakijalla* viitataan puolestaan henkilöön, joka on joutunut vainon kohteeksi ja anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vieraassa maassa. Oleskeluoikeuden voi pakolaisuuden lisäksi saada myös työn, opiskelun tai perheen yhdistämisen perusteella. *Paluumuuttajalla* tarkoitetaan henkilöä, joka palaa lähtömaahansa. Ulkomaan kansalainen voi hakea Suomen kansalaisuutta asuttuaan Suomessa kuusi vuotta. Vuosina 1991–2001 Suomen kansalaisuus myönnettiin noin 21 000 henkilölle. Eniten Suomen kansalaisuuksia on myönnetty venäläisille ja somalialaisille. (Pohjanpää et al. 2003, 7–18.)

Ulkomaan kansalaisten määrä oli Suomessa pitkään hyvin pieni; vuonna 1950 ulkomaan kansalaisia oli noin 11 000, vuonna 1976 12 000 ja vielä 1980-luvun lopulla vain hieman yli 20 000 henkilöä (mt. 2003, 15–16). Suomi onkin ollut enemmän työvoiman luovuttaja kuin vastaanottaja. Myös pakolaisia Suomi alkoi ottaa vastaan varsin myöhään. Suomessa on edelleen melko vähän pakolaisia verrattuna esimerkiksi väestöltään suunnilleen samankokoisiin naapurimaihimme Tanskaan ja Norjaan. (mt., 10.)

Suomen maahanmuuton käännekohtana voidaan pitää 1990-luvun alkua. 1990-luvulla Suomeen tuli sotien vuoksi pakolaisia Somaliasta, entisen Jugoslavian alueelta, Iranista ja Irakista. Maahanmuuttoa lisäsivät myös inkerinsuomalaiset paluumuuttajat. Valtaosa nykyisistä maahanmuuttajista on tullut Suomeen siirtolaisina ja paluumuuttajina Ruotsista, Neuvostoliitosta/Venäjältä ja Virosta tai turvapaikanhakijoina ja pakolaisina kaukaisemmista maista Suomen maahanmuuton erityispiirre onkin ollut se, että suuri osa maahanmuuttajista on tullut naapurimaista (Pohjanpää et al. 2003, 11–16 ja 143).

Ulkomaalaistaustaisen väestön määrää Suomessa voidaan arvioida kansalaisuus-, äidinkieli- ja syntymämaatietojen avulla. Vuoden 2006 lopussa Suomessa asui yhteensä 121 739 ulkomaiden kansalaisia. Suurimmat ryhmät olivat venäläiset ja virolaiset (taulukko 1). Ulkomailla syntyneitä oli Suomessa vuoden 2006 lopussa 187 190. Suuri osa heistä oli entisessä Neuvostoliitossa, Ruotsissa tai Virossa syntyneitä. Vierasta kieltä äidinkielenään puhuvia asui Suomessa 156 827 henkilöä; yleisimmät kielet olivat venäjä (42 182), viro (17 489), englanti (9659), somali (8 990) ja arabia (7 564). (Tilastokeskuksen STATFin-palvelu 2007.)

TAULUKKO 1 Yleisimmät kansallisuudet Suomessa 2006.

Kansalaisuus	Lukumäärä	% kaikista	Syntymämaa	Lukumäärä	% kaikista
Venäjä	25 326	20,8	Ent.Neuvostoliitto	41 922	22,3
Viro	17 599	14,5	Ruotsi	29 835	15,9
Ruotsi	8265	6,8	Viro	14 515	7,7
Somalia	4623	3,8	Somalia	5261	2,8
Kiina	3382	2,8	Ent.Jugoslavia	5214	2,8
Serbia ja Montenegro	3340	2,7	Venäjä	5296	2,8
Irak	3045	2,5	Saksa	4896	2,6
Thaimaa	2994	2,5	Kiina	4590	2,4
Saksa	2972	2,4	Irak	4436	2,4
Britannia	2910	2,4	Thaimaa	4074	2,2
Turkki	2886	2,4	Iran	3442	1,8
Muu	44 397	36,5	Muu	64 429	34,3
YHTEENSÄ	121739	100	YHTEENSÄ	187910	100

Lähde: Tilastokeskuksen STATFIN-palvelu

1.6 SUOMEN PERINTEISET VÄHEMMISTÖT

Suomen perinteisiä vähemmistöjä ovat suomenruotsalaiset, juutalaiset, tataarit, romanit ja saamelaiset. Nämä vähemmistöt ovat ominaisuuksiltaan ja taustaltaan hyvin erilaisia. (Kanervo & Saarinen 2004, 21.) Puhekielessä myös suomenruotsalaisia pidetään vähemmistönä, vaikka heidän ei voi juridisesti katsoa olevan vähemmistö, koska ruotsi on Suomessa virallinen kieli (Kortteinen 1996, 98).

Juutalaisia Suomessa asuu hieman yli tuhat, joista valtaosa Helsingin ja Turun seuduilla, missä sijaitsevat maamme kaksi juutalaista seurakuntaa. Suurin osa Suomen juutalaisista on 1800-luvulla tänne asettuneiden Venäjän armeijan sotilaiden jälkeläisiä. (Kortteinen 1996, 92–94.) Myös ensimmäiset tataarit saapuivat maahamme Venäjän armeijan sotilaina. Tataarit ovat islaminuskoisia ja puhuvat omaa äidinkieltään, turkinsukuista tataarin kieltä (Pentikäinen 1997, 189). Tataareja on Suomessa alle tuhat (Kortteinen 1996, 94).

Romaneja arvioidaan asuvan Suomessa noin 10 000. Lisäksi Ruotsissa asuu noin 3 000 suomalaista romania. Romanit saapuivat Suomeen 1500-luvulla Ruotsin ja Baltian maiden sekä Venäjän kautta. Romaneilla on vahva oma kulttuurinen identiteettinsä ja oma kieli, romanin kieli. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.)

Saamelaiset ovat Pohjoismaiden ainoa alkuperäiskansaksi tunnustettu kansa. Saamelaisia on arvioitu olevan kaiken kaikkiaan noin 50 000–100 000. Suomessa saamelaisia asuu yli 6 000. (Seurujärvi-Kari ym. 1997.) Suomessa on koko itsenäisyyden ajan asunut myös venäjänkielinen vähemmistö, jonka vanhan osan arvioidaan nykyään käsittävän noin 5 000 henkeä (Kanervo & Saarinen 2004, 25; Kortteinen 1996, 95).

1.7 SUOMALAISTEN ETNISET ASEENTEET

Maahanmuuton lisääntyminen 1990-luvulla ajoittui samaan aikaan pahan taloudellisen laman kanssa. Tämä herätti yhteiskunnallista keskustelua ulkomaalaisten asemasta ja oikeuksista sekä kiristi ulkomalaisasenteita. Suomalaisten etnisiä asenteita tutkineen Jaakkolan (1999; 2005) mukaan kielteisyys ulkomaalaisia kohtaan lisääntyikin laman aikana. Taloudellisen laman aikana ulkomaalaiset koettiin sosioekonomiseksi uhaksi; heitä pidettiin yhtenä syynä työttömyyden ja sosiaalimenojen kasvuun. Laman jälkeen asenteet maahanmuuttajiin ovat muuttuneet koko ajan myönteisemmiksi. Erityisesti äärimmäiset maahanmuuttajavastaiset mielipiteet ovat Jaakkolan mukaan vähentyneet.

Suomalaiset suhtautuvat eri tavoin eri etnisiin vähemmistöihin. Suhtautuminen meitä köyhemmistä maista lähtöisin oleviin, ulkonäöltään ja kulttuuriltaan poikkeaviin ihmisiin on torjuvampaa kuin suhtautuminen meitä enemmän muistuttaviin (mt.). Etnisen hierarkian alapäässä ovat somalit, arabit, venäläiset ja kurdit. Seuraavaksi kielteisemmin suhtaudutaan turkkilaisten, marokkolaisten, mustien afrikka-

laisten ja entisten jugoslaavien maahanmuuttoon. Myönteisimmin suhtaudutaan inkerinsuomalaisten, anglosaksien ja pohjoismaalaisten maahanmuuttoon. Suomen perinteisistä vähemmistöistä myönteisimmin suhtaudutaan saamelaisiin ja kielteisimmin muslimeihin ja romaaneihin. Vaikka kielteiset asenteet ulkomaalaisia kohtaan ovat vähentyneet, on etninen hierarkia pysynyt pitkälti samana. Ainoiksi poikkeuksiksi voidaan nostaa venäläiset ja virolaiset; vuonna 2003 jo lähes 40 % suomalaisista suhtautui myönteisesti venäläisten ja virolaisten maahanmuuttoon. (Jaakkola 2005.)

Myönteisimmin kaikkiin kansallisryhmiin suhtautuvat nuoret aikuiset ja korkeasti koulutetut. Kaupungeissa suhtaudutaan myönteisemmin maahanmuuttajiin ja pakolaisiin kuin maaseudulla. Yleisesti myönteisimmin suhtautuvat ne, joilla on kontakteja maahanmuuttajiin. (mt.)

Vaikka kielteiset asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovatkin Jaakkolan mukaan vähentyneet, ne eivät ole saavuttaneet lamaa edeltävää myönteisyyttä. Toisten tutkimusten mukaan rasistiset asenteet ovat jopa yleistyneet. Vuoden 2000 Eurobarometrin mukaan 11 % suomalaisista totesi "muihin rotuihin kuuluvien läsnäolon häiritsevänä heitä" kun vastaava luku vuoden 1997 barometrissä oli 8 % (Makkonen 2000, 54). Vastaavasti vuonna 2003 kerätyn ISSP -aineiston (International Social Survey Programme) mukaan suomalaiset eivät toivo ulkomaalaisten määrän lisääntyvän. Tutkimuksen mukaan 37 % suomalaisista toivoi, että maahanmuuttajien määrä pidetään ennallaan ja 32 % toivoi, että määrää mieluummin vähennetään kuin lisätään. (Oinonen ym. 2005.) Tutkimukset arvioivat suomalaisten muuttuneen myös entistä "rotutietoisemmaksi", jonka seurauksena etninen hierarkia on selvästi kärjistynyt; erilaiset etniset ryhmät erotellaan entistä herkemmin haluttuihin ja ei-haluttuihin ryhmiin (Makkonen 2000, 54.) Tätä tukevat myös Jaakkolan tutkimustulokset siitä, että suomalaiset suhtautuvat myönteisesti sotaan ja nälänhätää pakoon lähtevien vastaanottoon, mutta kielteisemmin yleisesti pakolaisiin tai poliittista vainoa pakeneviin (Jaakkola 2005).

2 SELVITYKSEN TOTEUTUS

Tämän selvityksen tarkoituksena on kartoittaa rikosilmoitukseen johtaneita, vuonna 2006 tapahtuneita rasistisia tekoja. Ensin tarkastellaan mitkä olivat tyypillisimpiä rikosnimikkeitä, tapahtumapaikkoja ja tapahtuma-aikoja. Sen jälkeen kuvaillaan rasististen rikosepäilyjen uhreja sekä epäiltyjä, rikosepäilyjen etenemistä poliisilta syyteharkintaan ja kirjattujen rikosepäilyjen alueellista jakautumista. Lopuksi kuvataan tyypillisiä rasistisia tekoja rikosilmoitusten ja yhteensä kuuden eri jutun esitutkimusmateriaalin pohjalta. Selvityksen aineistona ovat poliisiasian tietojärjestelmästä (PATJA) poimitut rikosilmoitukset, jotka täyttävät tietyt, luvussa 2.3 esitetyt kriteerit.

2.1 EPÄILTYJEN RASISTISTEN RIKOSTEN MÄÄRITELMÄ TÄSSÄ SELVITYKSESSÄ

Vuodesta 1997 lähtien poliisiasian tietojärjestelmässä (PATJA) on ollut käytössä erillinen luokittelu rasistisille jutuille, jota poliisien tulee käyttää heille annettujen ohjeiden mukaan. Alkuperäinen ohje rasismikoodin käytölle viittasi rikoksiin, joissa vähemmistöryhmän edustaja on joutunut teon kohteeksi joko pääasiassa tai ainakin osittain sen johdosta, että hän rodultaan, ihonväriltään, kansalliselta tai etniseltä syntyperältään poikkeaa rikoksen tekijästä. Vuoden 2005 lopussa määritelmää kuitenkin tarkastettiin, sillä oli tullut selväksi, että myös valtaväestöön kuuluva voi joutua rasistisen rikoksen uhriksi. Nykyisen ohjeistuksen mukaan rikosilmoitus tulisi luokitella rasismijutuksi, kun "*henkilö on joutunut rikoksen uhriksi sen johdosta, että hän ihonväriltään, rodultaan tai etniseltä alkuperältään poikkeaa rikoksen tekijästä. Rasististen piirteiden selvittämiseksi on kiinnitettävä erityistä huomiota tekijän käyttäytymiseen ja sanomisiin ennen rikokseen ryhtymistä (solvaukset ja nimittelyt)*".

Tässä selvityksessä rasistisella rikosepäilyllä viitataan edellä esitettyyn poliisin ohjeiden mukaiseen rasistiseen tekoon. Arkikielessä sanalla rasismi saatetaan viitata myös esimerkiksi iän, sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella tapahtuvaan syrjintään (pu-

hutaan esimerkiksi ”ikärasismista”). Tässä selvityksessä ei käsitellä tällaisiin ryhmiin kohdistuvia tekoja, vaan rasismi ja rasistiset rikosepäilyt liitetään nimenomaan kansalliseen tai etniseen taustaan.

2.2 RIKOSILMOITUKSET TUTKIMUSAINEISTONA

Selvityksen aineistona ovat poliisiasian tietojärjestelmästä (PATJA) tietyin ehdoin poimitut rikosilmoitukset.⁴ Rikosilmoituksen voi tehdä kuka tahansa rikoksen asianosainen tai rikoksen nähnyt henkilö. Kaikki rikosilmoitukset kirjataan poliisiasian tietojärjestelmään. Jos ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että on tapahtunut rikos, juttu etenee esitutkintaan. Jos kyseessä on niin sanottu asianomistajarikos, esimerkiksi lievä pahoinpitely, laiton uhkaus, kotirauhan rikkominen tai kunnianloukkaus, toimitetaan esitutkinta pääasiassa vain asianomistajan vaatiessa tekijälle rangaistusta.⁵ Suurin osa rikoksista on kuitenkin niin sanottuja virallisen syytteen alaisia rikoksia eli poliisin on velvollisuus tutkia ne, ja syyttäjä voi syyttää niistä, vaikka asianomistaja ei vaatisikaan rangaistusta. Tämän selvityksen aineisto sisältää siis ilmoituksen kirjaamiseen johtaneet rikosepäilyt. Kaikista poliisin tietoon tulleista tapauksista ei rikosilmoitusta välttämättä kirjata, eikä rikosepäily muutu rikokseksi ennen kuin tuomioistuin on näin todennut. Tässä selvityksessä puhutaan siis nimenomaan rikosepäilyistä, ei rikoksista.

⁴ Poiminnassa olivat mukana varsinaisten rikosilmoitusten eli R-ilmoitusten lisäksi myös niin sanottu S-ilmoitukset ja P-ilmoitukset. S-ilmoituksiin ja P-ilmoituksiin sisältyvät nimikkeet eivät ole varsinaisia rikoksia. S-ilmoitus kirjataan esimerkiksi virka-apu-, poliisitutkinta- ja ulkomaalaisasioista. Poliisitutkinnalla tarkoitetaan muuta poliisin toimitettavaksi säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa. P-ilmoitus syntyy kirjattaessa poliisilakiperusteisen kiinnioton lomaketta (päihtyneiden säilöönotot).

⁵ Tietyissä tapauksissa poliisi voi aloittaa esitutkinnan ilman asianomistajan vaatimusta myös asianomistajarikoksissa.

2.3 AINEISTON MUODOSTAMINEN

Aineiston poiminta tehtiin samalla tavalla kuin vuosia 2003, 2004 ja 2005 koskevissa selvityksissä, jotta tulokset olisivat vertailtavia. Poiminta oli kolmivaiheinen. *Ensin poimittiin raaka-aineistoon*

- kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi oli merkinnyt rasismikoodilla,
- kaikki rikosilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä syrjintä, työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan,
- rikosilmoitukset, joihin kirjatuissa rikosnimikkeissä rasistisia piirteitä todennäköisimmin ilmenee – kyseessä ovat siis tietyt rikosnimikkeet, eivät kaikki PATJA: ään sisältyvät (liite 2) – ja joissa asianomistajana oli ainakin yksi ulkomaalainen tai ulkomaalaissyntyinen eli hänen kansalaisuudekseen ja/tai syntymämaakseen oli kirjattu muu kuin suomi sekä
- kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasism” tai ”rasist”.

Näillä hakuehdoilla löytyi yhteensä vuoden 2006 osalta yhteensä 5 969 ilmoitusta. Poimintaa ei kuitenkaan voida tehdä yksinomaan rasismikoodin avulla, koska aikaisemmissa selvityksissä on huomattu, ettei poliisi luokittele kaikkia rasistisia ilmoituksia rasismijutuiksi.⁶

Poiminnan toisessa vaiheessa tästä raaka-aineistosta poimittiin varsinainen aineisto erilaisia hakusanoja käyttäen. Hakusanoina käytettiin herjaavia sanoja, joiden on usein havaittu esiintyvän rasismikoodilla merkityissä ilmoituksissa. Näillä hakuehdoilla aineistoon jäi 865 rikosilmoitusta.

Kolmannessa vaiheessa kaikki 865 rikosilmoitusta luettiin läpi ja lopulliseen aineistoon valittiin ne ilmoitukset,

- jotka poliisi oli merkinnyt rasismikoodilla⁷
- jotka sisälsivät selviä rasistisia herjauksia
- joissa epäilty ilmoitti rikoksen motiiviksi ulkomaalaisvihan ja uhri oli jonkin etnisen vähemmistön edustaja
- joissa joku asianosaisista tai poliisi piti teon motiivia rasistisena.

⁶ Vuotta 2003 koskevassa selvityksessä poliisi oli merkinnyt rasismikoodilla 52 %, vuotta 2004 koskevassa selvityksessä 51 % rasistisiksi luokitelluista ilmoituksista ja vuoden 2005 59 %.

⁷ Tässä selvityksessä tällaisista tapauksista 3 poistettiin kuitenkin lopullisesta aineistosta, koska ne oli merkitty koodilla virheellisesti; esimerkiksi tapaus, jossa poliisia oli haukuttu rasistiksi, eikä ilmoituksessa ollut muuta rasismiin viittaavaa.

Poliisin rasismikoodilla merkitseviä ilmoituksia saatiin aineistoon 242 kappaletta.⁸ Näiden lisäksi löytyi 200 ilmoitusta, joita ei ollut merkitty rasismikoodilla, mutta jotka voitiin ilmoitusta lukemalla luokitella rasis-tisiksi. *Yhteensä ilmoituksia rasisistisista rikosepäilyistä löytyi vuoden 2006 osalta siis 442 kappaletta.*

Näistä ilmoituksista kerättiin tarvittavat rikosepäilyjä, asianomista-jia ja epäiltyjä koskevat tiedot. Osa muuttujista (esimerkiksi perustiedot kuten tapahtumakunta, tapahtumakellonaika, asianomistajan/epäillyn syntymäaika, sukupuoli, kansalaisuus ja syntymämaa) saatiin valmiina poliisiasian tietojärjestelmästä. Osa muuttujista luokiteltiin uudelleen (esimerkiksi tapahtuma-aika), ja osa muodostettiin kokonaan itse ilmoi-tusten tietojen perusteella (esimerkiksi tapahtumapaikka ja uhrin suh-de epäiltyyn). Liitteessä 3 on kuvattu muuttujien luokituksia tarkemmin.

Yhdessä rikosilmoituksessa voi olla useita tekoja ja useita asian-omistajia. Sama henkilö voi olla asianomistajana useammassa eri ri-kosnimikkeessä; esimerkiksi pahoinpitelyn yhteydessä on voinut ta-pahtua myös kunnianloukkaus tai laiton uhkaus. Rasisistisiä tekoja tar-kasteltaessa kiinnitettiin huomiota vakavimpaan uhriin kohdistuneeseen tekoon eli niin sanottuun *päärikosepäilyyn*. Selvityksen luvut pe-rustuvat nimenomaan näihin epäilyihin ellei toisin mainita. Jaoteltaessa tekoja pää- ja sivurikosepäilyihin, vakavimmiksi luokiteltiin henkilöön suoraan kohdistuvat teot. Vakavuusjärjestys vakavimmasta lievimpään oli seuraava: henkirikokset ja henkirikosten yritykset, seksuaalirikokset (raiskaus), fyysiset väkivallanteot (pahoinpitely), väkivallalla uhkaami-nen (laiton uhkaus), syrjintä, henkilön kunniaa loukkaavat teot, koti-rauhan rikkomiset ja vahingonteot.

Selvitystä luettaessa on otettava huomioon aineiston erityispiir-teet. Se kertoo ainoastaan rikosilmoitukseen johtaneista teoista. Suuri osa teoista jää ilmoittamatta poliisille ja osa jää kirjaamatta, vaikka po-liisin tietoon tulisivatkin. Toiseksi selvitys perustuu rikosilmoituksiin kir-jattuihin tietoihin. Yksilölliset ja alueelliset erot kirjaamistavoissa saatta-vat vaikuttaa tuloksiin; esimerkiksi rasismikoodia saatetaan käyttää eri tavalla eri paikkakunnilla. Toisekseen eri henkilöt saattavat kirjata ta-pahtumia erilaisella tarkkuudella ja teon rasisistisen motiivin päättelemi-nen rikosilmoituksen selosteosan tietojen pohjalta on usein hankalaa.

Aineiston poimintaan liittyy myös useita epävarmuustekijöitä. Osa rasisistisistä rikosilmoituksista jää todennäköisesti tämän selvityksen ul-

⁸ Rasismikoodilla merkityistä ilmoituksista karsittiin pois myös muutama ilmoitus, joista oli laadittu kaksi ilmoitusta (R-ilmoitus ja P-ilmoitus).

kopuolelle. Poiminnan ensimmäisessä vaiheessa aineistosta saattaa jäädä pois esimerkiksi sellaisia rasistisia piirteitä sisältäviä rikosilmoituksia, joissa uhrina on suomalainen ja Suomessa syntynyt henkilö ja joita ei ole merkitty rasismikoodilla tai joiden ei ole nimenomaisesti mainittu sisältävän rasismia. Lukemalla tällaiset ilmoitukset, ne saattaisivat kuitenkin osoittautua rasistisiksi. Esimerkiksi perinteisiin suomalaisiin vähemmistöihin ja Suomessa syntyneisiin maahanmuuttajien lapsiin kohdistuvat rasistiset rikokset voivat jäädä aineistosta pois. Poiminnan toisessa vaiheessa taas jäävät pois sellaiset ilmoitukset, jotka eivät sisällä poiminnassa käytettyjä hakusanoja. Kyseisenkaltaiseen poimintaprosessiin on kuitenkin päädytty, koska aineiston suuri määrä ja sen poimintaan käytettävissä oleva aika huomioon ottaen kaikkien rikosilmoitusten lukeminen ei ole mahdollista.

3 RIKOSILMOITUKSEEN JOHTANEET RASISTISET TEOT VUONNA 2006

Tämän selvityksen aineistoa poimittaessa käytiin lukemalla läpi yhteensä 865 rikosilmoitusta, joista luennan jälkeen jäljelle jäi 442 rasis-tiseksi luokiteltavaa ilmoitusta. Näihin ilmoituksiin oli kirjattu yhteensä 748 rikosepäilyä. Tämä oli noin 10 % enemmän kuin edellisenä vuonna, jolloin rasis-tisia rikosilmoituksia oli yhteensä 412 ja joihin sisältyi yhteensä 669 eri tekoa. Vuonna 2004 rasis-tisiksi luokiteltiin 400 rikosilmoitusta, joissa oli yhteensä 558 tekoa. Rikosepäilyjen määrä on siis ollut tasaisessa kasvussa joka vuosi.

3.1 RIKOSNIMIKKEET

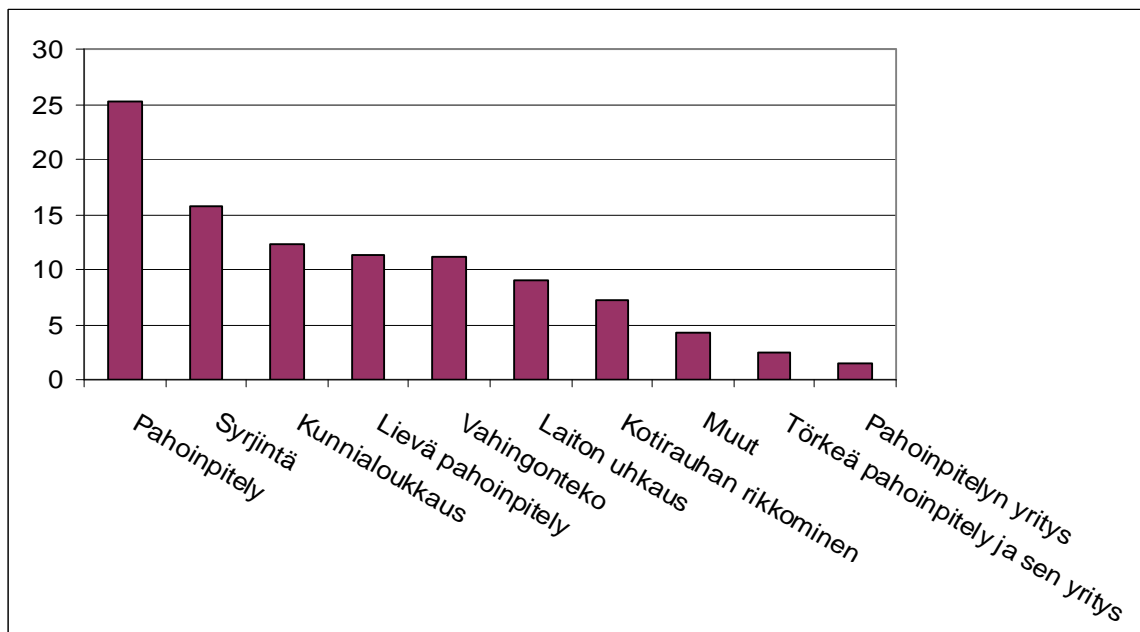
Yleisin päärikosepäily ilmoituksissa oli aikaisempien vuosien tapaan pahoinpitely (taulukko 2 ja kuvio 1), joita oli runsas neljännes kaikista tapauksista. Eriasteisia pahoinpitelyjä (törkeä pahoinpitely tai sen yritys, lievä pahoinpitely tai sen yritys ja tavallisen pahoinpitelyn yritys) oli yhteensä 302 kappaletta, joka oli runsas 40 % kaikista teoista. Viime vuonna samoilla nimikkeillä kirjattuja rikosepäilyjä oli aineistossa 289, joka oli 43 % kaikista tapauksista.

Merkittävin muutos edelliseen vuoteen verrattuna oli, että vuoden 2006 aineistosta toiseksi yleisin päärikosnimike oli syrjintä (rikosnimikkeet syrjintä ja työsyryntä). Syrjintätapauksia kirjattiin vuonna 2006 yhteensä 118 kappaletta, joka oli runsas 15 % kaikista teoista. Työsyryntää näistä oli yhteensä 5 tapausta. Loput olivat miltei poikkeuksetta tapauksia, joissa etniseen vähemmistöön kuuluvalta henkilöltä oli evätty pääsy ravintolaan tai hänelle ei ravintolan sisällä oltu suostuttu tarjoilemaan vaan pyydetty välittömästi poistumaan. Tällaisten syrjintätapausten lukumäärää nosti selkeästi yhden romaniryhmän tekemät lukuisat syrjintäilmoitukset saman vuoden aikana. Kyseessä on siis todennäköisesti poikkeuksellinen vuosi ja vuotta 2006 koskeva äkillinen kasvu kirjatuihin syrjintätapauksiin. Kunnianloukkauksista 10 oli törkeitä ja loput tavallisia, vahingonteosta 1 oli törkeä, 8 lieviä ja loput

tavallisia ja kotirauhan rikkomisista 36 oli törkeitä ja loput tavallisia (ks. myös liitetaulukko 1).

TAULUKKO 2 Yleisimmät rasistisiksi luokitellut rikosepäilyt rikosilmoituksissa vuonna 2006.

Rikosnimikkeet	Lukumäärä	%
Pahoinpitely	189	25,3
Syrjintä ⁹	118	15,8
Kunnialoukkaus ¹⁰	92	12,3
Lievä pahoinpitely	84	11,2
Vahingonteko ¹¹	83	11,1
Laiton uhkaus	67	9,0
Kotirauhan rikkominen ¹²	54	7,2
Muut	32	4,3
Törkeä pahoinpitely tai sen yritys	18	2,4
Pahoinpitelyn yritys	11	1,5
YHTEENSÄ	748	100

KUVIO 1 Yleisimmät päärikosnimikkeet rasistisiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa vuonna 2006, % (N=748).

⁹ Sisältää myös työsyrintätapaukset.

¹⁰ Sisältää myös törkeiksi luokitellut kunnialoukkaukset.

¹¹ Sisältää myös lievät ja törkeät vahingonteot.

¹² Sisältää myös törkeät kotirauhan rikkomiset.

Rikosnimikkeet ”syrjintä” ja ”kiihottaminen kansanryhmää vastaan” määritellään rikoslaissa rikoksiksi ihmisyyttä vastaan.¹³ Vuonna 2006 kirjattiin edellisen vuoden tapaan kolme tapausta rikosnimikkeen ”kiihottamista kansanryhmää vastaan” alle. Sisällöltään tapaukset olivat poikkeavia verrattuna edellisen vuoden tapauksiin, jolloin kyseessä oli pääasiassa tilanteet, joissa rikoksesta epäilty oli huutanut rasistisia herjauksia julkisella paikalla. Vuonna 2006 kyse oli rasistisesti herjauksista Internet-sivustoista ja niihin liittyvistä tutkintapyyntöistä.

Päärikosepäilyjen lisäksi ilmoituksiin oli kirjattu yhteensä 198 sivurikosepäilyä (taulukko 3). Yleisin sivurikosepäily oli aikaisempien vuosien tapaan kunnianloukkaus, joita kirjattiin vuonna 2006 yhteensä 60 kappaletta, runsas 30 % kaikista teoista. Kunnianloukkauksia kirjattiin useimmiten pahoinpitelytapauksien yhteydessä. Toiseksi yleisin teko oli vahingonteko (39 kappaletta), jotka liittyivät useimmiten kotirauhan rikkomisiin. Muita yleisimpiä tekoja olivat laittomat uhkaukset, joita oli yhteensä 19 kappaletta sekä pahoinpitelyn yritykset ja lievät pahoinpitelyt. Syrjintätapauksia kirjattiin sivurikoksina vuonna 2006 yhteensä 4. Luokkaan ”muut” koottiin jälleen satunnaisimmat rikosnimikkeet, joista yleisimpinä voidaan mainita järjestysrikkomukset ja järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen.

TAULUKKO 3 Yleisimmät sivurikosepäilyjen nimikkeet rasistisiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa vuonna 2006.

Rikosnimikkeet	Lukumäärä	%
Kunnianloukkaus	60	30,3
Muu	41	20,7
Vahingonteko	39	19,7
Kotirauhan rikkominen	21	10,6
Laiton uhkaus	19	9,6
Pahoinpitely tai sen yritys	9	4,5
Lievä pahoinpitely	5	2,5
Syrjintä	4	2,0
YHTEENSÄ	198	100

¹³ RL 11 luku, 8 ja 9§.

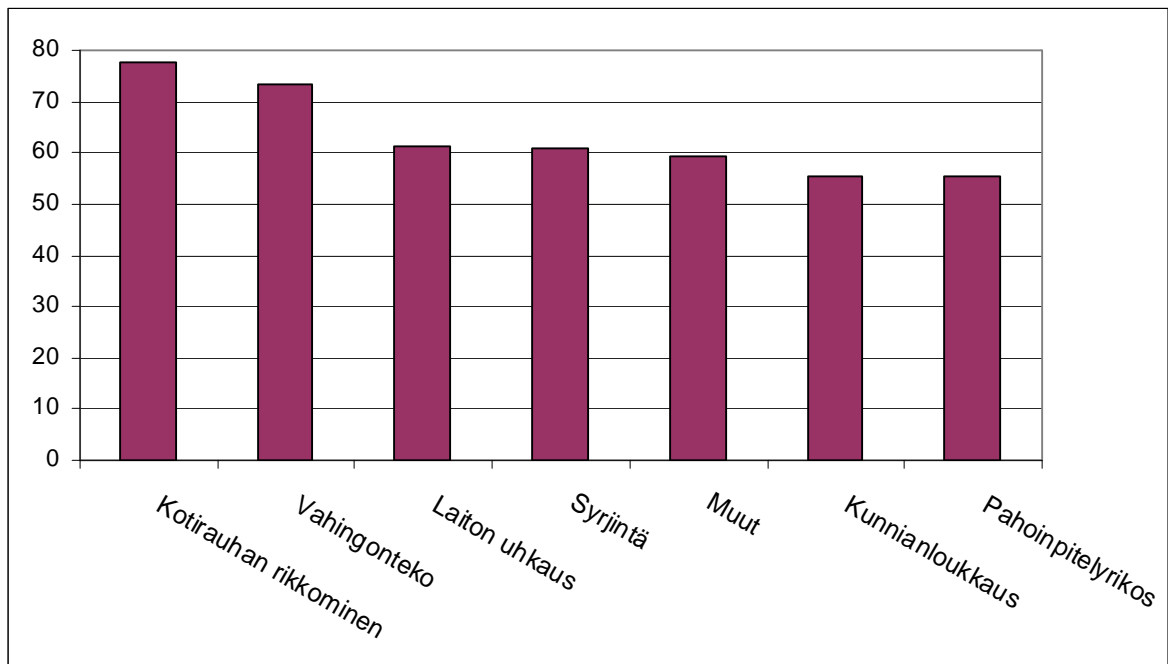
3.2 RASISMILOUKITUKSEN KÄYTÖSTÄ

Edellisvuotisten selvitysten mukaan poliisit merkitsevät vain noin puolet rasistisia piirteitä sisältävistä jutuista erillisellä rasismiluokituksella (Keränen 2005a; 2005b, Ellonen 2006). Monet seikat vaikuttavat siihen, että merkintä jätetään tekemättä. Yhtenä syynä lienee puhdas huolimattomuus, sillä järjestelmä sallii merkinnän sivuuttamisen. Rasistiset piirteet voivat tulla myös esille vasta myöhemmin esitutkinnan aikana. Vaikka ilmoituksen täydentäminen myöhemmin onkin mahdollista, se saattaa helposti jäädä tekemättä. On myös mahdollista, että teon rasistinen motiivi ei tunnu esitutkinnan aikana ensisijaiselta asialta, jolloin se jää tärkeämmiksi koettujen seikkojen varjoon. On kuitenkin muistettava, että rikoksen rasistinen motiivi on vuodesta 2004 saakka ollut rikoksen rangaistuksen koventamisperuste.¹⁴ Näin ollen poliisi on avainasemassa rikoksen rasistisen motiivin tunnistamisessa, selvittämisessä ja havaintojen kirjaamisessa syyttäjälle menevään esitutkimusmateriaaliin. Mikäli poliisi ei teon rasistista motiivia tuo esitutkimustapöytäkirjassa esiin, ei lainsäädännön mahdollistamaa koventamisperustettakaan voida tuomioistuimessa käyttää.

Tässä selvityksessä yhteensä 454 rikosepäilyä eli 61 % kaikista tapauksista oli merkitty rasismikoodilla. Vuonna 2005 vastaava luku oli 59 % eli tässä suhteessa merkittävää muutosta ei ole tapahtunut. Huomioitava on kuitenkin, että vuosina 2003 ja 2004 vastaavat luvut olivat 52 % ja 52 %, joten positiivista muutosta näihin vuosiin verrattuna on ollut havaittavissa. Kun tarkastellaan rasismikoodilla merkittyjä päär rikoksia, voidaan todeta, että kotirauhan rikkomisista (törkeät tekodomuodot mukana) lähes 80 % ja vahingonteostakin (lievät ja törkeät tekotavat mukana) yli 70 % oli vuonna 2006 merkitty rikosilmoituksen kirjaamisen yhteydessä rasistisiksi (kuvio 2). Tämä on poikkeavaa vuoteen 2005 verrattuna, jolloin jutun rasistiset piirteet huomioitiin varmimmin, mikäli kyseessä oli pahoinpitely tai jokin muu henkilöön kohdistunut teko (Ellonen 2006). Esimerkiksi vahingonteosta oli vuonna 2005 rasismikoodilla merkitty ainoastaan joka viides, mikä oli huomattavasti vähemmän kuin vuoden 2006 tapauksista. Vuoden 2006 eritasoisista pahoinpitelyistä (pahoinpitelyn yritys, lievä pahoinpitely,

¹⁴ Rikoslaki 6 luku, 5 §.

pahoinpitely, törkeän pahoinpitelyn yritys, törkeä pahoinpitely) puolestaan runsas 53 % oli rikosilmoitukseen luokiteltu rasistiseksi. Syrjintätapauksista runsas 60 % ja laittomista uhkauksista sekä kunnianloukkauksista (törkeät tekotavat mukana) hieman alle 60 %, oli vuonna 2006 merkitty koodilla. Näyttäisi siis siltä, että rasistisen motiivin tunnistaminen ja kirjaaminen erityisesti muiden kuin henkilöön kohdistuneiden tekojen osalta olisi parantunut.

KUVIO 2 Poliisin rasismikoodilla merkitsemät rikosepäilyt 2006, % (N=748).

3.3 RASISTISESTI MOTIVOITUNEET PAHOINPITELYTAPAUKSET

Pahoinpitelyistä, joita on tarkasteltu edellä, yli 60 % tapahtui tilanteissa, joissa suomalainen pahoinpiteli etniseen vähemmistöön kuuluvan henkilön ja taustalla oli selkeästi ilmoituksen selosteosasta pääteltävä rasistinen motiivi. Motiivi tuli esille useimmiten nimittelyinä ja solvauksina, joita oli käytetty ennen pahoinpitelyä tai sen aikana. Yhteensä 17 tapausta (9 %) oli kuitenkin sellaisia, joissa ulkomaalaistaustaista henkilöä oli solvattu rasistisilla nimityksillä ja tämä oli herjausten provosoimana käynyt haukkujan kimppuun. Tällaiset tapaukset tulevat poimituksi aineistoon sillä perusteella, että niissä esiintyy selkeitä rasistisia herja-

uksia. Lisäksi lopuissa tapauksissa (29 %) oli selkeästi rasistisia solvauksia sisältänyt alkutilanne, jonka seurauksena oli syntynyt kahden ihmisen välinen tai usean ihmisen joukkotappelu. Tästä syystä kaikki osapuolet olivat pahoinpitelyssä sekä epäiltyinä että asianomistajina.

Edellä kuvatut tapaukset ovat olleet mukana tämän selvityksen aineistossa joka vuosi, joten ne on tänäkin vuonna otettu mukaan tarkasteluun. Tällä pyritään takaamaan tulosten vertailun luotettavuus. Voidaan kuitenkin todeta, että erityisesti toisena kuvatut tapaukset eivät ole varsinaisia rasistisia rikosepäilyjä siinä mielessä, että ilmoitukseen merkitty asianomistaja ei ole ollut rasistisesti motivoituneen teon kohteena. Tilanne sinällään on sisältänyt selkeitä rasistisia piirteitä, mutta itse teko, josta ilmoitus on kirjattu, ei ole perustunut rasismiin. Sama pätee osaksi niihin rikosepäilyihin, joissa kyseessä on kahdenkeskinen tai monen ihmisen välinen joukkotappelu. Osa näihin ilmoituksiin sisältyvistä teoista on rasistisesti motivoituneita, osa ei. Rasistisesti motivoituneet pahoinpitelyt ovat niitä, joissa toinen lyö toista siksi, että tämä eroaa väriltään, rodultaan tai etniseltä alkuperältään lyöjästä. Jos henkilö, jota on lyöty tai solvattu rasistisesti, käy tämän jälkeen solvaajan kimppuun, kyse ei ole rasistisesti motivoituneesta teosta vaan tavallisesta pahoinpitelystä. Tämä teko ei sinällään kuulu tämän selvityksen aineistoon. Teot tulisikin pystyä erottamaan toisistaan, jotta saataisiin tarkka luku nimenomaan rasistisesti motivoituneista pahoinpitelyistä, koska rasistisesti motivoituneiden tekojen vuosittainen määrä poliisitilastoissa on selvityksen perimmäinen tarkoitus. Joukkotappelutilanteisiin liittyvien rasististen tekojen erittely on kuitenkin useimmiten mahdotonta rikosilmoitusselosteiden avulla. Sen päättely, kuka on lyönyt ketä, ja onko juuri kyseiseen lyöntiin liittynyt rasistinen motiivi, ei useinkaan ole mahdollista. On kuitenkin mahdollista esittää edellisiin vuosiin verrattuna tarkempia lukuja pahoinpitelyistä, kun aineistosta on poistettu kaikki selkeästi sellaiset tapaukset, joissa teko ei ole perustunut rasistiseen motiiviin.

TAULUKKO 4 Rasistisesti motivoituneiksi luokitellut pahoinpitelyt vuonna 2006.

Rikosnimike	N	%
Pahoinpitely	150	63,0
Lievä pahoinpitely	59	24,8
Pahoinpitelyn yritys	11	4,6
Törkeän pahoinpitelyn yritys	11	4,6
Törkeä pahoinpitely	7	2,9
YHTEENSÄ	238	100

Tämän tarkastelun mukaan rasististen pahoinpitelyepäilyjen määrä on kyseisellä tarkastelutavalla yhteensä 238. Tämä on 64 rikosepäilyä vähemmän kuin alkuperäisessä aineistossa. Lieviä pahoinpitelyjä oli noin neljännes ja tavallisia pahoinpitelyjä runsas 60 % kaikista. Naisia asianomistajista oli yhteensä 38 (16 %).

TAULUKKO 5 Rasistisesti motivoituneiden pahoinpitelyjen asianomistajien kansalaisuus vuonna 2006.

Kansalaisuus	N	%
Suomi	99	41,6
Somalia	23	9,7
Turkki	14	5,9
Sudan	11	4,6
Iran	8	3,4
Venäjä	7	2,9
Muu	76	31,9
YHTEENSÄ	238	100

Suurin osa (42 %) asianomistajista oli kansalaisuudeltaan suomalaisia. Kun lukua verrataan alkuperäiseen pahoinpitelyaineistoon, Suomen kansalaisten määrä asianomistajista pienenee 163 henkilöstä 99 henkilöön. Tämä selittyy sillä, että aineistosta poistettiin tilanteet, joissa etniseen vähemmistöön kuuluvaa rasistisesti herjanneen suomalaisen kimppuun oli käyty ja kahden tai useamman henkilön tappelutilanteisiin liittyvistä asianomistajista poistettiin suomalaisia, joihin kohdistuneet lyönnit eivät selkeästi olleet rasistisesti motivoituneita. Jäljelle jääneistä 99 asianomistajasta runsas 60 % oli myös syntynyt Suomessa. Joka

kymmenes rasistisesti motivoituneen pahoinpitelyrikosepäilyn uhrina oli Somalian kansalainen ja noin 6 % teoista kohdistui turkkilaisiin.

3.4 RIKOSILMOITUKSIIN MERKITYT TAPAHTUMAPAIKAT

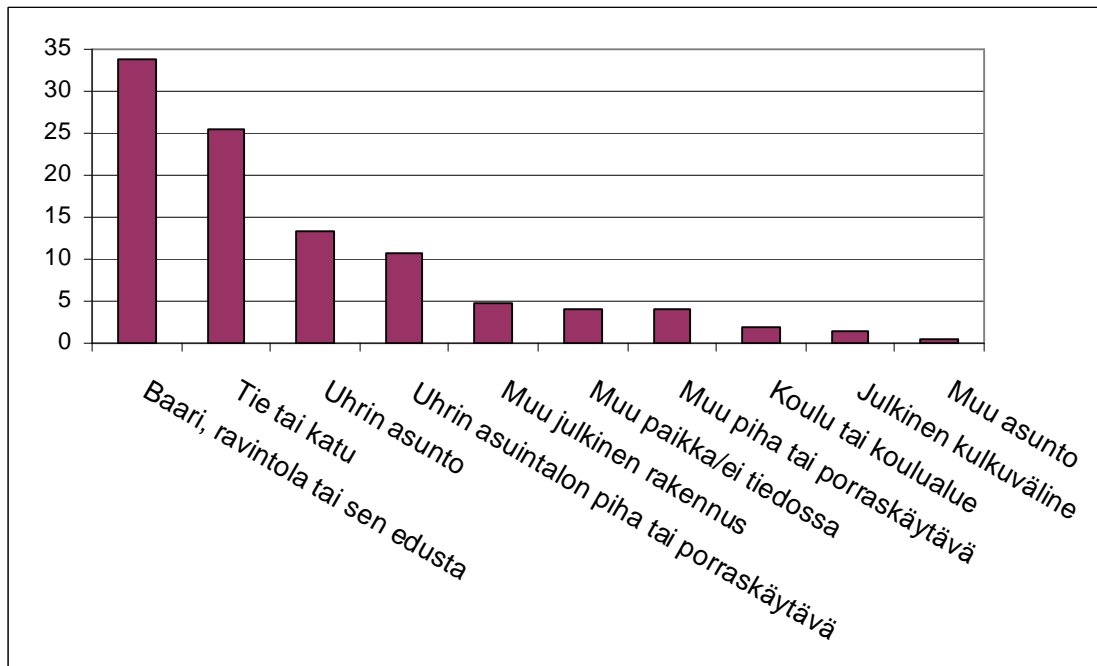
Taulukossa 6 on havainnollistettu rasististen tekojen tapahtumapaikka päärikosnimikkeiden mukaan. Kuvion 3 palkit kuvaavat kaikkien tekojen yhteenlaskettuja tapahtumapaikkoja. Suurin osa kaikista tapauksista tapahtui edellisestä vuodesta poiketen baarissa, ravintolassa tai niiden edustalla. Runsas 33 % kaikista teoista kirjattiin tapahtuneiksi kyseiseen luokkaan kuuluvissa paikoissa. Vuonna 2005 suurin osa (32 %) teoista tapahtui jollakin julkisella paikalla; tiellä, kadulla, torilla tai puistossa ja runsas viidennes baareissa tai ravintoloissa. Katu tai muu yleinen paikka oli toiseksi yleisin tapahtumapaikka vuonna 2006, noin neljännes kaikista rikoksista tapahtui kyseisillä paikoilla.

Katsomalla taulukon 6 lukuja, voidaan huomata, että nimenomaan syrjintätapaukset tapahtuivat useimmiten ravintoloissa, baareissa tai niiden edustalla. Kuten edellisessä luvussa jo todettiin, syrjintätapauksia oli huomattavasti enemmän kuin viime vuonna ja suurin osa näistä oli tapauksia, joissa etniseen vähemmistöön kuuluvalta oli evätty pääsy ravintolaan tai hänelle ei oltu suostuttu tarjoilemaan ravintolan sisällä. Myös kunnianloukkauksista suurin osa tapahtui ravintolassa tai baarissa. Pahoinpitelyistä, jotka käsittivät suurimman osan kaikista rasistisista rikosepäilyistä, suurin osa (45 %) tapahtui kaduilla, toreilla tai puistoissa.

Kolmanneksi eniten rikoksia tehtiin uhrin kotipiirissä. Uhrin asunnossa, asunnon porraskäytävässä tai pihapiirissä tehtiin lähes neljännes kaikista rikoksista. Uhrin asunnossa katsottiin tapahtuneeksi myös häirikköpuhelut ja viestit. Joka kymmenennen kunnianloukkauksen tapahtumapaikaksi kirjautui kuitenkin ”muu”, sillä herjaavista Internet-sivustoista nostetut kunnianloukkaussyytteet olivat aineistossa melko yleisiä. Tällaiset teot eivät kohdistuneet ainoastaan etnisiin vähemmistöihin kuuluviin henkilöihin vaan asianomistajina oli myös lukuisia valtaväestön edustajia, jotka olivat esittäneet julkisesti rasisminvastaisia mielipiteitä tai tekivät työtä monikulttuurisuuteen liittyvällä alalla.

TAULUKKO 6 Racististen rikosepäilyjen tapahtumapaikat rikosnimikkeiden mukaan vuonna 2006, % (N=748).

Tapahtumapaikka	Pahoinpitelyt	Syrjintä (myös työ-syrjintä)	Kunnianloukkaukset	Vahingon-teot	Laiton-uhkaus	Koti-rauhan rikkomiset	Muut	KAIKKI
Baari, ravintola tai sen edusta	26,2	84,7	31,5	28,9	19,4		25,0	33,8
Tie tai katu	45,4		22,8	14,5	20,9		21,9	25,5
Uhrin tai muun porraskäytävä/pihapiiri	11,9		15,2	27,7	28,4	22,2	18,8	14,7
Uhrin tai muun asunto	7,3		12,0	24,1	13,4	74,1		13,6
Muut	9,3	15,3	18,5	4,8	17,9	3,7	34,4	12,3
N	302	118	92	83	67	54	32	748
%	100	100	100	100	100	100	100	100

KUVIO 3 Racististen rikosepäilyjen tapahtumapaikat vuonna 2006, % (N=748).

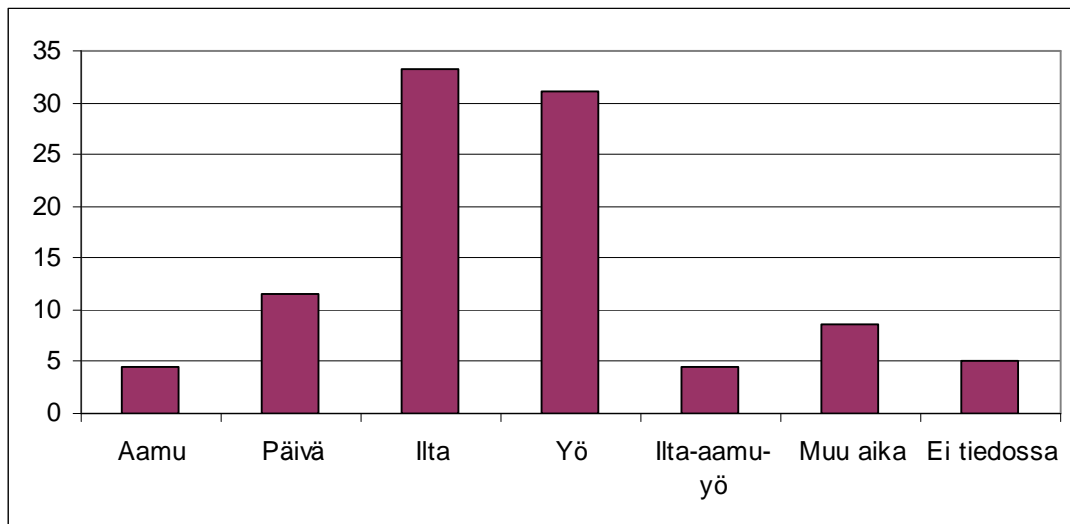
3.5 RIKOSILMOITUKSIIN KIRJATUT TAPAHTUMA-AJAT

Kuten edellisinä vuosina, suurin osa teoista tapahtui illan ja yön aikana (taulukko 7 ja kuvio 4).¹⁵ Päivällä tapahtui noin 12 % rasistisista rikosepäilyistä ja aamulla runsas 4 %. Luokkaan "muu aika / ei tiedossa" luokiteltiin rikokset, joiden tapahtuma-aikaa ei oltu kirjattu lainkaan tai jotka olivat tapahtuneet vuorokautta pidemmällä aikavälillä. Tällaisia olivat muun muassa naapureiden väliset kunnianloukkaukset tai laittomat uhkaukset, jotka päätyivät poliisin tietoon vasta pitkään jatkuneiden ongelmien jälkeen tai rasistisista Internet-sivustoista tehdyt ilmoitukset, joista oli kirjattu rikosilmoitus kun joku oli sivuston huomannut, mutta tietoa siitä, milloin sivusto oli ilmestynyt, ei ollut. Pahoinpitelyistä miltei puolet tapahtui yöllä, useimmiten ravintoloiden sulkemisen aikaan. Myös suurin osa (27 %) vahingonteoista tehtiin yöllä, mutta syrjintätapaukset ja kotirauhan rikkomiset puolestaan tapahtuivat useimmiten illalla.

TAULUKKO 7 Rikosilmoitukseen johtaneiden rasististen tekojen tapahtuma-ajat päärikosnimikkeittäin vuonna 2006, % (N=748).

Tapahtuma-aika	Pahoinpitelyt	Syrjintä (myös työ-syrjintä)	Kunnianloukkaukset	Vahingon-teot	Laiton uhkaus	Kotirauhan rik-komiset	Muut	KAIKKI
Ilta	30,5	56,8	24,4	19,3	30,3	56,9	12,5	33,7
Yö	47,7	21,2	24,4	26,5	12,1	9,8	25,0	31,4
Päivä	10,7	8,5	17,8	18,1	10,6	3,9	15,6	11,8
Muu aika	5,4	5,1	12,2	8,4	16,7	15,7	15,6	8,7
Ei tiedossa	1,3	5,9	15,6	3,6	10,6		9,4	5,1
Ilta-aamu-yö	0,7	0,8	3,3	19,3	4,5	13,7	6,3	4,6
Aamu	3,7	1,7	2,2	4,8	15,2		15,6	4,6
N	302	118	92	83	67	54	32	748
%	100	100	100	100	100	100	100	100

¹⁵ Liitteessä 3 on kerrottu tarkat kellonajat, joihin ajanmääreillä viitataan.

KUVIO 4 Rikosilmoitukseen johtaneiden rasististen tekojen tapahtuma-ajat vuonna 2006, % (N=748).

3.6 RASISTISTEN RIKOSEPÄILYJEN MÄÄRÄT VUOSINA 2003–2006

Erityisesti syrjintätapausten määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna. Kyseisellä rikosnimikkeellä tapauksia kirjattiin kuitenkin vuonna 2006 suunnilleen yhtä paljon kuin kaksi vuotta aikaisemmin. (Taulukko 8 ja kuvio 5.) Pahoinpitelyjen osuus oli puolestaan pienempi kuin vuonna 2005. Kotirauhan rikkomisista ja vahingonteoista kirjattiin edellisiin vuosiin verrattuna enemmän rikosilmoituksia. Laittomien uhkauksien määrä vuonna 2005 näyttää poikkeuksellisen korkealta ja vuoden 2006 luku seuraa pääpiirteissään edellisten vuoden tasoa; 65 kirjattua laitonta uhkausta. Pahoinpitelyjen määrä vuodesta 2005 laski runsaalla 7 %, mutta määrä on kuitenkin ollut selkeästi kasvussa koko tarkasteluajavälillä (kuvio 5).

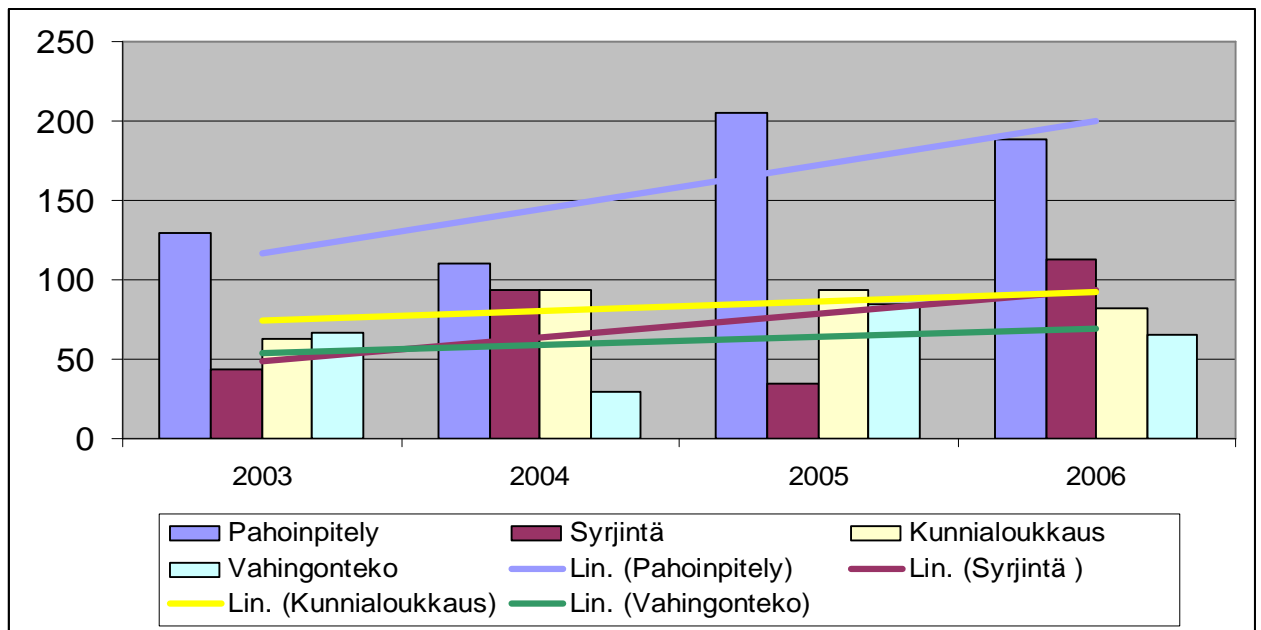
Erityisesti vahingontekojen määrään aineistossa vaikuttaa se, onko niiden tekijää selvitetty ja miten hyvin poliisi on rikosilmoitukseen kirjannut mahdolliset tapauksen rasistiset piirteet. Aineistoa kerättyessä nimenomaan poliisille tuntemattomien tekijöiden tekemien vahingontekojen tunnistaminen rasistisesti motivoituneiksi ilmoituksen selosteosan perusteella, jos mitään mainintaa motiivista ei ole, on mahdotonta. Tällöin tapaukset jäävät luentavaiheessa aineiston ulkopuolelle.

TAULUKKO 8 Yleisimmät päärikosnimikkeet rasistisiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa vuosina 2003–2006.

Rikosnimikkeet	2003		2004		2005		2006	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Pahoinpitely	129	24,7	110	19,7	205	30,6	189	25,3
Syrjintä	44	8,4	93	16,7	35	5,2	113	15,1
Lievä pahoinpitely	57	10,9	58	10,4	52	7,8	85	11,4
Kunnialoukkaus	63	12,1	94	16,8	94	14,1	82	11,0
Vahingonteko	67	12,8	30	5,4	66	9,9	74	10,0
Laiton uhkaus	59	11,3	62	11,1	84	12,6	65	8,7
Kotirauhan rikkominen ¹⁶	17	3,3	30	5,4	24	3,6	18	2,4
Törkeä pahoinpitely	4	0,8	13	2,3	12	1,8	7	0,9
Pahoinpitelyn yritys	15	2,9	13	2,3	15	2,2	11	1,5
Muut	67	12,8	55	9,9	82	12,3	104	5,9
YHTEENSÄ	522	100	558	100	669	100	748	100

Kuviossa 5 rikosepäilyjen määrän kehitystä kuvaavat trendiviivat kuitenkin havainnollistavat, ettei yhdenkään rikoslajin osalta ole havaittavissa laskua, jos katsomme koko tarkasteluajaväliä. Niin pahoinpitelyjen, kunnianloukkausten, vahingontekojen kuin syrjintätapaustenkin määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2003. Trendiviivat ottavat huomioon pidemmän aikavälin, jolloin yksittäisinä vuosina tapahtuneet muutokset, jotka varsinkin pienien lukujen osalta ovat alltiita satunnaisvaihtelulle, eivät vaikuta tarkasteluun.

¹⁶ Törkeitä kotirauhan rikkomisia oli vuonna 2006 erityisen paljon, joka johtui pääasiassa siitä, että yhdessä rikostapauksessa oli useita asianomistajia. Tämä nosti törkeiksi luokiteltujen tapausten lukumäärää huomattavasti.

KUVIO 5 Racististen rikosepäilyjen määrän kehitys vuosina 2003–2006 (yleisimmät päärikosnimikkeet).

4 ASIANOMISTAJAT JA EPÄILLYT RASISTISISSA TEOISSA

4.1 RIKOSEPÄILYJEN ASIANOMISTAJAT

Rikosilmoitusten kirjaamiseen liittyvistä seikoista johtuen rikosilmoituksen asianomistaja ei aina ole sama asia kuin rikoksen uhri. Joissakin ilmoituksissa saatetaan jättää asiaomistaja kirjaamatta ja ilmoituksessa on esimerkiksi pahoinpitelyn osalta vain kaksi tai enemmän rikoksesta epäiltyä. Toisaalta rikoksen uhri saattaa ilmoituksessa olla myös kirjattuna ”osaiseksi asiassa”, ei asianomistajaksi. Seuraavassa tarkastelussa kuvataan rikosilmoitusten asianomistajia, jotka eivät siis välttämättä sisällä kaikkia uhreja.

Asianomistajia rasistiseksi luokitelluissa jutuissa oli yhteensä 748. Osa asianomistajista (42 kappaletta) oli muita kuin luonnollisia henkilöitä; pääosin ravintoloita ja asunto-yhtiöitä, jotka olivat kärsineet vahinkoja erilaisissa vahingonteoissa. Luonnollisia henkilöitä asianomistajina oli yhteensä 706. Osa asianomistajista oli joutunut rasistisen teon kohteeksi useamman kerran; 6 ihmistä oli joutunut rikoksen kohteeksi kaksi kertaa, 1 henkilö kolme kertaa ja yhteensä 6 ihmistä oli tehnyt rikosilmoituksen 12 eri teosta vuoden 2006 aikana. *Eri ihmisiä epäiltyjen rikosten kohteeksi joutui vuonna 2006 siis yhteensä 621.*

Asianomistajat vuonna 2006 olivat suurimmaksi osaksi kansalaisuudeltaan suomalaisia, kuten edellisinkin vuosina (taulukko 9). Suomalaisten osuus asianomistajista kuitenkin kasvoi edellisiin vuosiin verrattuna selkeästi. Vuonna 2006 yli puolet rasistisiksi luokiteltavien rikosepäilyjen asianomistajista oli kansalaisuudeltaan suomalaisia. Heistä noin neljännes oli ulkomaalaistaustaisia. Tämä oli vähemmän kuin edellisenä vuonna. Tämä viittaa todennäköisesti muutokseen, jossa etniseen vähemmistöön kuuluvat ovat yhä useammin Suomessa syntyneitä Suomen kansalaisia. Toisaalta lukuun vaikuttaa myös se, että vuonna 2006 syrjintätapauksia oli huomattavasti edellistä vuotta enemmän ja niissä asianomistajat olivat pääasiassa Suomen romaneja.

Kansalaisuudeltaan somalialaiset joutuivat suomalaisten jälkeen toiseksi useimmiten rasististen tekojen kohteeksi. Venäjän ja Irakin kansalaiset olivat vuonna 2006 harvemmin kuin edellisinä vuosina asianomistajina kun turkkilaisiin kohdistuneita rasistisia tekoja oli suunnilleen yhtä paljon. Somalialaiset, venäläiset ja turkkilaiset ovat joutuneet suomalaisten lisäksi useimmiten uhriksi jo useampana vuonna. Myös irakilaiset ja iranilaiset ovat olleet viime vuosina usein tekojen kohteina. Myanmarin kansalaiset joutuivat edellisvuosista poiketen erityisen runsaslukuisasti rasististen rikosten kohteeksi vuonna 2006. Lukua nostaa huomattavasti yksi rikostapaus, jossa oli useita asianomistajia.

TAULUKKO 9 Rasististen rikosten asianomistajat kansalaisuuden mukaan vuosina 2003–2006 (yleisimmät kansalaisuudet vuonna 2006).

	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Kansalaisuus	N	N	N	N	%	%	%	%
Suomi	215	253	298	395	43,3	46,5	49,4	55,9
Somalia	58	57	51	42	11,7	10,5	8,5	5,9
Myanmar				35				5,0
Turkki	23	28	24	33	4,6	5,1	4	4,7
Venäjä	27	34	35	25	5,4	6,3	5,8	3,5
Iran	19	16	16	20	3,8	2,9	2,7	2,8
Sudan	4	8	16	14	0,8	1,5	2,7	2,0
Afganistan	6	10	22	11	1,2	1,8	3,6	1,6
Irak	23	26	19	11	4,6	4,8	3,2	1,6
Kenia	2	7	5	8	0,4	1,3	0,8	1,1
Ent.Jugoslavia	15	10	10	6	3	1,8	1,7	0,8
Viro	5	5	6	6	1	0,9	1	0,8
Thaimaa	7	4	6	4	1,4	0,7	1	0,6
Marokko	4	5	8	3	0,8	0,9	1,3	0,4
Muu	88	81	87	93	17,7	14,9	14,4	13,2
Yhteensä	496	544	603	706	100	100	100	100

Taulukossa 10 on havainnollistettu rikosilmoitukseen johtaneiden rasististen tekojen lukumäärä vuonna 2006 suhteutettuna yleisimpien Suomessa asuvien kansalaisuuksien väestömäärään. Turkkilaiset ja somalialaiset joutuivat muita kansallisuuksia useammin rikosilmoitukseen johtaneiden rasististen tekojen kohteeksi. Myös

iranilaisiin ja afganistanilaisiin kohdistui 1000 Suomessa asuvaa kansalaista kohti yli 5 rikosta. Vuonna 2005 afganistanilaiset olivat se kansalaisryhmä, johon kohdistui eniten rasistisia tekoja – 12 jokaista 1000 kohti – ja somalialaisten kohdalla vastaava luku oli 10,9. Vuonna 2005 myös turkkilaisiin, iranilaisiin ja irakilaisiin kohdistui yli 5 tekoa 1000 kansalaista kohti.¹⁷

TAULUKKO 10 Yleisimmät Suomessa asuneet vieraiden maiden kansalaiset ja näihin kansallisuuksiin kohdistuneet epäillyt rasistiset rikokset, rikosepäily/1000 asukasta.

Kansalaisuus	Lukumäärä Suomessa	Rasistisia rikosepäilyjä	Rikosepäilyjä/1000 kansalaista
		v. 2006	
Turkki	2886	33	11,4
Somalia	4623	42	9,1
Iran	2602	20	7,7
Afganistan	2011	11	5,5
Irak	3045	11	3,6
Yhdysvallat	2199	5	2,3
Kiina	3382	5	1,5
Thaimaa	2994	4	1,3
Vietnam	1811	2	1,1
Saksa	2972	3	1,0
Venäjä	25 326	25	1,0
Viro	17 599	6	0,3

Lähde: Väestöluvut saatu Tilastokeskuksen STATFIN-palvelusta.

Taulukkoon 11 on kerätty tietoa siitä, missä eri maissa syntyneet kansalaiset ovat joutuneet rasististen tekojen kohteeksi vuosina 2003–2006. Suurin muutos edellisiin vuosiin verrattuna vuonna 2006 oli, että Suomessa syntyneiden osuus kasvoi huomattavasti. Vastaavasti Somaliassa syntyneiden osuus on pienentynyt. Vuonna 2006 runsas 40 % rasististen rikosepäilyjen asianomistajista oli syntynyt Suomessa, kun edellisinä vuosina luku on ollut alle 30 %. Ku-

¹⁷ Vuonna 2006 rikosilmoituksiin johtaneita rasistisia tekoja kohdistui poikkeuksellinen paljon (yhteensä 35 rikosepäilyä) Myanmarin kansalaisiin, jos tekojen määrä suhteutetaan väestömäärään. Vuonna 2006 tapahtui 1000 myanmarilaista kohti 87 rasistiseksi luokiteltavaa rikosta. Kyseessä on kuitenkin poikkeuksellinen luku, joka johtuu siitä, että myanmarilaisten lukumäärä Suomessa ylipäänsä on hyvin pieni – runsas 300 henkilöä – ja vuonna 2006 tapahtui yksi rasistinen teko, jossa oli useita asianomistajia.

ten aiemmin jo mainittiin, tämä liittyy osaltaan siihen muutokseen, että yhä useammat etniseen vähemmistöön kuuluvat henkilöt ovat Suomessa syntyneitä Suomen kansalaisia. Suurin osa rasististen tekojen uhreista on melko nuoria. Voidaan todeta, että esimerkiksi ensimmäiset somalialaiset tulivat Suomeen jo vuonna 1991, joten Suomessa asuu suuri joukko Suomessa syntyneitä, somalitaustaisia nuoria.

TAULUKKO 11 Rasististen rikosepäilyjen asianomistajat syntymämaan mukaan vuosina 2003–2006.

	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Syntymämaa	N	N	N	N	%	%	%	%
Suomi	114	152	180	295	23	27,9	29,9	41,8
Somalia	70	81	79	59	14,1	14,9	13,1	8,4
Turkki	31	31	33	41	6,3	5,7	5,5	5,8
Venäjä	26	17	28	25	5,2	3,1	4,6	3,5
Iran	27	18	24	24	5,4	3,3	4	3,4
Myanmar				24				3,4
Irak	37	31	19	21	7,5	5,7	3,2	3,0
Thaimaa	7	4	11	17	1,4	0,7	1,8	2,4
Sudan	4	8	21	15	0,8	1,5	3,5	2,1
Ruotsi	8	15	10	13	1,6	2,8	1,7	1,8
Afganistan	5	9	19	9	1	1,7	3,2	1,3
Neuvostoliitto	17	21	20	7	3,4	3,9	3,3	1,0
Jugoslavia	16	11	9	7	3,2	2	1,5	1,0
Viro	6	7	8	7	1,2	1,3	1,3	1,0
Marokko	9	7	13	6	1,8	1,3	2,2	0,8
Etiopia	4	9	10	4	0,8	1,7	1,7	0,6
Ei tiedossa	8	12	20	17	1,6	2,2	3,3	2,4
Muu	107	111	99	115	21,6	20,4	16,4	16,3
YHTEENSÄ	496	544	603	706	100	100	100	100

4.2 ASIANOMISTAJIEN IKÄ JA SUKUPUOLI

Suurin osa (73 %) rasistisen rikoksen asianomistajista oli miehiä, joista runsas 30 % oli 35–44-vuotiaita (taulukko 12). Ikäluokat näyttivät vuonna 2006 hieman erilaisilta kuin edellisellä vuonna, jolloin suurin osa rasististen tekojen kohteeksi joutuneista miehistä oli 15–24-vuotiaita. Suurin osa rasististen tekojen kohteeksi joutuneista naisista puolestaan kuului 25–34-vuotiaiden ikäryhmään. Vuonna 2005 suurin osa suurin naisten ikäluokka oli 35–44-vuotiaat.

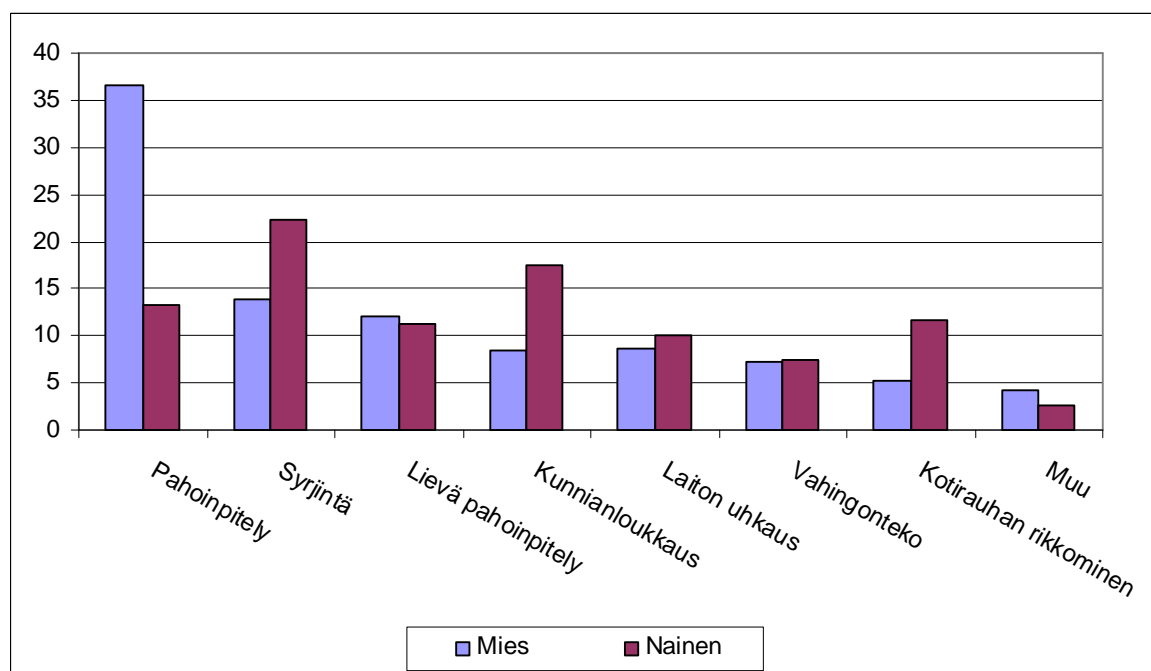
TAULUKKO 12 Sukupuoli asianomistajan iän mukaan vuonna 2006, %.

Ikäluokka	Miehet	Naiset	YHTEENSÄ
Alle 15-vuotiaat	4,7	8,6	5,8
15–24-vuotiaat	29,9	23,8	28,3
25–34-vuotiaat	23,8	28,6	25,1
35–44-vuotiaat	30,9	22,2	28,6
45–54-vuotiaat	7,3	10,3	8,1
yli 55-vuotiaat	3,3	6,5	4,2
N	508	185	693
%	100	100	100

Naisiin ja miehiin kohdistuneet rasistiset teot erosivat jonkin verran toisistaan. Suurin osa miehiin kohdistuneista teoista oli pahoinpitelyjä (taulukko 13 ja kuvio 6). Naiset tekivät useimmiten rikosilmoituksen syrjinnästä, kunnianloukkauksista ja kotirauhan rikkomisista. Joka viides naiseen kohdistunut rasistiseksi luokiteltu rikosepäily oli syrjintätapaus. Lievien pahoinpitelyjen osuus oli kummallakin sukupuolella suunnilleen sama.

TAULUKKO 13 Rasistiset rikosepäilyt asianomistajan sukupuolen mukaan vuonna 2006, %.

Rikosepäily ¹⁸	Mies	Nainen	YHTEENSÄ
Pahoinpitely	36,7	13,3	30,5
Syrjintä	13,9	22,3	16,1
Lievä pahoinpitely	12,0	11,2	11,8
Kunnianloukkaukset	8,5	17,6	11,0
Laiton uhkaus	8,7	10,1	9,1
Vahingonteat	7,1	7,4	7,2
Kotirauhan rikkomiset	5,2	11,7	6,9
Muu	4,2	2,7	3,8
N	518	188	706
%	100	100	100

KUVIO 6 Rasististen tekojen rikosnimikkeet asianomistajan sukupuolen mukaan vuonna 2006, % (N=706).

Erityisesti nuoremmat ikäryhmät (15–34-vuotiaat) olivat joutuneet rasististen pahoinpitelyjen kohteeksi (taulukko 14). Näistä ikäryh-

¹⁸ Nimikkeissä yhdistetty törkeät, lievät ja tavalliset tekemuodot kunnianloukkausten, vahingontekojen ja kotirauhan rikkomisten osalta.

mistä 15–24-vuotiaista jopa 58 % oli ollut väkivallan kohteena. Vaikka alle 15-vuotiaiden ikäryhmä on melko pieni – vain 40 henkilöä – huomio kiinnittyy kotirauhan rikkomisten osuuteen tässä ikäluokassa. Joka neljäs alle 15-vuotias oli ollut kotirauhan rikkomistapauksessa mukana. Usein naapureiden tekemät rasistisesti motivoituneet kotirauhan rikkomiset kohdistuivatkin perheisiin, joissa oli alaikäisiä lapsia.

Nuorten osalta huomio kiinnittyy myös siihen, että erityisesti alle 25-vuotiaat olivat erittäin harvoin asianomistajina syrjintätapauksissa. Oletettavaa kuitenkin on, että ravintolasyrjinnän kohteeksi joutuvat myös monet tähän ikäluokkaan kuuluvat nuoret aikuiset. Todennäköistä on, että ikäluokkien ilmoituskynnyksessä on eroja.

TAULUKKO 14 Rasististen tekojen asianomistajien ikä vuonna 2006, % (N=639)

		15–24	25–34	35–44	45–54	
Rikosepäily¹⁹	Alle 15 v.	v.	v.	v.	v.	Yli 55 v.
Pahoinpitelyt	42,5	57,7	48,9	29,8	32,1	20,7
Syrjintä		8,7	16,1	28,8	17,9	10,3
Kunnianloukkaukset	10,0	11,7	14,9	10,6	17,9	17,2
Laiton uhkaus	7,5	11,2	7,5	7,6	7,1	24,1
Vahingonteot	12,5	3,6	9,2	9,6	5,4	6,9
Kotirauhan rikkomiset	25,0	4,6	2,9	8,6	10,7	13,8
Muut	2,5	2,6	0,6	5,1	8,9	6,9
N	40	196	174	198	56	29
%	100	100	100	100	100	100

Naiset ja miehet rasististen tekojen uhreina erosivat jonkin verran myös kansalaisuudeltaan ja syntymämaaltaan. Kuten aiemmin jo todettiin, suurin osa rasististen tekojen kohteeksi joutuneista oli Suomen kansalaisia ja syntynyt Suomessa (ks. taulukko 9 ja 11). Tämä pitää paikkansa niin miesten kuin naistenkin osalta. Naisten osalta venäläisten osuus oli miehiä huomattavasti suurempi ja turkkilaisten vastaavasti pienempi. Miesten osalta Turkki, Iran ja Soma-

¹⁹ Nimikkeissä yhdistetty törkeät, lievät ja tavalliset tekemuodot kunnianloukkausten, vahingontekojen ja kotirauhan rikkomisten osalta.

lia olivat syntymämaina yleisimpiä, naisten puolestaan Somalia, Venäjä ja Ruotsi.

4.3 ASIANOMISTAJAN JA EPÄILLYN SUHDE

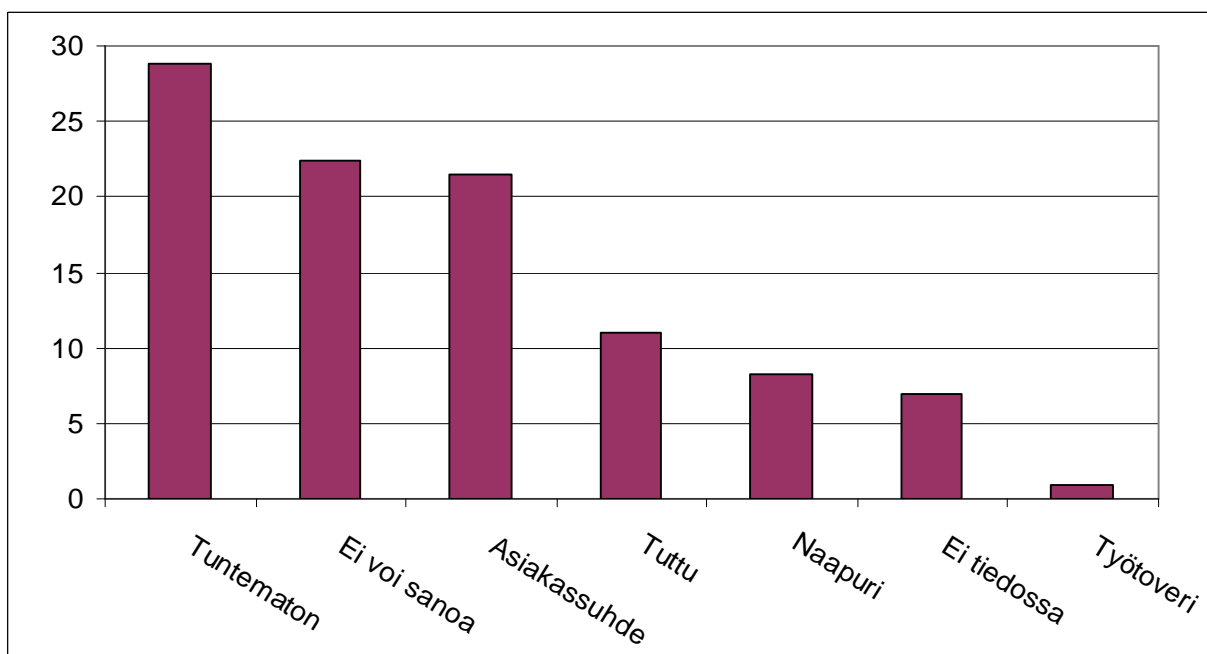
Uhrin ja epäillyn suhteen päättely rikosilmoituksen perusteella on usein hankalaa, sillä suhteen laatu ei useimmista ilmoituksista käy suoraan ilmi, vaan se tulee päätellä muista esille tulevista asioista. Taulukossa 15 ja kuviossa 8 on havainnollistettu, että suurin osa rikosilmoituksen kirjaamiseen johtaneista rasistisista teoista oli tuntemattomien tekemiä. Erityisesti pahoinpitelyissä asianomistaja ja rikoksesta epäilty eivät useimmiten tunteneet toisiaan entuudestaan. Yli puolet kaikista pahoinpitelytapauksista oli tällaisia.

Vähiten rikosilmoituksia kirjattiin työtovereiden välillä tapahtuneista teoista (1 %). Tulokset uhrin ja epäillyn suhteesta ovat pääosin samansuuntaiset kuin edellisvuonna. Luokan ”asiakassuhde” kasvu edelliseen vuoteen verrattuna johtuu kirjattujen syrjintätapausten noususta. Vuonna 2005 asiakassuhteessa epäiltyjä rikoksia oli noin 5 %, kun osuus vuonna 2006 oli yli viidennes. Yli 21 % ilmoituksista uhrin ja epäillyn suhde ei käynyt ilmi²⁰ ja 7 % tapauksista epäilty ei ollut lainkaan tiedossa. Naapureiden tekeminä rasistina tekoina oli useimmiten kirjattu laittomia uhkauksia, kunnianloukkauksia ja kotirauhan rikkomisia. Kunnianloukkauksista ja laittomista uhkauksista noin viidennes ja yli 15 % kotirauhan rikkomisista tapahtui naapureiden välillä.

²⁰ Luokka ”ei voi sanoa” on siksi niin suuri, että useista ilmoituksista on vaikea päätellä uhrin ja epäillyn suhdetta, jos sitä ei ole suoraan sanottu. Kaikki epäselvät tapaukset on luokiteltu luokkaan ”ei voi sanoa”.

TAULUKKO 15 Uhrin suhde epäiltyyn rasisissa rikosepäilyissä vuonna 2006, % (N=706).

Epäilty	Pahoin- pitelyt	Syrjintä (myös työ- syrjintä)	Kunnian- loukkauk- set	Vahingon- teot	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkomiset	Muut	KAIKKI
Tuntematon	50,3		21,3	15,1	21,5	9,4	35,1	28,8
Ei voi sanoa	17,2		27,0	32,6	27,7	58,5	29,7	22,4
Asiakassuhde	9,0	94,8	9,0	4,7	9,2		8,1	21,5
Tuttu	13,1		16,9	8,1	20,0	7,5	10,8	11,0
Naapuri	6,2		20,2	4,7	18,5	15,1		8,3
Työtoveri	0,7	4,3						1,0
Ei tiedossa	3,4	0,9	5,6	34,9	3,1	9,4	16,2	7,0
N	302	118	92	83	67	54	32	748
%	100	100	100	100	100	100	100	100

KUVIO 7 Uhrin suhde epäiltyyn rasisissa rikosepäilyissä vuonna 2006, % (N=706).

4.4 EPÄILLYT RIKOSILMOITUKSISSA

Vuonna 2006 rasistisiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa oli yhteensä 805 epäiltyä. Epäillyt kattavat ne henkilöt, jotka poliisi oli kirjannut ilmoitukseen rikoksesta epäillyksi. Näin ollen ulkopuolelle rajautuivat henkilöt, joista oli mainittu vain tuntomerkit sekä ne, jotka oli nimetty asianosaisiksi.²¹ Yhdessä ilmoituksessa voi olla useita rikoksesta epäiltyjä. Sama henkilö voi myös olla epäiltynä useasta eri rikoksesta joko samassa tai eri ilmoituksessa. Yhteensä 103 henkilöä oli vuonna 2006 epäiltynä kahdesta rikoksesta, kolmesta rikoksesta epäiltyjä oli yhteensä 38 ja yli kolmesta rikoksesta epäiltynä oli yhteensä 28 henkilöä. *Eri henkilöitä epäiltynä rasistisista rikoksista vuonna 2006 oli yhteensä 351.*

TAULUKKO 16 Rasistisista teoista epäiltyjen kansalaisuudet vuonna 2006 (yleisimmät kansalaisuudet).

Kansalaisuus	N	%
Suomi	719	89,3
Somalia	10	1,2
Turkki	10	1,2
Iran	7	0,9
Venäjä	7	0,9
Thaimaa	7	0,9
Kenia	6	0,7
Muu	39	4,8
YHTEENSÄ	805	100

²¹ Asianosaisella tarkoitetaan henkilöä, joka liittyy jotenkin rikosilmoituksen tapaukseen, mutta ei ilmoitushetkellä ole määriteltävissä rikoksesta epäillyksi tai asianomistajaksi. Päätöksen epäilystä ja kirjaamisesta tekee poliisi.

TAULUKKO 17 Rasistisista teoista epäiltyjen syntymämaat vuonna 2006 (yleisimmät syntymämaat).

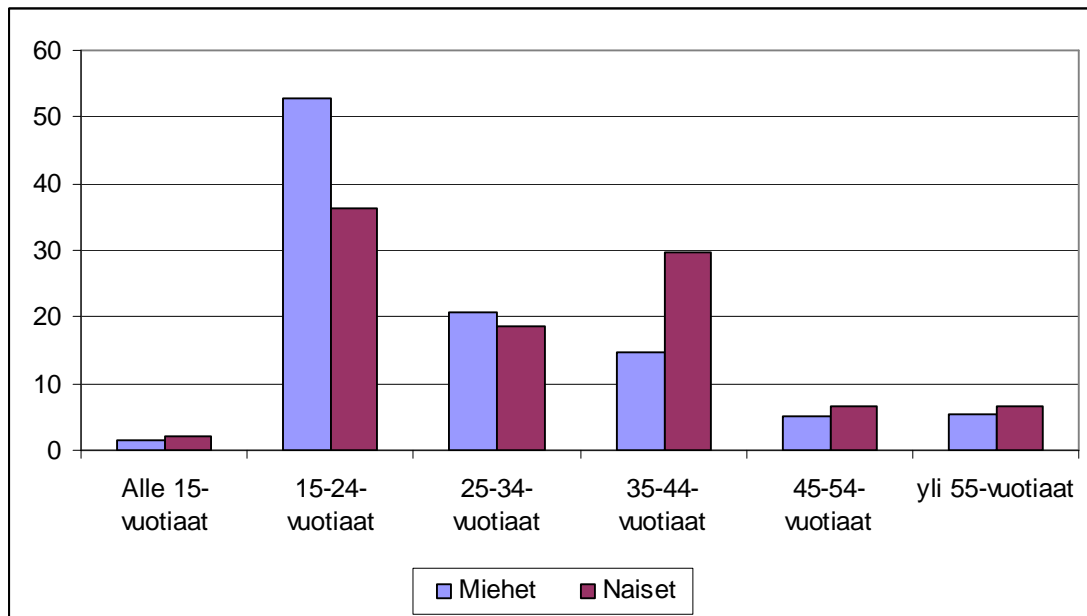
Kansalaisuus	N	%
Suomi	676	84,0
Somalia	16	2,0
Turkki	11	1,4
Irak	10	1,2
Thaimaa	10	1,2
Ruotsi	9	1,1
Kenia	6	0,7
Intia	6	0,7
Muu	61	7,6
YHTEENSÄ	805	100

Valtaosa (89 %) epäillyistä oli miehiä. Suurin osa (84 %) oli kansalaisuudeltaan suomalaisia ja syntynyt Suomessa (taulukot 16 ja 17). Somalialaiset ja turkkilaiset oli kansalaisuuksina toiseksi useimmiten teoista epäiltyinä, kuten vuonna 2005. Näistä tapauksista suurin osa liittyy pahoinpitelyihin, joissa rasistinen nimittely on kärjistynyt joukkotappeluksi. Tällöin myös ulkomaalainen, joka on ollut rasistisen herjaamisen kohteena, on rikosilmoituksessa pahoinpitelystä epäiltynä.

TAULUKKO 18 Rasistisista teoista epäillyt sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2006.

Ikäluokka	Miehet	Naiset	YHTEENSÄ
Alle 15-vuotiaat	1,6	2,2	1,6
15-24-vuotiaat	52,7	36,3	50,8
25-34-vuotiaat	20,6	18,7	20,4
35-44-vuotiaat	14,8	29,7	16,5
45-54-vuotiaat	5,1	6,6	5,3
yli 55-vuotiaat	5,3	6,6	5,4
N	704	91	795
%	100	100	100

Kaikista epäillyistä noin puolet oli 15–24-vuotiaita (taulukko 18). Miehistä huomattavasti suurempi osuus kuin viime vuonna oli tämän ikäisiä. Kyseinen ikäluokka on kuitenkin ollut jo viimeisten viiden vuoden ajan yleisin rasisista rikoksista epäiltyjen ikäryhmä. Naisista runsas 29 % oli 35–44-vuotiaita ja lähes joka viides kuului 25–34-vuotiaiden ikäryhmään. Kuitenkin myös naisilla suurin epäiltyjen ikäluokka oli 15–24-vuotiaat.

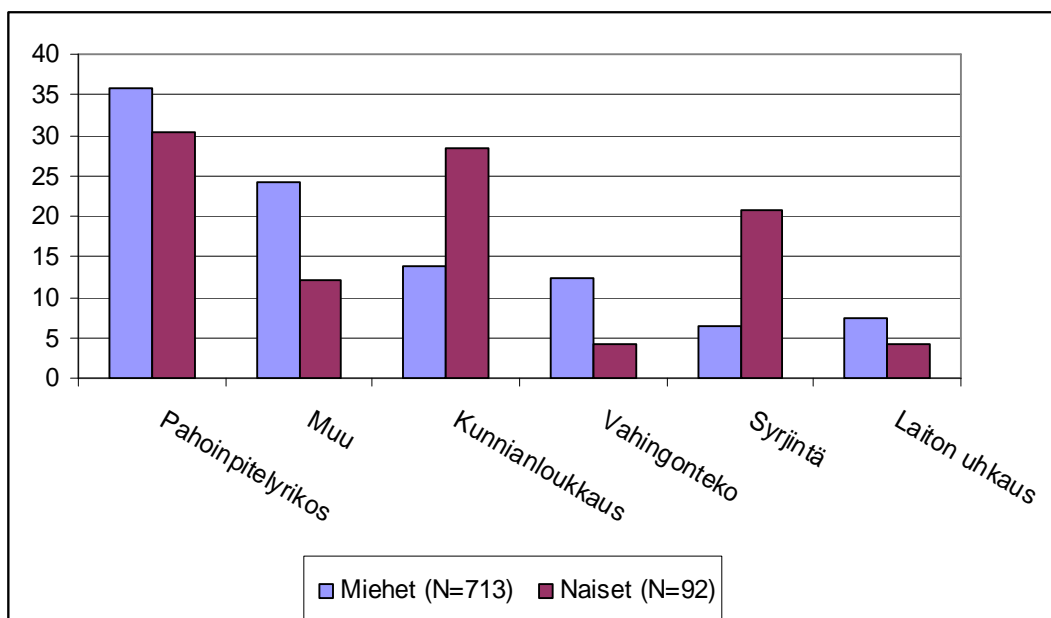
KUVIO 8 Rasisista teoista epäillyt sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2006, %. (N=795)

4.5 EPÄILTYJEN SUKUPUOLI JA IKÄ

Naisten ja miesten tekemät rikosilmoitukseen johtaneet rasisiset teot erosivat jonkin verran toisistaan (taulukko 19). Suurin osa sekä naisista että miehistä oli kuitenkin syylistynyt pahoinpitelyyn. Naisista kuitenkin miltei yhtä suuri osuus oli epäiltynä kunnianloukkauksesta. Miehistä kunnianloukkauksesta epäiltynä oli alle 14 % kaikista. Joka viides nainen oli epäiltynä syrjinnästä, miehistä vastaava osuus oli runsas 6 %. Kuten edellisenäkin vuonna, miehet olivat naisia useammin epäiltynä vahingonteoista.

TAULUKKO 19 Rikosepäilyt epäillyn sukupuolen mukaan vuonna 2006, %.

Rikosepäily ²²	Miehet	Naiset	KAIKKI
Pahoinpitelyt	35,8	30,4	35,2
Muu	24,3	12,0	29,3
Kunnianloukkaukset	13,9	28,3	15,5
Vahingonteot	12,3	4,3	11,4
Syrjintä	6,5	20,7	8,1
Laiton uhkaus	7,3	4,3	0,5
N	713	92	805
%	100	100	100

KUVIO 9 Rikosnimikkeet epäillyn sukupuolen mukaan vuonna 2006, %.

Nuorempien ikäryhmien (15–44-vuotiaiden) tekemistä teoista suurin osa oli pahoinpitelyjä. Näissä ikäryhmissä pahoinpitelyistä epäiltyinä oli noin 40 % kaikista (taulukko 20). Yli 45-vuotiaiden ikäryhmissä puolestaan pahoinpitelyistä epäiltyinä oli vain 14 %. Kunnianloukkaukset olivat yleisimpiä yli 55-vuotiaiden ikäryhmässä. Myös laittomat uhkaukset olivat yleisempiä iäkkäämpien epäiltyjen luokissa.

²² Pahoinpitelyissä, kunnianloukkauksissa ja vahingonteoissa on yhdistetty törkeät, lievät ja tavalliset tekemuodot. Nimike syrjintä sisältää myös työsyrynnän.

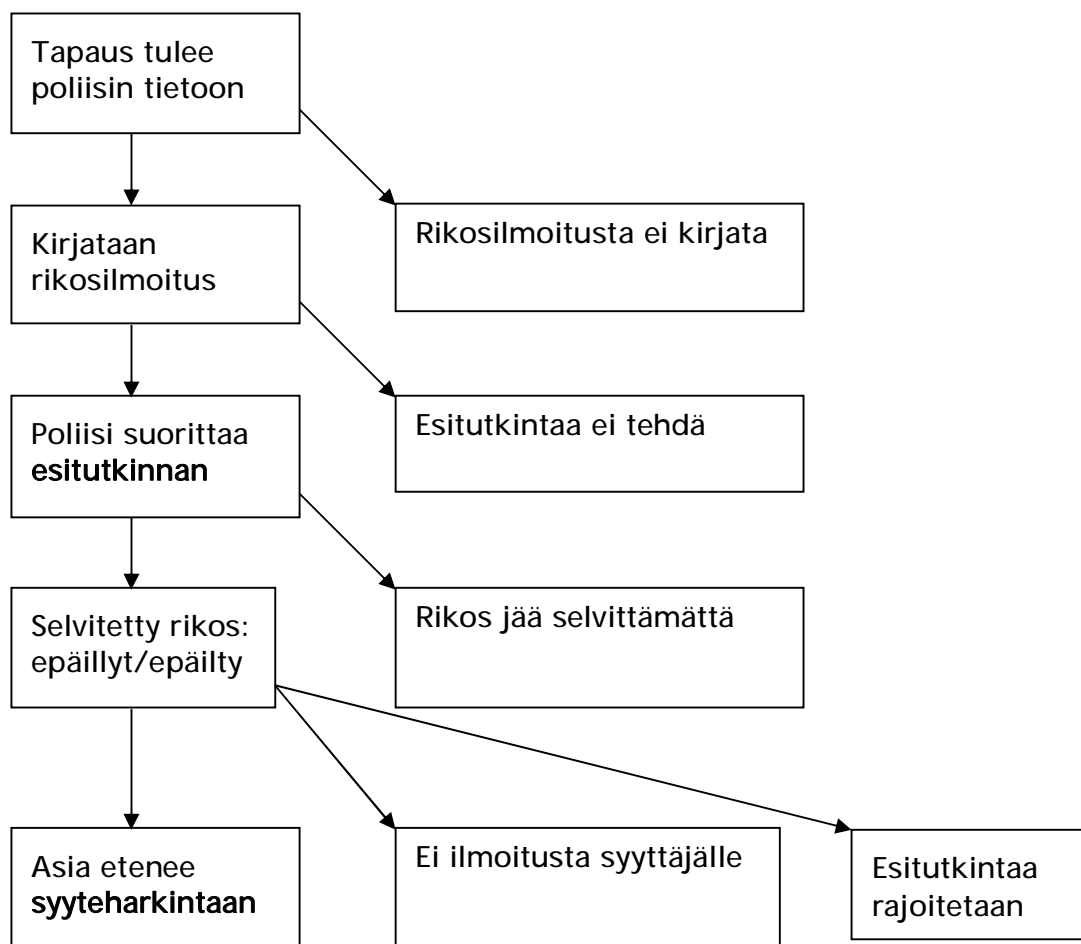
TAULUKKO 20 Rikosnimikkeet epäillyn iän mukaan vuonna 2006, %.

Rikosnimike	Alle 15 v.	15-24 v.	25-34 v.	35-44 v.	45-54 v.	Yli 55 v.
Pahoinpitelyrikos	38,5	36,1	42,0	39,7	14,3	14,0
Syrjintä		2,2	13,0	15,3	16,7	16,3
Kunnianloukkaus	30,8	15,1	11,1	16,0	16,7	41,9
Laiton uhkaus		4,2	9,3	8,4	14,3	14,0
Vahingonteko		14,9	9,9	5,3	16,7	2,3
Muu	30,8	27,5	14,8	15,3	21,4	11,6
N	13	404	162	131	42	43
%	100	100	100	100	100	100

5 RASISTISTEN RIKOSEPÄILYJEN ETENEMINEN SYYTEHARKINTAAN

5.1 POLIISIN ESITUTKINTAPÄÄTÖKSET

Tässä selvityksessä on tarkasteltu rikosilmoitukseen johtaneita rasistisia rikosepäilyjä vuonna 2006. Rasistisesti motivoituneiden tekojen etenemisestä rikosprosessissa ei ole Suomessa vielä olemassa tutkimustietoa. Rikosprosessin kolme askelta ovat poliisi, syyttäjä ja tuomioistuimien (kuvio 10).

KUVIO 10 Rikosprosessin eteneminen syyttäjälle (Lähteenä käytetty Helminen et al. 2005)

Rikosprosessi lähtee liikkeelle rikosilmoituksen kirjaamisesta ja loppuun asti edetessään päättyy tuomioistuimen määräämän rangaistuksen täytäntöönpanoon. Kirjattu rikosepäily ei läheskään aina kuitenkaan etene oikeudenkäyntiin saakka, vaan se voi lukuisista syistä pysähtyä rikosprosessin eri askeleilla. Kuviossa 10 on havainnollistettu rikosprosessin pääportaat ja poliisin kirjaaman epäillyn rikoksen kulkumahdollisuudet syyttäjälle saakka. Pääpiirteissään rikosprosessi käsittää rikosilmoituksen kirjaamisen jälkeen poliisin suorittaman esitutinnan, syyttäjän syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin.

Poliisi voi joko kirjata tai olla kirjaamatta tietoonsa tulleen tapauksen. Jos rikosilmoitus kirjataan, poliisi voi tietyissä tapauksissa päättää, ettei esitutkintaa suoriteta lainkaan. Esitutinnan voi jättää suorittamatta tapauksissa, joissa kyseessä olevasta rikoksesta *ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuudessaan pidettävä vähäisenä*. Lisävaatimuksena on, ettei *asianomistajalla ole asiassa vaatimuksia* (ETL 4,1 §). Tällaiset tapaukset selvitetään usein *rangaistusmääräysmenettelyssä*, jolloin tekijä saa sakkoa. Tämä koskee tapauksia, joissa tekijä ja rikos on selvitetty. Rangaistusmääräysmenettely on mahdollista vain jos tapauksen osapuolet siihen suostuvat. Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä myös rajoittaa esitutkintaa.²³ Esitutinnan rajoittaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että esitutkinta lopetetaan, eikä asia etene rikosprosessissa.

Taulukossa 21 ja kuviossa 11 on kuvattu esitutinnan tilaa ja poliisin tekemiä esitutkintapäätöksiä tässä selvityksessä tarkasteltujen rassististen rikosepäilyjen osalta. Tarkasteluun on poimittu vuoden 2006 ensimmäisen 6 kuukauden aikana kirjatut rikokset, toisin sanoen tapaukset, joista on tehty poliisille ilmoitus tammikuun ja kesäkuun aikana. Vuoden alkupuoli valittiin, koska tällöin kirjattujen tapausten osalta mahdollisimman monessa ajateltiin esitutinnan jo päättyneen, jolloin syyteharkintaan etenemistä voitaisiin parhaiten tarkastella. Esitutinnan päättämisen yhteydessä poliisi joko lähettää tapauksen esitutkintamateriaaleineen syyteharkintaan tai tekee asiassa muunlaisen päätöksen. Muunlainen päätös on tarkoittaa pääasiassa sitä, ettei esitutkinnassa ole löydetty tarpeeksi todisteita kenenkään syytteeseen panemiseksi tai rikostunnusmerkistön täyttävää tekoa ei ole tapahtunut tai esitutkintaviranomainen päättää luopua toimenpiteistä. Asianomistajarikosten osalta poliisi ei voi jatkaa esitutkintaa, mikäli rikoksen asianomistaja peruuttaa rangaistusvaatimuksensa. (Helminen et al. 2005, 247.)

²³ ETL 4.3 §.

Kaikista näistä tapauksista yli 70 % esitutkinta oli päätetty. Tutkinnan tila on ”avoin” mikäli esitutkinta on vielä käynnissä. Tutkinta voidaan keskeyttää, jos todistusaineisto jutun päättämiseksi on vielä puutteellinen, eikä uutta aineistoa ole saatavilla. Keskeyttämiseen liittyy kuitenkin aina se mahdollisuus, että juttu avataan uudelleen tutkitavaksi ja esitutkintaa jatketaan. Tyypillinen esimerkki keskeyttämispäätöksestä on rikosepäilyssä, jossa tekijä on poliisille tuntematon, eikä käytettävissä ole sellaista tietoa, jonka avulla tekijä voitaisiin löytää.

TAULUKKO 21 Esitutkinnan tila yleisimmissä rasisisissa rikosepäilyissä²⁴
(1.1–30.6.2006 poliisille ilmoitetut tapaukset)

Tutkinnan tila	Pahoinpitelyt	Syrjintätapaukset	Kunnianloukkaukset	Vahingon teot	Laiton uhkaukset	Kotirauhan rikkomiset	Muut	YHT.
Avoin juttu	6,8	18,5	4,8	11,4	6,1			8,9
Tutkinta keskeytetty	22,4	4,9	9,5	54,3	12,1	42,9	37,5	20,7
Tutkinta päätetty	70,8	76,5	85,7	34,3	81,8	57,1	62,5	70,4
N	161	81	42	35	33	14	16	382
%	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaikkiaan tapauksia oli 382, joista suurin osa oli eritasoisia pahoinpitelyjä tai syrjintäepäilyjä. Suurin osuus keskeytettyjä tai avoimia juttuja oli vahingonteoissa, kotirauhan rikkomisissa ja pahoinpitelyissä. Keskeytyksiin voi sisältyä asianomistajarikoksien kohdalla sellaisia, joissa asianomistaja on perunut rangaistusvaatimuksensa tai erityisesti pahoinpitely- ja vahingontekoepäilyissä tapauksia, joissa tekijää ei ole saatu selville.

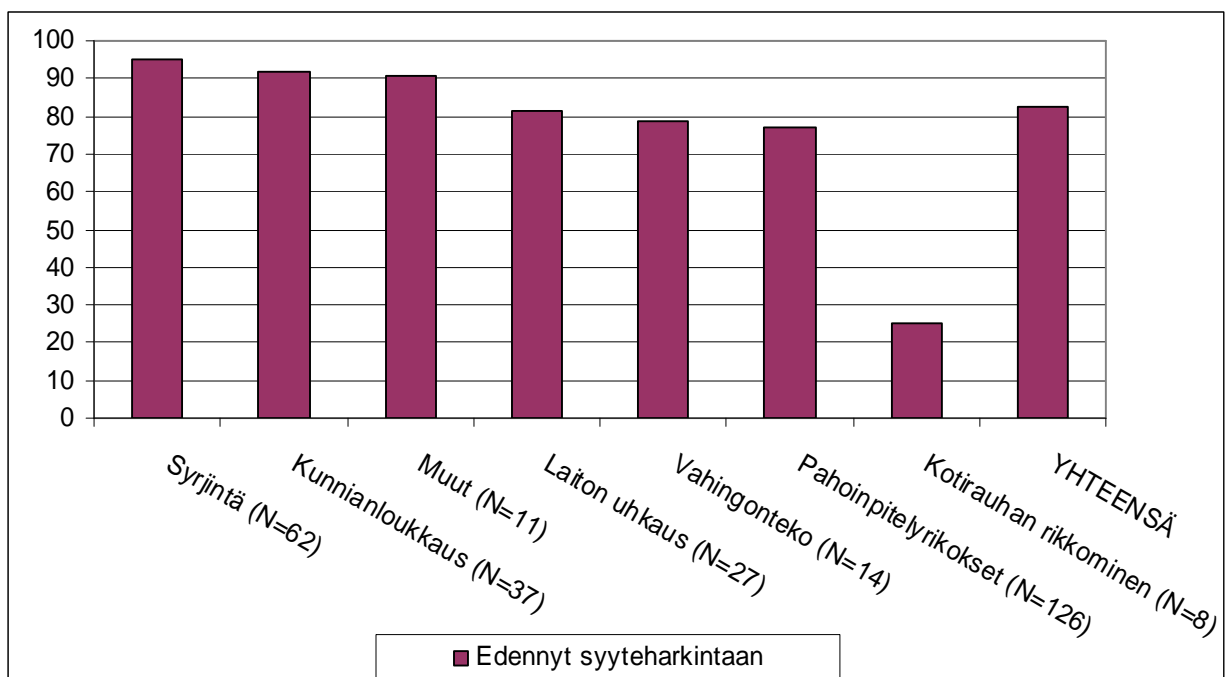
Kuviossa 11 on havainnollistettu tapausten eteneminen poliisilta syyttäjälle niissä tapauksissa, joissa esitutkinta oli päätetty.²⁵ Tällaisia tapauksia oli yhteensä 285. Tapauksista, joissa esitutkinta oli päätetty, yli 80 % oli edennyt syyttäjälle. Tämä piti paikkansa kaikkien muiden paitsi kotirauhan rikkomisten osalta. Suurin osuus syyttäjälle edenneistä teoista oli syrjintätapauksia. Näistä yli 95 % oli esitutkinnan päätyttyä edennyt syyttäjälle. Myös kunnianloukkauksista yli 90 % oli edennyt poliisilta syyteharkintaan. On kuitenkin huomioitava, että kotirauhan rikko-

²⁴ Rikosnimikkeissä mukana myös lievät ja törkeät tekemuodot.

²⁵ Tiedot perustuvat PATJA:stä (Poliisiasiain tietojärjestelmästä) poimittuihin tietoihin, jotka saatavat erota syyttäjän tietojärjestelmästä saaduista tiedoista. PATJA:ään kirjataan poliisin ilmoittamat tiedot.

misten osalta kyseessä oli hyvin pienestä määrästä tapauksia. Luotettavia johtopäätöksiä ryhmien välisistä mahdollisista eroista siinä, etenevätkö jotkin tietyt rikosepäilyt useammin poliisilta syyttäjälle kuin toiset, ei voida tämän vertailun pohjalta tehdä. On kuitenkin mahdollista, että asianomistajarikokset, joissa poliisilla ei ole oikeutta jatkaa esitutkintaa, jos asianomistaja peruu rangaistusvaatimuksensa, eivät usein etene syyteharkintaan, jos asianomistaja ja epäilty tuntevat toisensa ja asiasta sovitaan jollakin muulla tavalla kuin poliisin käsittelyssä. Asianomistajarikoksia tässä luvussa tarkastelluista rikosnimikkeistä ovat laiton uhkaus, kunnianloukkaus, vahingonteko kohdistuessaan yksityisomaisuuteen, lievä pahoinpitely ja kotirauhan rikkominen.

Tarkempi tarkastelu niiden kuuden kotirauhan rikkomistapauksen perusteista, jotka eivät edenneet poliisilta syyteharkintaan paljasti, että yhdessä tapauksessa poliisi oli tehnyt ei rikosta -päätöksen tarvittavan näytön puuttuessa, yhdessä tapauksessa asianomistaja ei vaatinut lainkaan rangaistusta tekijälle, eikä poliisi voinut näin esitutkintaa suorittaa, kolmessa asianomistaja oli perunut rangaistusvaatimuksensa ja yhdessä perusteeksi oli merkitty ”muu syy”. Kaikissa tapauksissa epäilty ja asianomistaja tunsivat toisensa jollakin tavalla. Voi siis olla, että rangaistusvaatimuksen peruuttamisen taustalla oli usein se, että asiasta oli sovittu asianomistajan ja epäillyn välillä ja asianomistaja päätti peruuttaa vaatimuksensa haluten lopettaa asian virallisen käsittelyn.

KUVIO 11 Racististen rikosepäilyjen eteneminen syyteharkintaan rikosnimikkeittäin vuonna 2006, % (N=285)

Tietoa siitä, mitä kyseisille tapauksille syyteharkinnassa tapahtui, ei ole. Syyttäjä päättää joko syytteen nostamisesta tai tehdä asiasta *prosessuaalisen* tai *seuraamusluonteisen* syyttämättäjättämispäätöksiä. Prosessuaalinen syyttämättäjättäminen tarkoittaa, että syyttäjä on katsonut, ettei tapauksessa ole tehty rikosta, näyttöä joko rikoksesta tai epäillyn syyllisyydestä ei ole, rikoksen syyteoikeus on vanhentunut tai syyttäjälle ei ole syyteoikeutta. Syyteoikeuden puuttuminen liittyy asianomistajarikoksiin, joissa syyttäjä ei voi nostaa syytettä jos asianomistaja ei vaadi tekijälle rangaistusta. Niin sanottuja seuraamusluonteisia syyttämättäjättämisiä syyttäjä voi tehdä neljällä perusteella (ROL 1:7 ja 8); vähäisyys-, nuoruus-, kohtuus- ja konkurrenssiperusteella. *Vähäisyysperustetta* (ROL 1:7:n 1 kohta) käytetään, jos rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja rikosta on kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä. *Kohtuusperustetta* (ROL 1:8:n 1 kohta) syyttäjä voi käyttää milloin oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu tekijän toiminta rikoksensa vaikutuksen estämiseksi tai poistamiseksi, hänen henkilökohtaiset olonsa, rikoksesta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seuraukset, eikä yleinen tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista. *Nuoruusperustetta* (ROL 1:7:n 2 kohta) syyttämättäjättämispäätökselle voidaan puolestaan käyttää, jos tekijä on alle 18-vuotias, eikä rikoksesta ole odotettavissa enempää rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta ja teon katsotaan johtuneen pikemminkin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta ja *konkurrenssiperusteella* (ROL 1:8:n 2 kohta), jos rikos ei yhteisen rangaistuksen määräämistä tai aikaisemmin tuomitun rangaistuksen huomioonottamista koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään. Tätä perustetta voitaisiin siis soveltaa esimerkiksi tapauksissa, joissa syyteharkinnassa olisi useita pahoinpitelyjä yhtä aikaa.

5.2 RIKOSPROSESSISEURANTA: TIETOJÄRJESTELMISTÄ²⁶

Rasististen – ja minkä tahansa muiden - rikosepäilyjen seuraaminen läpi rikosprosessin on mahdollista kolmen eri tietojärjestelmän avulla. **Poliisiasian tietojärjestelmä (PATJA)** on poliisille säädettyjen tehtävien suorittamista varten perustettu valtakunnallinen tietojärjestelmä. Poliisiasian tietojärjestelmään kirjataan niin poliisille tehdyt ilmoitukset ja ilmoitusten johdosta toimitetut toimenpiteetkin. Rikosilmoitus kirjataan silloin, kun on syytä epäillä, että rikos on tehty. Patja-tietojärjestelmään kirjataan myös rangaistusvaatimukset sekä rikesakkoilmoitukset. Nimenomaan PATJAA ja sen sisältämiä tietoja on käytetty kaikissa tähän asti tehdyissä ”Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus” – selvityksissä. Kun esitutkintapöytäkirja on tehty, se lähetetään pääsääntöisesti syyttäjälle. Syyttäjä saa esitutkintaa koskevat tiedot syyteharkintaan etenevistä tapauksista Sakarin poliisiliittymän avulla. Sakari on **syyttäjien ja käräjäoikeuksien rikosasioiden hallintajärjestelmä**. Sakariin kirjataan muun muassa tiedot asian rikosnimikkeestä, esitutkintapöytäkirjojen numerot, asian vaiheet ja syyttäjän ratkaisutiedot.

Kaikki käräjä- ja hovioikeuksissa käsiteltyjen rikosasioiden rangaistustiedot saa puolestaan oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämästä tuomiolauselma- ja perintäjärjestelmästä. **Tuomiolauselma- ja perintäjärjestelmä eli TLP** on tiedonsiirtojärjestelmä. Järjestelmään kirjattava ilmoitus sisältää tietoa muun muassa syyksi luetuista rikoksista, rangaistusvaatimuksista, muista seuraamuksista, korvausvelvollisuudesta sekä hylätyistä syytteistä. Kuvattujen järjestelmien sisältämien tietojen yhdistäminen tapahtuu rikosilmoitusnumeroita ja henkilötunnuksia hyväksikäyttämällä. Jos aineistoon haluttaisiin mukaan myös tuomioiden perusteluja, niitä koskevat tiedot olisi käytävä kopioimassa käräjäoikeuden arkistosta ja kirjattava käsin aineistomatriisiin.

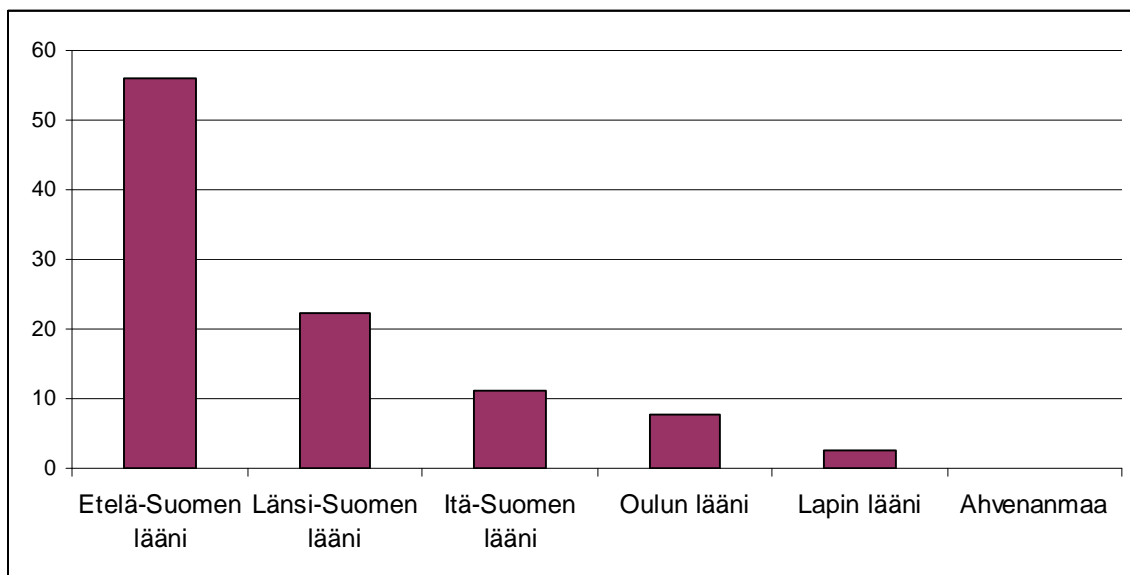
²⁶ Tässä kappaleessa on käytetty lähteenä Poliisiammattikorkeakoulun tutkimusyksikössä käynnissä olevan talousrikosseurantahankkeen väliraporttia: Hakamo et al. (2007): Kohdusta hautaan, tuhannen rekisterin kautta: Talousrikosasian seurantajärjestelmän kehittäminen.

6 RASISTISTEN RIKOSEPÄILYJEN ALUEELLISTA TARKASTELUA

Rikosepäilyt jakautuivat lääneittäin edellisvuosien tapaan. Taulukossa 22 ja kuviossa 12 on esitetty kirjattujen tapausten jakautumista lääneittäin. Yli puolet (56 %) teoista kirjattiin tapahtuneeksi Etelä-Suomen läänissä, missä suuri osa Suomen ulkomaalaistaustaisesta väestöstäkin asuu. Länsi-Suomen läänissä tapahtui noin joka viidennes, Itä-Suomen läänissä runsas kymmenesosa, Oulun läänissä noin 8 % ja Lapin läänissä 3 % kaikista rikosilmoitukseen johtaneista rasistista teoista. Ahvenanmaalla kirjattiin vuonna 2006 yksi rasistiseksi luokiteltava teko.

TAULUKKO 22 Rasistiset rikosepäilyt lääneittäin vuonna 2006.

Lääni	N	%
Etelä-Suomen lääni	419	56,0
Länsi-Suomen lääni	167	22,3
Itä-Suomen lääni	84	11,2
Oulun lääni	57	7,6
Lapin lääni	20	2,7
Ahvenanmaa	1	0,1
YHTEENSÄ	748	100

KUVIO 12 Rasistiset rikosepäilyt lääneittäin vuonna 2006, % (N=748).

Rikosilmoitukseen johtaneiden rasististen tekojen kokonaismäärän perusteella on vaikea vertailla läänejä, sillä eri paikoissa asuu eri määrä ulkomaalaisia. Tällöin kirjattujen tekojen kokonaismäärät eivät kerro mitään tekojen yleisyydestä. Määrät tuleekin suhteuttaa läänissä asuvien ulkomaalaisten määrään.²⁷ Kaikki rasististen tekojen uhrin eivät myöskään olleet ulkomaalaisia, eivätkä kaikki asianomistajat asuneet Suomessa. Kun otetaan huomioon vain Suomessa asuviin ulkomaan kansalaisiin kohdistuneet rasistiset rikosepäilyt ja suhteutetaan ne läänin ulkomaalaiseen väestöön, tapahtui Etelä-Suomen läänissä 2,6 tekoa tuhatta ulkomaalaista kohden, Länsi-Suomen läänissä 1,8, Lapin läänissä 2,4, Itä-Suomen läänissä 3,5 ja Oulun läänissä 4,4 rikosta tuhatta ulkomaalaista kohden. Länsi-Suomen läänissä tapahtui siis kaikkein vähiten rasistisia rikosepäilyjä, kun niiden määrä suhteutettiin vuoden 2006 ulkomaalaisen väestön lukumäärään lääneissä.

Taulukossa 23 puolestaan tarkastellaan kirjattujen tapausten jakautumista kunnittain. Sen mukaan joka neljäs teko kirjattiin tapahtuneeksi Helsingissä. Noin 40 % rikoksista tapahtui pääkaupunkiseudulla. Toiseksi eniten tapauksia oli Porissa (8 %) ja kolmanneksi eniten Vantaalla (8 %). Pienimmistä kunnista merkittävästi eniten rasistisia rikoksia tapahtui Kotka, jossa tapahtui 6 % kaikista rasistisista teoista. Myös Lappeenrannassa ja Joensuussa tapahtui vuonna 2006 suhteellisen paljon rasistisia tekoja, joista tehtiin rikosilmoitus.

²⁷ Vuonna 2006 Etelä-Suomessa asui yhteensä 71 660, Länsi-Suomessa 31 963, Itä-Suomessa 9 260, Oulun läänissä 4 998, Lapin läänissä 2 115 ulkomaalaista ja Ahvenanmaalla 1734 ulkomaalaista.

TAULUKKO 23 Rasististen rikosepäilyjen määrät kunnittain vuonna 2006.

Kunta	Rasistisia	
	rikosepäilyjä	%
Helsinki	181	24,2
Pori	59	7,9
Vantaa	58	7,8
Kotka	48	6,4
Lappeenranta	32	4,3
Kajaani	32	4,3
Joensuu	25	3,3
Espoo	19	2,5
Tampere	19	2,5
Turku	16	2,1
Mikkeli	14	1,9
Kuopio	13	1,7
Oulu	12	1,6
Lahti	12	1,6
Hämeenlinna	10	1,3
Jyväskylä	11	1,5
Muu	187	25
YHTEENSÄ	748	100

Myös kuntakohtaisessa tarkastelussa tulee kuitenkin ottaa huomioon kunnassa asuvien ulkomaalaisten määrä sekä yleisesti kunnan koko. Kun tarkastellaan Suomessa asuviin ulkomaalaisiin kohdistuneiden rasististen tekojen määrää suhteessa kunnassa asuvien ulkomaalaisten määrään, eniten rikosepäilyjä vuonna 2006 kirjattiin Kotkassa ja Kajaanissa. Näissä kunnissa tekojen määrä 1000 ulkomaan kansalaista kohti oli yli 20. Mikkelissä tapahtui vuonna 2006 noin 11 rasistista tekoa 1000 ulkomaan kansalaista kohti, Joensuussa 8 ja Porissa 6. Helsingissä ja Vantaalla vastaava luku oli hieman yli 2. Helsinki ja Vantaa eivät siis näyttäyty kärkejäjoukossa kun tekojen määrä suhteutetaan kuntien ulkomaalaisväestön määrään.

Vaikka kirjattujen tapausten määrä suhteessa kunnassa tai läänissä asuvien ulkomaalaisten määrään antaa paremman kuvan tekojen yleisyydestä kuin pelkät kokonaismäärät, myös tässä tarkastelussa on omat rajoituksensa. Virallisesti kunnassa asuvien ulkomaala-

laisten määrä ei välttämättä kerro koko totutta varsinaisesta ulkomaalaisten määrästä. Esimerkiksi kunnissa, joissa sijaitsevat turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskukset, on ulkomaalaisten määrä jokapäiväisessä katukuvassa suurempi kuin virallisissa tilastoissa. Näin on esimerkiksi Kajaanissa ja Kotkassa, joissa kirjattujen tapausten kokonaismäärä on suhteellisen korkea suhteessa kunnassa virallisesti asuvien ulkomaalaisten määrään.²⁸ Tilastot eivät myöskään kerro kaikkien ulkomaalaistaustaisten määrää. Ulkomaalaisella tarkoitetaan tilastoissa henkilöä, joka on jonkun ulkomaan kansalainen. Tällöin ulkomaista Suomeen tulleet ja Suomen kansalaisuuden saaneet jäävät tilaston ulkopuolelle. Täytyy muistaa, että kaikki rasististen tekojen kohteeksi joutuneet eivät asu Suomessa.

Kuntakohtaisesta tarkastelusta ei voidakaan vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Edellä mainittujen asioiden lisäksi tulkintaa vaikeuttaa se, että tapausten kokonaismäärät ovat Helsinkiä lukuun ottamatta varsin pieniä. Pienet rikosmäärät kertovat muun muassa siitä, että iso osa rasistisista teoista ei tule lainkaan poliisin tietoon. Pienten lukumäärien myötä myös suhteellisen pienetkin määrälliset muutokset aiheuttavat suuria tilastollisia muutoksia. Pienet määrälliset muutokset voivat puolestaan aiheutua esimerkiksi yhden henkilön tai joukon useista teoista. Tällöin koko kuntaa ja kuntalaisia koskevat johtopäätökset ovat epäluotettavia.

²⁸ Kajaanin lisäksi vastaanottokeskuksia on Helsingissä, Joutsenossa, Kontiolahdella, Oravaisissa, Oulussa, Perniössä, Punkalaitumella, Rovaniemellä, Ruukissa, Tampereella, Turussa ja Vaasassa.

7 TYYPILLISIÄ RIKOSILMOITUKSEEN JOHTANEITA RASISTISIA TEKOJA

Seuraavaksi esitellään tarkemmin tyypillisiä rasistisia rikosepäilyjä ja ilmoituksiin liittyviä tilanteita. Kuvauksissa on käytetty hyväksi aineistoon poimittuja rikosilmoituksia ja poliisin esitutkimamateriaalia yhteensä kuuden tapauksen osalta. Nämä kuusi tapausta edustivat tyypillisiä tapauksia tiettyyn rikosnimikkeeseen liittyen. Kuulustelupöytäkirjoihin ja muuhun materiaaliin tutustumalla saatiin lisätietoa muun muassa tilanteeseen johtaneista olosuhteista ja tietoa poliisin toimenpiteistä tapaukseen liittyen. Tällä tavoin saatiin tarkempi kuvaus tapauksesta itsestään kuin rikosilmoituksen selosteosasta parhaimmillaankaan.

Kuten aiemmin on jo useaan otteeseen mainittu, eritasoiset *pahoinpitelyt* olivat edellisten vuosien tapaan myös vuonna 2006 tyypillisimpiä rikosilmoitukseen johtaneita rasistisia tekoja. Suurimmassa osassa epäilty oli asianomistajalle entuudestaan tuntematon henkilö. Useimmissa tapauksissa, joissa kyseessä ei ollut keskinäinen tappelu suomalaisen ja etniseen vähemmistöön kuuluvan henkilön kanssa, vaan epäiltynä oli ainoastaan suomalainen, tilanne alkoi usein yllättäen esimerkiksi kadulla, ravintolassa tai metroasemalla. Teko saattoi kohdistua myös alaikäiseen ohikulkijaan, joka kuului etniseen vähemmistöön. Usein päihtynyt suomalainen aloitti tilanteen nimittelemällä itselleen entuudestaan tuntematonta henkilöä rasistisilla termeillä, jonka jälkeen nimittelyn kohteeksi joutuneen henkilön kysyessä herjaamisen syytä kävi tämän kimppuun ja pakeni sitten paikalta. Vastaavanlaisessa tapauksessa, jota tarkasteltiin tarkemmin esitutkimamateriaalin avulla, ohjautui lievänä pahoinpitelynä sovitteluun ja eteni samalla syyttäjälle syyteharkintaan. Syyteharkinnassa syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta, jos asianomistaja ja epäilty ovat päässeet asiassa sovintoon, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu ei vaadi syytteen nostamista. Tietoa siitä, nostettiinkö tapauksessa syyte vai ei, ei ole.

Edelliseen vuoteen verrattuna vuonna 2006 kirjattiin poikkeuksellisen paljon syrjintäepäilyjä. Tyypillisesti syrjinnän kohteena oli romanimies, -nainen tai -ryhmä, jolta evättiin pääsy ravintolaan tai hänelle/heille ei suositettu tarjoilemaan ravintolan sisällä vaan pyydettiin välittömästi poistumaan. Romanien tiedustellessa syytä, asianomistajien kertoman mukaan heille oli useimmiten vastattu, että ”heidänlaisensa” olivat ”turvallisuusriski” tai ”ravintolalla oli oikeus valita asiakkaansa”. Joissakin tapauksissa ilmoi-

tuksen tehneet kertoivat vastauksen olleen, ettei ”*mustalaisille tarjoilla*”. Tapauksen selvittely jatkui useimmiten niin, että ravintolan edustaja väitti poliisille kyseisen henkilön olleen ravintolassa ennenkin ja aiheuttaneen siellä harmia rähinöimällä, tappelemalla tai varastamalla omaisuutta. Asiantonimistajat puolestaan kielsivät tämän jyrkästi. Toisin sanoen kuulusteluissa oltiin selkeästi sana sanaa vastaan -asetelmassa, erityisesti jos keskustelua kuulleita todistajia ei ollut. Vastaavan tyyppisessä tapauksessa, jossa tutustuttiin esitutkimateriaaliin, poliisi oli päättänyt esitutkinnan ja lähettänyt asian syyteharkintaan.

Tyypillinen rikosilmoitusaineistosta noussut tapaus, jossa asianomistajat vaativat epäillyille rangaistusta *kunnianloukkauksesta* ilmoituksen päärikoksena, olivat etniseen vähemmistöön kuuluviin ravintolanpitäjiin kohdistuneet teot. Rasistisen kunnianloukkauksen kohteena oli usein kebab- tai pizzaravintolan tiskin takana työskentelevä henkilö ja epäiltynä suomalainen, joka myöhään illalla tuli tilaamaan ravintolasta ruokaa päihtyneenä käyttäytyen samalla metelöivästi ravintolan sisällä tai kieltäytyen maksamasta tilaamansa ruokaa. Henkilökuntaan kuuluvan henkilön huomauttaessa asiakkaalle sopimattomasta käytöksestä, tämä aloitti rasistisen herjaamisen haukkumalla henkilökuntaan kuuluvan ihonväriä, kehoittamalla tätä palaamaan kotimaahansa, epäilemällä ääneen hänen yhteyksiään terroristiliikkeisiin tai kyseenalaistamalla ruokapaikan hygieniatason, koska sitä ylläpiti ulkomaalainen. Paikalla oli usein kuulemassa muita ravintolan asiakkaita. Ravintolanpitäjä meni useimmiten seuraavana päivänä tekemään asiasta rikosilmoituksen, jos poliisia ei oltu kutsuttu paikalle jo akuutissa tilanteessa. Eräessä tällaisessa tapauksessa, jonka esitutkimateriaaliin tutustuttiin tarkemmin, esitutkintaa oli syyttäjän määräyksestä rajoitettu eli tutkinta oli lopetettu. Syyttäjän arvion mukaan asia olisi päättynyt syyteharkinnassa syyttämättäjättämiseen vähäisyysperusteella. Esitutkintaa voidaan resurssien säästämisen vuoksi rajoittaa juuri tapauksissa, jotka päättyisivät kuitenkin syyttämättäjättämiseen.

Laittomissa uhkauksissa epäiltyinä oli usein teon kohteelle entuudestaan jollakin tavalla tuttu henkilö, esimerkiksi naapuri. Tuntemattomien tekemät laittomat uhkaukset puolestaan tapahtuivat tyypillisesti ravintolassa, sen edustalla tai kadulla. Kuten kunnianloukkauksissa, laittoman uhkauksen tehnyt suomalainen oli usein päihtynyt, ja aloitti tilanteen nimittelemällä asianomistajaa kovaan ääneen rasistisesti, käskemällä tätä palaamaan kotimaahansa ja uhkaamalla sitten tappaa hänet. Tappouhkausta saatettiin siivittää uhkaamalla lyödä tuopilla, tuolilla tai muulla lähiympäristöstä löytyvällä esineellä. Usein laittoman uhkauksen lisäksi tapauksessa oli si-

vurikoksena kunnianloukkaus, joka liittyi kovaääniseen, rasistiseen herjaamiseen. Tapauksessa, johon tutustuttiin tarkemmin esitutkimateriaalin avulla, asianomistaja pysyi koko esitutkiminnan ajan rangaistusvaatimuksensa takana ja asia eteni poliisilta syyteharkintaan.

Kotirauhan rikkomisesta tehdyt ilmoitukset olivat tyypillisesti tapauksia, joissa jo pidempiaikaisen häirinnän kohteena ollut etniseen vähemmistöön kuuluva henkilö teki rikosilmoituksen poliisille suomalaisesta naapuristaan. Häirintä oli saattanut olla rasistista huutelua ja nimittelyä oven takana, oven potkimista, jatkuvaa koputtelemista tai ovikellon soittamista tai roskien ja rasistisesti herjaavien viestilappujen työntämistä postiluukusta sisälle kerrostaloasuntoon. Törkeiksi luokiteltuihin tapauksiin liittyi useimmiten myös puukon tai muun vaarallisen esineen kanssa uhittelua oven hakkaamisen tai potkimisen yhteydessä. Joissakin tapauksissa rasistisesta solvaamisesta oli tehty ilmoitus kunnianloukkauksesta kotirauhan rikkomisen yhteydessä. Tyypillistä oli, että asiasta oli ilmoitettu poliisille vasta, kun tilanne oli naapureiden välillä jatkunut jo pidempään. Häiriköitä oli usein päihtynyt. Kyseisenlainen tapaus, johon tutustuttiin esitutkimateriaaliin avulla paremmin, eteni syyteharkintaan. Asianomistaja ei suostunut sovitteluun, koska hänen mukaansa neuvotteleminen ei ollut aiemminkaan auttanut.

Vahingonteot kohdistuivat useimmiten ruokaravintoloihin, kebab- ja pizzapaikkoihin. Muutamissa tapauksissa kohteena oli uhrin asunnon pihalla tai pihapiirissä oleva omaisuus, esimerkiksi auto tai polkupyörä. Niihin oli saatettu raaputtaa hakaristejä tai muita rasistisia viestejä tai vahingoittaa omaisuutta muuten, esimerkiksi puhkaisemalla pyörän kumit tai särkemällä auton ikkunat. Niissä tapauksissa, joissa epäilty oli selvillä, kohdistuneet vahingonteot muistuttivat pitkälti kunnianloukkauksista tehtyjen ilmoitusten olosuhteita. Päihtynyt ravintolan asiakas häiriköi, nimitteli henkilökuntaa rasistisesti ja rikkoi samalla lautasia, tuoppeja, pöytiä tai tuoleja. Tapauksessa, johon tutustuttiin tarkemmin, häiriköinti oli jatkunut jo pidempään ja asiakkaalla oli paikkaan porttikielto, jota hän ei kuitenkaan totellut. Asia eteni poliisilta syyteharkintaan ja asianomistaja ilmoitti hakevansa asiakkaalle lähestymiskieltoa käräjäoikeudesta jatkuneen tilanteen seurauksena. Tapauksissa, joissa epäiltyä ei saatu selville, olivat useimmiten yöllä tehtyjä, ravintolaan ulkopuolelta kohdistuneita vahingontekoja, joiden asianomistaja tai poliisi epäili olevan rasistisesti motivoituneita useimmiten aiemmin paikkakunnalla tapahtuneiden samanlaisten tekojen perusteella.

8 LOPUKSI

Tässä selvityksessä tarkasteltiin vuonna 2006 rikosilmoitukseen johtaneita rasistisia tekoja. Rasistiseksi luokiteltiin rikosepäilyt, joissa asianomistaja oli joutunut teon kohteeksi sen johdosta, että hän ihonväriältään, rodultaan tai etniseltä alkuperältään poikkesi epäilystä. Selvityksen aineistona käytettiin poliisiasiajn tietojärjestelmästä (PATJA) poimittuja rikosilmoituksia, jotka täyttävät tietyt ehdot. Selvityksen tiedot perustuvat siis rikosilmoituksiin kirjattuihin tietoihin.

Vuonna 2006 kirjattiin yhteensä 442 rasistisia piirteitä sisältävää rikosilmoitusta, jotka koskivat yhteensä 748 rasistista tekoa. Määrä on enemmän kuin edellisvuosina. Määrän lisääntyminen kertoo todennäköisesti ennen kaikkea ilmoituskynnyksen madaltumisesta ja mahdollisesti siitä, että poliisi on oppinut tunnistamaan rasistisesti motivoituneita tekoja entistä paremmin ja kirjaa tähän liittyvät tiedot yhä selkeämmin rikosilmoituksiin. Tämän raportin tiedot perustuvat näihin ilmoituksiin ja tapaus, jossa rasismia teon takana ei ole millään tavalla ilmoitukseen merkitty, jää poimintavaiheessa aineiston ulkopuolelle.

Runsaas 60 % epäilyistä rasistisista rikoksista kirjattiin Etelä-Suomen läänissä, missä suuri osa Suomen ulkomaalaisesta väestöstäkin asuu. Joka viidennes rasistinen teko kirjattiin Länsi-Suomen läänissä ja vähiten tapauksia oli vuonna 2006 Ahvenanmaalla, missä kirjattiin yksi tapaus koko vuoden aikana. Neljännes kaikista vuoden 2006 rikosepäilyistä kirjattiin Helsingissä.

Yleisin rikosilmoitukseen johtanut rasistinen teko olivat aikaisempien vuosien tapaan pahoinpitely. Yhteensä pahoinpitelyn yrityksiä ja eritasoisia pahoinpitelyitä oli noin 40 % kaikista tapauksista. Muita yleisiä rikosnimikkeitä olivat vuonna 2006 syrjintä, kunnianloukkaus, laiton uhkaus ja vahingonteko. Tavallisin tapahtumapaikka oli julkinen ravintola, baari tai sen edusta sekä ulkoilmapaikat kuten tiet, kadut, torit tai puistot, joissa tapahtui noin 60 % kaikista teoista. Ravintoloihin liittyvien tapausten kasvu edelliseen vuoteen verrattuna johtuu syrjintätapausten määrän noususta, joissa kyse oli usein romanin sisäänpääsyn eväämisestä. Ihmisoikeusliitto on raportissaan (Joronen ja Salonen 2006, 35) kiinnittänyt huomiota siihen, ettei ravintoloiden järjestyksenvalvojen koulutukseen tällä hetkellä sisälly syrjinnän kiellon läpikäymistä. Ravintoloissa tapahtuva syrjintä on mitä ilmeisimmin yleistä, koska

rikosilmoituksiin johtaneitakin tapauksia oli vuonna 2006 yli 100, jotka kuitenkin edustavat jäävuoren huippua kaikista syrjintätapauksista. Syrjinnän kiellon tuominen esiin järjestyksenvälvojen koulutuksessa saattaisi ainakin jossain määrin ennaltaehkäistä tällaisia tapauksia.²⁹

Tekojen asianomistajat olivat kansalaisuudeltaan yli puolessa tapauksista suomalaisia. Suomen kansalaisten osuus on noussut edellisiin vuosiin verrattuna. Tämä liittyy siihen muutokseen, että yhä useampi etnisen vähemmistön edustaja on Suomessa syntynyt Suomen kansalainen. Toisaalta, kuten edellä mainittiin, erityisesti romaneihin kohdistuneiden syrjintätapausten määrä oli vuonna 2006 suuri, mikä osaltaan kasvatti Suomessa syntyneiden osuutta kaikista asianomistajista. Naisiin ja miehiin kohdistuneet rasistiset teot erosivat toisistaan jonkin verran. Suurin osa miehiin kohdistuneista rasistisista teoista oli pahoinpitelyjä. Naiset puolestaan olivat miehiä useammin asianomistajina syrjintä-, kunnianloukkaus- tai kotirauhan rikkomistapauksissa. Joka viides naiseen kohdistunut rasistiseksi luokiteltu rikosepäily oli vuonna 2006 syrjintätapaus.

Edellisvuosista poiketen vuonna 2006 poliisille tehtiin useita tutkintapyyntöjä rasistisista Internet-sivustoista. Osa näistä tapauksista oli ilmoituksissa kirjattu rikosnimikkeellä ”kunnianloukkaus” ja osa ”kiihottaminen kansanryhmää vastaan”. Internet-sivustojen osalta tekijän saattaminen vastuuseen voi olla hankalaa. Tekijää ei välttämättä koskaan saada selville. Internetissä voi esiintyä nimettömänä ja joskus jopa pelkän materiaalin saaminen pois jakelusta voi osoittautua mahdottomaksi, jos palvelin on ulkomailla sellaisessa maassa, jossa se ei ole laitonta. (Vähemmistövaltuutetun vuosikertomus 2006, 16.)

Tässä selvityksessä tarkasteltiin ensimmäistä kertaa tapausten etenemistä esitutinnan jälkeen syyttäjälle syyteharkintaan. Tätä varten aineistosta poimittiin ensimmäisen puolen vuoden aikana kirjatut epäillyt rikokset. Vuoden ensimmäinen puoli valittiin, jotta tarkasteluun saataisiin mahdollisimman paljon tapauksia, joissa esitutkinta olisi saatu jo päätökseen. Poimittuja tapauksia, joissa tutkinta oli päättynyt, oli yhteensä 285 ja niistä yli 80 % oli edennyt syyttäjälle. Erityisen hyvin poliisilta syyttäjälle olivat edenneet syrjintä- ja kunnianloukkausepäilyt, joiden osalta yli 90 % oli mennyt syyteharkintaan esitutinnan jälkeen.

²⁹ Ihmisoikeusliitto koordinoi vuonna 2006 hankkeen, jossa vähemmistövaltuutetun toimisto, Suomen hotelli- ja ravintola-alan liitto, Palvelualojen ammattiliitto ja sisäasiainministeriön poliisiosasto yhdessä tuottivat ”Yhdenvertaisuus asiakaspalvelussa” -esitteen. Esitteen tarkoituksena oli lisätä tietoisuutta syrjimättömän kohtelun vaatimuksesta laissamme. (Vähemmistövaltuutetun toimintakertomus 2006, 13.)

Tämän tarkastelun perusteella voimme todeta, että epäilty rasistiset rikokset näyttäisivät etenevän ainakin syyttäjälle hyvin. Sitä, miksi loput 20 % tapauksista pysähtyi esitutkintaan, ei tässä tarkasteltu. On mahdollista, että asianomistajarikokset, joissa poliisilla ei ole oikeutta jatkaa esitutkintaa, jos asianomistaja peruu rangaistusvaatimuksensa, eivät etene syyteharkintaan yhtä usein kuin yleisen syytteen alaiset rikokset. Tämä erityisesti, jos asianomistaja ja epäilty tuntevat toisensa ja asiasta sovitaan virallisen käsittelyn ulkopuolella muulla tavoin. Asianomistajarikoksia ovat esimerkiksi laitton uhkaus, kunnianloukkaus, vahingonteko kohdistuessaan yksityisomaisuuteen, lievä pahoinpitely sekä kotirauhan rikkominen, jotka kaikki ovat tyypillisiä rasistisissa rikosilmoituksissa esiintyviä rikosnimikkeitä. Suomessa ei tällä hetkellä ole saatavilla tietoa siitä, mitä rasistisille rikosepäilyille tapahtuu syyteharkinnassa ja tuomioistuimessa. Meillä ei siis nykyisellään ole lainkaan tietoa rasistisista rikoksista, sillä rikos ei ole rikos, ennen kuin asiasta on annettu tuomio. Tilastokeskuksen tietojen mukaan noin puolet kaikista pahoinpitelyistä³⁰ etenee poliisilta syyttäjälle. Tässä selvityksessä saatujen tulosten mukaan ei ainakaan ole mitään syytä epäillä, etteivätkö esimerkiksi rasistisesti motivoituneet pahoinpitelyt etenisi yhtä hyvin kuin muutkin pahoinpitelyt syyttäjälle. Poliisiammattikorkeakoulussa on valmisteltu tutkimushanketta, jonka tarkoituksena on pureutua tarkemmin epäiltyjen rasististen rikosten etenemiseen rikosprosessissa.

Tämän selvityksen rajoituksena tulee huomioida, että selvitys kertoo vain poliisin tietoon tulleesta, rikosilmoitukseen johtaneista rasistisista teoista. Tämä on vain murto-osa kaikista niistä mahdollisesti jonkin rikoksen tunnusmerkistön täyttävistä rasistisista teoista, joita joka päivä tapahtuu. Uhritutkimusten (Jasinskaja-Lahti ym. 2002) mukaan erityisesti lievät rikokset jäävät usein ilmoittamatta. Tätä tukevat tulokset siitä, että kyseisten tutkimusten mukaan yleisin rasistinen rikos on solvaus, kun rikosilmoitukseen perustuvien selvitysten mukaan yleisin teko on pahoinpitely.

Lisäksi osa poliisin tietoon tulleista rasistisista teoista voi jäädä kokonaan kirjaamatta rikosilmoitusjärjestelmään tai on voinut jäädä tämän selvityksen ulkopuolelle tutkimuksen aineiston poimintavaiheessa, sillä rasistisesti motivoituneiden rikosepäilyjen poimimisessa muiden ilmoitusten joukosta on omat haasteensa. Tutkimuksessa määritellyt ehdot ilmoitusten poimimiselle voivat olla joltain osin hyvin-

³⁰ Törkeistä pahoinpitelyistä syyttäjälle etenee runsas 60 % ja lievistä 25 %. Tiedot saatu Tilastokeskuksen STATFIN-palvelusta.

kin puutteellisia. Erityisesti valtaväestöön kohdistuneet rasistiset teot voivat jäädä poiminnan ulkopuolelle. Helpon poiminta tapahtuisi poliisin käytössä olevan rasismikoodin avulla, jota ei kuitenkaan käytetä kuin noin puolessa kaikista tapauksista. Vuosina 2005 ja 2006 noin 60 % kaikista ilmoituksista oli merkitty kyseisellä koodilla, joka oli hieman enemmän kuin edellisinä vuosina. Toisaalta vuoden 2006 osalta ilmeni, että osa koodatuista tapauksista oli merkitty virheellisesti rasistisesti motivoituneiksi. Toivottavaa kuitenkin luonnollisesti olisi, että koodilla merkittyjen tapausten osuus kasvaisi jatkossakin.

Rikosilmoituksen käyttämisessä tutkimusaineistona on myös oma haasteensa siinä mielessä, että Poliisiasiain tietojärjestelmä on suunniteltu rikostutkinnan, ei tutkimuksen teon tarpeita ajatellen. Usein tutkimuksellisesti mielenkiintoiset seikat jäävät kirjaamatta rikosilmoitukseen, koska ne eivät ole merkityksellisiä rikoksen selvittämisen kannalta. Ilmoituksen kirjaamisessa saattaa myös olla yksilöllisiä ja alueellisia eroja. Osa tutkimukseen käytetyistä tiedoista tulee tutkijan itse päättellä, mikä puolestaan vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Vastavasti on muistettava, että rikoksen luokitteluun rasistisesti motivoituneeksi on kyse tutkijan tulkinnasta. Tämä tulee pitää mielessä vertailtaessa vuosien 2003–2006 tuloksia keskenään. Vaikka rikosilmoitusten poiminta on tehty samoilla kriteereillä, on poiminnan viimeinen vaihe suoritettu lukemalla ilmoitusten selostusosat, jonka on eri vuosina tehnyt useimmiten uusi henkilö.

Edellä mainituista puutteista ja ongelmista huolimatta tämä selvitys antaa kuvan poliisin tietoon tulleista rasistisista teoista ja niiden ominaispiirteistä. Ennen kaikkea se kertoo siitä, että etniset vähemmistöt kokevat myös väkivaltaista rasismia Suomessa. Vaikka kansainvälisesti verrattuna ongelma saattaa olla vielä suhteellisen pieni, on jokainen rasistinen teko uhrin kannalta liikaa. Tulevan tutkimuksen tehtäväksi jää selvittää, millä tavalla ja kuinka tehokkaasti suomalainen viranomaiskoneisto vastaa tähän vakavaan sosiaaliseen ongelmaan.

RASISTISK BROTTSLIGHET SOM KOMMIT TILL POLISENS KÄNNEDOM 2006

SAMMANDRAG

I den här utredningen kartläggs rasistiska gärningar som utförts i Finland 2006 och som har lett till en polisanmälan. I utredningen granskas misstankar om brott, där en person blivit offer på grund av att hennes hudfärg, ras eller etniska ursprung avviker från gärningsmannens. Som material i utredningen har använts polisanmälningar som plockats från informationssystemet för polisärenden (PATJA) och som uppfyller vissa villkor. Uppgifterna baserar sig alltså på uppgifter som har införts i polisanmälningarna. Föremål för granskning är uttryckligen misstankar om brott, inte brott. Information om eventuella domstolsbeslut i anslutning till fallen finns inte. En misstanke om brott blir ett brott först efter det att en domstol konstaterar ett brott.

År 2006 registrerades totalt 748 misstankar om rasistiska brott. Antalet är större än under tidigare år. Den mest allmänna rasistiska gärningen som har lett till brottsanmälan var emellertid liksom under tidigare år misshandel. Totalt utgjorde försök till misshandel och misshandel av olika grad drygt 40 % av samtliga fall. Andra allmänna brottsbeteckningar under 2006 var diskriminering, ärekränkning, olaga hot och skadegörelse. År 2006 var diskrimineringsfallen fler än under föregående år. Fallen var nästan utan undantag restaurangdiskriminering, dvs. situationer, där en person som tillhör en etnisk minoritet nekades inträde till en restaurang. Den vanligaste gärningsplatsen för en rasistisk gärning var en restaurang eller framför en sådan eller en offentlig plats utomhus såsom en väg, en gata, ett torg eller en park. Över 60 % av gärningarna inträffade under kvällen eller natten.

Den största delen av de misstänkt rasistiska brotten riktade sig mot utlänningar eller personer med utländsk bakgrund. Andelen offer som var finländska medborgare ökade emellertid jämfört med tidigare år. De utgjorde över hälften av dem som var utsatta för rasistiska gärningar. Av utlänningar blev turkar, somalier och iranier oftast offer. Män utgjorde den största andelen (73 %) av dem som blev offer för en rasistisk gärning som ledde till en polisanmälan, varav de flesta (31 %) hörde till åldersgruppen 35–44-åringar. De brott som kvinnor och män

utsattes för skiljde sig något från varandra. Den största andelen rasistiska gärningar som riktade sig mot män var misshandelsfall. Kvinnor utsattes oftast för diskriminering, ärekränkning och hemfridsbrott. Var femte misstanke om ett rasistiskt brott mot en kvinna under 2006 klassificerades som ett diskrimineringsfall.

Också den största andelen (89 %) av de misstänkta var män, varav över 80 % var finländare till sitt medborgarskap och födda i Finland. Av samtliga misstänkta var cirka hälften 15–24-åringar. Ifrågavarande åldersklass har redan under de senaste fem åren varit den vanligaste åldersgruppen som är misstänkt för rasistiska gärningar. I cirka 30 % av fallen var den misstänkte en från förut okänd person. I synnerhet misshandel utfördes av okända. I vart femte fall var fråga om en gärning som skett i ett kundförhållande, då var det oftast diskriminering. Minst brott inträffade mellan arbetskamrater (1 %). Som rasistiska gärningar utförda av grannar registrerades oftast olaga hot, ärekränkningar och hemfridsbrott. Cirka en femtedel av ärekränkningarna och olaga hoten och över 15 % av hemfridsbrotten inträffade mellan grannar.

Största delen (80 %) av de gärningar som under början av 2006 anmäldes till polisen gick efter det att förundersökningen avslutats vidare till åtalsprövning hos åklagaren. I särskilt stor omfattning gick diskrimineringsfallen (95 %) vidare till åklagaren. Det verkar alltså som om fallen åtminstone från polisen går vidare i stor omfattning, om gärningsmannen blir fasttagen. Det finns inte information om hur det gått för fallen i åtalsprövningen. I den här utredningen har inte heller granskats på vilka grunder ett fall inte har sänts till åtalsprövning. I fråga om målsägandebrott kan en orsak vara t.ex. att målsäganden har återtagit sitt straffyrkande, varvid polisen inte har rätt att fortsätta med förundersökningen.

Hälften av de rasistiska brotten inträffade i Södra Finlands län, där också en stor del av den utländska befolkningen i Finland bor. Liksom under tidigare år registrerades cirka 40 % av samtliga fall i huvudstadsregionen och cirka en fjärdedel i Helsingfors. År 2006 registrerades näst mest misstankar om rasistiska brott i Björneborg (8 %) och i Vanda (8 %).

RACIST CRIME REPORTED TO THE POLICE IN 2006

ABSTRACT

The purpose of this study is to survey racist offences leading to criminal reporting in Finland during 2006. The study examines incidents where people have become subject to crime because their skin colour, race or ethnic origin differed from that of the offender. The data is based on police reports meeting certain criteria in the police data system (PATJA), i.e., on the information contained in reports of an offence. This study examines exclusively suspected crimes, not crimes themselves. No information on the rulings in a court of law is available. A suspected crime becomes a crime only when found so by a court of law.

In 2006, a total of 748 suspected racist crimes were filed. The number is higher than in the previous years. The most common offence, as in previous years, was assault. A total of 40% of all cases were assaults or attempted assaults. Other common headings of offence in 2006 were discrimination, breach of honour, unlawful threats and damage to property. In 2006, there were more discrimination cases than the year before. These took place, with only few exceptions, in a restaurant into which a member of an ethnic minority was denied access. The most common locale for committing racist offences was a restaurant or the area in front of it or an outdoor public place such as a street, road, market place or park. Over 60% of the offences were committed in the evening or at night.

Most of the suspected racist crimes were committed against foreigners or people of foreign extraction. However, the proportion of Finnish victims increased from the previous years and accounted for over a half of all victims of racist crimes. Of foreigners, the ethnicities most offended against were the Turks, Somalis and Iranians. The majority (73%) of all people reporting were men, most of them belonging to the 35–44 age group. Offences committed against men and women differed slightly. Most racist offences against men were assaults. Women were most often victims of discrimination, breach of honour and breach of domestic peace. One fifth of all suspected crimes with a racist crime code against women in 2006 were cases of discrimination.

What is more, most suspects (89%) were men, of which over 80% were Finnish citizens born in Finland. Of all suspects, approximately

half were between the ages of 15 and 24. For the past five years, the said age group has been the most common age group suspected of racist offences. In approximately 30% of the cases, the victim did not know the suspect. Especially assaults were committed by strangers. In one fifth of the cases, the offence, most of the time discrimination, was committed in a customer relationship. Least crimes (1%) were committed among colleagues. Most racist offences committed by neighbours were filed as unlawful threats, breaches of honour and breaches of domestic peace. Approximately one fifth of all breaches of honour and unlawful threats, and over 15% of breaches of domestic peace took place among neighbours.

The majority (80%) of cases reported to the police in the beginning of 2006 were forwarded to a prosecutor for consideration of charges after preliminary investigation. Of all investigated cases forwarded to a prosecutor, discrimination offences accounted for 95%. Therefore, it seems that the police is active in forwarding cases if the perpetrator is caught. No information is available as to what happened during consideration of charges. The grounds for not forwarding a to a prosecutor were equally excluded from the study. With regard to complainant offences, the reason may be, for example, that the injured party has withdrawn the summary penal order in which case the police has no longer the right to continue preliminary investigations.

Half of the racist crimes took place in the southern provinces of Finland, where the bulk of the foreign population who have moved to Finland lives. As during the previous years, 40% of all crimes were listed in the metropolitan area and approximately a quarter in Helsinki. The second highest number of suspected racist crime in 2006 was listed in Pori (8%) and Vantaa (8%).

KIRJALLISUUS

Arjen turvaa – sisäisen turvallisuuden ohjelma. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 44/2004.

Bowling, Ben (1999): *Violent racism. Victimization, Policing and Social Context*. Oxford University Press. Oxford.

University European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (2005a): *Racist Violence in 15 EU Member States. A Comparative Overview of Findings from the RAXEN National Focal Points Reports 2001–2004*.

<http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/comparativestudy/CS-RV-main.pdf>

European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (2005b): *Policing Racist Crime and Violence. A Comparative Analysis*.

<http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/PRCV/PRCV-Final.pdf>

Ellonen, Noora (2006): Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2005. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 53. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.

Fagerholm, Peter (2006): Rasistinen rikollisuus. Selvitys rasististen rikosten etenemisestä oikeusjärjestelmässä. Poliisiammattikorkeakoulun poliisipäällystön tutkinto nro 11. Espoo.

Hakamo, Terhi, Jauhiainen, Kirsi ja Senvall, Nora (2007): Kohdusta hautaan, tuhannen rekisterin kautta. Talousrikosasian seurantajärjestelmän kehittäminen. Väiliraportti hankkeen etenemisestä (20.3.2007).

Helminen, Klaus, Lehtola, Kari ja Virolainen, Pertti (2005): *Esitutkinta ja pakkokeinot*. Talentum. Helsinki.

Jaakkola, Magdalena (2005): Suomalaisien suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003. Työpoliittinen tutkimus 286. Työministeriö, Helsinki. Luettavissa: http://mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt286.pdf

Jaakkola, Magdalena (1999): *Maahanmuutto ja etniset asenteet. Suomalaisien suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987–1999*. Työpoliittinen tutkimus 213. Työministeriö, Helsinki.

Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina (2002): *Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia*. Gaudeamus, Helsinki.

Kanervo, Sari & Saarinen, Tiina (2004): *Kulttuurit keskuudessamme*. Turun kulttuurikeskus, Turku.

Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi.

Keränen, Tuunia (2005a). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2004. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 40. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.

Keränen, Tuunia (2005b). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2003. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 39. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.

Kortteinen, Juhani (1996): Romanit ja muut perinteiset vähemmistömme. Teoksessa Dahlgren, Taina & Kortteinen, Juhani & Lång, K.J., Pentikäinen, Merja & Scheinin, Martin (toim.) (1996): Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa. Ihmisoikeusliitto r.y.:n julkaisusarja n:o 4. Yliopistopaino, Helsinki.

Kääriäinen, Juha ja Ellonen, Noora (2007): The Finnish racist crime monitoring system. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 57. Poliisiammattikorkeakoulu. Espoo. Vain verkkojulkaisuna.

Lepola, Outi (2000): Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Liebkind, Karmela (1994): Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) (1994): Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus, helsinki.

Makkonen, Timo (2000): Rasismi Suomessa 2000. Tutkimusraportti. Ihmisoikeusliitto, Helsinki.

Oinonen, Eriikka & Blom, Raimo & Melin Harri (2005): Onni on olla suomalainen? Kansallinen identiteetti ja kansalaisuus. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 1. Tampereen yliopiston laitosten julkaisut, Tampere.

Pentikäinen, Juha (1997): Uskonnollis-kulttuuriset vähemmistöt. Teoksessa Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (toim.) (1997): Suomen kulttuurivähemmistöt. Suomen Unesco-toimikunnan julkaisuja No 72. Suomen Unesco-toimikunta, Helsinki.

Perry, Barbara (2001): In the Name of Hate. Understanding Hate Crimes. Routledge, New York.

Pitkänen, Pirkko & Kouki, Satu (1999): Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä. Edita, Helsinki.

Pohjanpää, Kirsti & Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri (2003): Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Tilastokeskus, Helsinki.

Salonen, Annamari ja Villa, Susan (toim.) (2006): Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2005. Ihmisoikeusliitto ry. Helsinki.

Seurujärvi-Kari, Irja & Morottaja, Matti & Pentikäinen, Juha & Hirvonen, Vuokko & Aikio-Puoskari, Ulla (1997): Suomen saamelaiset. teoksessa Pentikäinen, Juha & Hiltunen, marja (toim.): Suomen kulttuurivähemmistöt. Suomen Unesco-toimikunnan julkaisuja ns. 72. Suomen Unesco-toimikunta, Helsinki.

Shakir, Aysu & Tapanainen, Maippi (toim.) (2005): Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2004. Ihmisoikeusliitto, Helsinki.

Sisäasiainministeriö (1998): Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 1997. Poliisiosaston julkaisu 4/1998.

Sisäasiainministeriö (1999): Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 1998. Poliisiosaston julkaisu 11/1999.

Sisäasiainministeriö (2000): Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus 1999. Poliisiosaston julkaisu 9/2000.

Sisäasiainministeriö (2001): Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2000. Poliisiosaston julkaisu 15/2001.

Sisäasiainministeriö (2002): Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2001. Poliisiosaston julkaisu 12/2002.

Sisäasiainministeriö (2003): Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus 2002. Poliisiosaston julkaisu 12/2003.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2004): Suomen romanit. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2004: 2. Helsinki.

Tilastokeskus (2007). (www.tilastokeskus.fi > Tilastot > Tilastot aiheittain > Väestö > Väestörakenne.)

LIITTEET

LIITE 1 Aineiston muodostaminen rasismiselvityksissä 1997–2006

- **Vuotta 1997 koskeva selvitys:** aineistoon poimittiin ilmoitukset, joissa ainakin yhden asianomistajan kansalaisuus tai syntymämaa oli muu kuin Suomi. Poiminnassa olivat mukana vain tietyt rikosnimikkeet (68 rikosnimikettä). Lisäksi aineistoon otettiin mukaan kaikki ilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä tuhotyö, kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai syrjintä. Alkuperäisen aineiston koko oli 1 276 ilmoitusta. Nämä kaikki ilmoitukset käytiin läpi.
- **Vuotta 1998 koskeva selvitys:** aineistoon poimittiin kaikki rikosilmoitukset, joissa ulkomaalainen tai ulkomaalaissyntyinen henkilö oli rikoksen uhrina (kansalaisuus tai syntymämaa muu kuin Suomi). Alkuperäisen aineiston koko oli 4 101 ilmoitusta. Kaikki ilmoitukset käytiin läpi.
- **Vuotta 1999 koskeva selvitys:** aineistoon poimittiin kaikki rikosilmoitukset, joissa ulkomaalainen tai ulkomaalaissyntyinen henkilö oli rikoksen uhrina (kansalaisuus tai syntymämaa muu kuin Suomi). Poiminnassa olivat mukana vain tietyt rikosnimikkeet. Alkuperäisen aineiston koko oli 3 547 ilmoitusta. Kaikki ilmoitukset käytiin läpi.
- **Vuosia 2000–2002 koskevat selvitykset:** aineistoon poimittiin 1) kaikki sellaiset rikosilmoitukset, joihin kirjatuissa rikosnimikkeissä todennäköisimmin esiintyy rasistisia piirteitä ja joissa oli asianomistajana ainakin yksi sellainen henkilö, jonka kansalaisuus tai syntymämaa on muu kuin suomi, 2) kaikki rikosilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä syrjintä, työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja 3) kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi oli merkinnyt erillisellä rasismikoodilla. Tämän jälkeen kaikki ilmoitukset käytiin läpi. Alkuperäisen aineiston koko vuonna 2000 oli 4 090 ilmoitusta, vuonna 2001 3 762 ilmoitusta ja vuonna 2002 4 122 ilmoitusta.
- **Vuosia 2003–2004 koskevat selvitykset:** aineistoon poimittiin 1) kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi oli merkinnyt rasismikoodilla, 2) kaikki rikosilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä syrjintä, työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan, 3) rikosilmoitukset, joihin kirjatuissa rikosnimikkeissä rasistisia piirteitä todennäköisimmin ilmenee ja joissa asianomistajana oli ainakin yksi ulkomaalainen tai ulkomaalaissyntyinen eli hänen kansalaisuudekseen ja/tai syntymämaakseen on kirjattu muu kuin suomi ja 4) kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä "rasism" tai "rasist". *Nämä poimintaehdot olivat viimeistä ehtoa lukuun ottamatta samat kuin vuosia 2000–2002 koskevissa selvityksissä.* Alkuperäisen aineiston koko oli vuonna 2003 4 784 ilmoitusta ja vuonna 2004 5 121 ilmoitusta. *Kaikkia ilmoituksia ei käyty läpi, vaan niiden joukosta poimittiin hakusanoilla varsinainen aineisto.*
- **Vuosia 2005 ja 2006 koskeva selvitys:** aineisto muodostettiin samalla tavalla kuin vuosina 2003 ja 2004. Alkuperäisen aineiston (raaka-aineiston) koko oli vuonna 2005 yhteensä 5441 ilmoitusta ja vuonna 2006 yhteensä 5 969 ilmoitusta.

- Aineistojen keruutapoja on muutettu, koska on pyritty löytämään parempia ja ajanmukaisempia tapoja kerätä aineisto. Vuoden 2003 keruun uudistamisen tavoitteena oli toisaalta saada mukaan sellaisia tapauksia, jotka olisivat aikaisemmin voineet jäädä aineiston ulkopuolelle ("rasism"/"rasist" -poimintaehto raaka-aineiston poimintavaiheessa), ja toisaalta vähentää sellaisten luettavien ilmoitusten määrää, jotka saadaan valituilla poimintaehdoilla, mutta jotka eivät kuitenkaan sisällä rasismia (tämän vuoksi käytettiin hakusanoja poiminnan toisessa vaiheessa). Tämä tapa on osoittautunut hyväksi ja sitä on nyt toistettu neljänä vuotena peräkkäin, jotta tulokset olisivat vertailukelpoisia keskenään.

LIITE 2 Poiminnassa mukana olleet rikosnimikkeet (poimintaehto 3)

Heitteillepano	Surman yritys
Ilkivalta	Syrjintä
Julkisrauhan rikkominen	Tapon yritys
Kiihottaminen kansanryhmää vastaan	Tappeluun osallistuminen
Kotirauhan rikkominen	Tappo
Kunnianloukkaus	Tuhotyö
Kuolemantuottamus	Tuhotyön yritys
Laiton sikiön lähdeittäminen	Tuottamuksellinen vapaudenriisto
Laiton sikiön lähdeittäminen naisen tahtomatta	Työsyryntä
Laiton sikiön lähdeittämissen yritys naisen tahtomatta	Törkeä julkisrauhan rikkominen
Laiton sikiön(sä) lähdeittämissen yritys	Törkeä kotirauhan rikkominen
Laiton sikiönsä lähdeittäminen	Törkeä kunnianloukkaus
Laiton uhkaus	Törkeä kuolemantuottamus
Laittoman maahantulon järjestäminen	Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö
Lapsen omavaltainen huostaanotto	Törkeä pahoinpitely
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	Törkeä raiskaus
Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys	Törkeä tuhotyö
Lapsensurma	Törkeä vahingonteko
Lapsensurman yritys	Törkeä vammantuottamus
Lievä pahoinpitely	Törkeä vapaudenriisto
Lievä vahingonteko	Törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys
Lähestymiskiellon rikkominen	Törkeän luvattoman käytön yritys
Murha	Törkeän pahoinpitelyn yritys
Murhan yritys	Törkeän raiskauksen yritys
Pahoinpitely	Törkeän tuhotyön yritys
Pahoinpitelyn yritys	Vaaran aiheuttaminen
Pakottaminen	Vahingonteko
Pakottaminen seksuaaliseen tekoon	Vammantuottamus
Pakottaminen sukupuoliyhteyteen	Vapaudenriisto
Pelastustoimen laiminlyönti	Väkivaltainen yksityisen kotirauhan rikkominen
Raiskauksen yritys	Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen
Raiskaus	
Sukupuoliyhteyteen pakottamisen yritys	
Surma	

LIITE 3 Muuttujien luokituksista

- *Tapahtumapaikka.* Tapahtumapaikat luokiteltiin kymmeneen eri luokkaan: 1) uhrin asunto, 2) muu asunto, 3) uhrin asuintalon piha tai porraskäytävä, 4) muu piha tai porraskäytävä, 5) koulu tai koulualue, 6) baari, ravintola, tanssipaikka, 7) muu julkinen rakennus, 8) tie tai katu, tori tai muu julkinen paikka, 9) julkinen kulkuväline ja 10) muu paikka/ei tiedossa. Uhrin asunnossa tapahtuneiksi luokiteltiin sisällä uhrin asunnossa tapahtuneet teot, ulkoapäin uhrin asuntoon kohdistuneet teot kuten ikkunan tai ovien särkemiset sekä uhrin saamat kirjeet, puhelinsoitot ja tekstiviestit. Muussa asunnossa tapahtuneiksi luokiteltiin jonkun muun henkilön kuin uhrin asunnossa tapahtuneet teot. Uhrin asuintalon pihassa tai porraskäytävässä tapahtuneiksi luokiteltiin sellaiset teot, jotka olivat tapahtuneet uhrin asuintalon pihassa, parkkipaikalla, porraskäytävässä tai esimerkiksi pesutuvassa. "Muu piha tai porraskäytävä" -luokkaan luokiteltiin vastaavasti sellaiset teot, jotka olivat tapahtuneet jonkun muun henkilön pihalla tai vieraassa porraskäytävässä. Koulussa tai koulualueella tapahtuneiksi luokiteltiin koulurakennuksessa tai koulun pihalla tapahtuneet teot. "Baari, ravintola, tanssipaikka" -luokkaan kuuluivat sisällä ravintoloissa ja baareissa tapahtuneet rikokset. Tähän luokkaan luokiteltiin myös ravintolaan ulkoapäin kohdistuneet teot kuten ikkunoiden rikkomiset. Muissa julkisissa rakennuksissa tapahtuneiksi luokiteltiin esimerkiksi kauppoissa, ostoskeskuksissa ja julkisissa virastorakennuksissa tapahtuneet teot. "Tie tai katu, tori tai muu julkinen paikka" -luokkaan kuuluivat kaikki ulkona julkisella paikalla tapahtuneet rikokset, kuten kadulla, torilla, puistossa tai ravintolan edustalla tapahtuneet rikokset. Tähän luokkaan luokiteltiin myös liikenneasemilla tapahtuneet rikokset. Julkisissa kulkuvälineissä tapahtuneiksi luokiteltiin bussissa, junassa, raitiovaunussa, matkustajalaivalla tai taksissa sattuneet rikokset. Sellaiset rikokset, joissa tapahtumapaikka ei ollut tiedossa tai joita ei voitu luokitella mihinkään edellä mainituista luokista, luokiteltiin viimeiseen luokkaan "muu paikka/ei tiedossa". Edellä mainituista luokista yksityistä tilaa on oikeastaan vain uhrin asunto tai muu asunto.
- *Tapahtuma-aika.* Tapahtuma-aika luokiteltiin 7 eri luokkaan: 1) aamu, 2) päivä, 3) ilta, 4) yö, 5) ilta-yö-aamu, 6) muu aika ja 7) ei tiedossa. Aamulla tapahtuneiksi luokiteltiin klo 5,00–10,59 tapahtuneet rikokset, päivällä tapahtuneiksi klo 11,00–16,59 tapahtuneet rikokset, illalla tapahtuneiksi klo 17,00–22,59 sattuneet teot ja yöllä tapahtuneiksi klo 23,00–04,59 tapahtuneet rikokset. Luokkaan "ilta-yö-aamu" luokiteltiin illan ja aamun välillä tapahtuneet rikokset, joiden tarkka tapahtuma-aika ei ollut tiedossa. "Muu aika" -luokkaan luokiteltiin esimerkiksi aamun ja illan välillä tapahtuneet rikokset ja sellaiset rikokset, joita ei voitu luokitella muihin edellä mainittuihin luokkiin. "Ei tiedossa" -luokkaan jäivät sellaiset rikokset, joiden tapahtuma-aika ei ollut lainkaan tiedossa.
- *Uhrin suhde epäiltyyn.* "Uhrin suhde epäiltyyn" -muuttujassa oli seitsemän luokkaa. Tuntematon-luokkaan luokiteltiin sellaiset tapaukset, joissa ilmoituksessa mainittiin epäillyn olevan uhrille tuntematon tai joissa puhuttiin epäilystä, "joka myöhemmin osoittautui X:ksi". Tähän luokkaan luokiteltiin myös sellaiset tapaukset, joissa voitiin muuten päätellä epäillyn olevan todennäköisesti uhrille tuntematon. Asiakassuhde-luokkaan luokiteltiin sellaiset tapaukset, joissa uhrin ja epäillyn välillä oli jonkinlainen asiakassuhde,

esimerkiksi uhri oli ravintolan asiakas ja epäilty ravintolan työntekijä tai toisinpäin. Sellaiset tapaukset, joissa uhri mainitsi tuntevansa epäillyn tai ainakin tietävänsä epäillyn ulkonäöltä tai nimeltä, luokiteltiin luokkaan ”tuttu”. Myös samaa koulua käyvät nuoret luokiteltiin tähän luokkaan. Samassa työpaikassa työskentelevien tekemät rikokset luokiteltiin työtoverin tekemäksi. Luokkaan ”naapuri” luokiteltiin sellaiset tapaukset, joissa uhri ja epäilty olivat seinänaapureita tai asuivat samassa tai lähekkäisissä taloissa. Sellaiset ilmoitukset, joista uhrin ja epäillyn suhde ei käynyt ilmi, luokiteltiin luokkaan ”ei voi sanoa”. Tähän luokkaan luokiteltiin myös sellaiset tapaukset, joissa uhrin ja epäillyn suhdetta ei voitu määrittellä sen takia, että varsinaista uhria ei ollut (esim. yleisesti ulkomaalaisia vastaan suunnatut rikokset). Rikokset, joissa epäilty ei ollut tiedossa, jäivät luokkaan ”epäilty ei tiedossa”.

- Sekä uhrien että epäiltyjen *ikä* luokiteltiin kuuteen luokkaan: 1) alle 15, 2) 15–24, 3) 25–34, 4) 35–44, 5) 45–54 ja 6) 55 tai yli.

LIITETAULUKOT

LIITETAULUKKO 1 Päärikosnimikkeet rasistisiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa (yleisyysjärjestyksessä).

	N	%
PAHOINPITELY	189	25,3
SYRJINTÄ	113	15,1
LIEVÄ PAHOINPITELY	84	11,2
KUNNIANLOUKKAUS	82	11,0
VAHINGONTEKO	74	9,9
LAITON UHKAUS	67	9,0
TÖRKEÄ KOTIRAUHAN RIKKOMINEN	36	4,8
KOTIRAUHAN RIKKOMINEN	18	2,4
PAHOINPITELYN YRITYS	11	1,5
TÖRKEÄN PAHOINPITELYN YRITYS	11	1,5
TÖRKEÄ KUNNIANLOUKKAUS	10	1,3
LIEVÄ VAHINGONTEKO	8	1,1
VARKAUS	8	1,1
TÖRKEÄ PAHOINPITELY	7	0,9
MUU TUTKINTA	5	0,7
VAARAN AIHEUTTAMINEN	5	0,7
TYÖSYRJINTÄ	4	0,5
KIIHOTTAMINEN KANSANRYHMÄÄ VASTAAN	3	0,4
LIIKENNETURVALLISUUDEN VAARANTAMINEN	3	0,4
RYÖSTÖ	3	0,4
ILKIVALTA	1	0,1
KISKONNANTAPAINEN TYÖSYRJINTÄ	1	0,1
MOOTTORIKULKUNEUVON KÄYTTÖVARKAUDEN YRITYS	1	0,1
NÄPISTYS	1	0,1
TÖRKEÄ VAHINGONTEKO	1	0,1
VARKAUDEN YRITYS	1	0,1
VIRKAMIEHEN VASTUSTAMINEN	1	0,1
YHTEENSÄ	748	100

LIITETAULUKKO 2 Epäiltyjen rassististen rikosten uhrien kansalaisuudet (yleisyysjärjestyksessä).

Kansalaisuus	N	%
SUOMI	395	55,9
SOMALIA	42	5,9
MYANMAR	35	5,0
TURKKI	33	4,7
VENÄJÄ	25	3,5
IRAN	20	2,8
SUDAN	14	2,0
AFGANISTAN	11	1,6
IRAK	11	1,6
KENIA	8	1,1
KONGO-KINSHASA	7	1,0
BANGLADESH	6	0,8
JUGOSLAVIA	6	0,8
VIRO	6	0,8
BURMA	5	0,7
KIINA	5	0,7
NIGERIA	5	0,7
YHDYSVALLAT	5	0,7
RUOTSI	4	0,6
SENEGAL	4	0,6
THAIMAA	4	0,6
ALGERIA	3	0,4
ANGOLA	3	0,4
EGYPTI	3	0,4
EI TIEDOSSA	3	0,4
INTIA	3	0,4
MAROKKO	3	0,4
RANSKA	3	0,4
SAKSA	3	0,4
SRI LANKA	3	0,4
SYRIA	3	0,4
BOSNIA-HERTZEGOVINA	2	0,3
PUOLA	2	0,3
TANSANIA	2	0,3
TANSKA	2	0,3
VIETNAM	2	0,3
ARGENTIINA	1	0,1
BARBADOS	1	0,1

Kansalaisuus	N	%
BURUNDI	1	0,1
ERITREA	1	0,1
ETIOPIA	1	0,1
GHANA	1	0,1
ITALIA	1	0,1
KANSALAISUUTTA VAILLA OLEVA	1	0,1
LIBERIA	1	0,1
NEPAL	1	0,1
ROMANIA	1	0,1
SIERRA LEONE	1	0,1
TUNISIA	1	0,1
UKRAINA	1	0,1
YHTEENSÄ	706	100

LIITETAULUKKO 3 Epäiltyjen rassististen rikosten uhrien syntymämaat (yleisyysjärjestyksessä).

Syntymämaa	N	%
SUOMI	295	41,7
SOMALIA	59	8,3
TURKKI	41	5,8
VENÄJÄ	25	3,5
IRAN	24	3,4
MYANMAR	24	3,4
IRAK	21	3,0
THAIMAA	17	2,4
SUDAN	15	2,1
EI TIEDOSSA	13	1,8
RUOTSI	13	1,8
AFGANISTAN	9	1,3
BANGLADESH	9	1,3
KENIA	8	1,1
KONGO-KINSHASA	8	1,1
JUGOSLAVIA	7	1,0
NEUVOSTOLIITTO	7	1,0
VIRO	7	1,0
KIINA	6	0,8
MAROKKO	6	0,8
ALGERIA	5	0,7
BURMA	5	0,7
NIGERIA	5	0,7
SAKSA	5	0,7
SENEGAL	5	0,7
EGYPTI	4	0,6
ETIOPIA	4	0,6
INTIA	4	0,6
VIETNAM	4	0,6
ANGOLA	3	0,4
LIBANON	3	0,4
SRI LANKA	3	0,4
SYRIA	3	0,4
BARBADOS	2	0,3

Syntymämaa	N	%
FILIPPIINIT	2	0,3
ITALIA	2	0,3
JORDANIA	2	0,3
PUOLA	2	0,3
RANSKA	2	0,3
TANSANIA	2	0,3
TANSKA	2	0,3
TUNISIA	2	0,3
UKRAINA	2	0,3
YHDYSVALLAT	2	0,3
ARGENTIINA	1	0,1
BOSNIA-HERTZEGOVINA	1	0,1
BRITANNIA	1	0,1
BURUNDI	1	0,1
GHANA	1	0,1
ISRAEL	1	0,1
KUWAIT	1	0,1
KYPROS	1	0,1
LIBERIA	1	0,1
LIETTUA	1	0,1
NEPAL	1	0,1
PERU	1	0,1
ROMANIA	1	0,1
SAMBIA	1	0,1
SIERRA LEONE	1	0,1
TADZIKISTAN	1	0,1
TOGO	1	0,1
YHTEENSÄ	706	100

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia

Terhi Hakamo ja Anna Vanhala: Poliisipäälliköt. Tutkimus paikallispoliisin johtamisesta. 27/2007. 29 €

Tanja Noponen: "Ei muuta paikkaa". Tutkimus poliisin päihtymyssuojan kanta-asiakkaista. 26/2006. 16,00 €

Johan Bäckman: Itämafia. Uhkakuvapolitiikka, rikosilmiöt ja kulttuuriset merkitykset. 25/2006. 26,00 €

Marja-Liisa Laapio: Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta. 24/2005. 20,00 €

Mari Kalliala: Poliitiikkaa toisaalla. Poliittinen liike ja laitton toiminta. 23/2005. 18,00 €

Seppo Kolehmainen: Järjestyslaki – Susi jo syntyessään? Järjestyslain valmistelun arviointi. 22/2005. 14,00 €

Markku Heiskanen & Outi Roivainen: Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvyistä. 21/2005. 23,76 €

Aarne Kinnunen & Riikka Perälä & Tarja Tuttavainen-Levanoja: Poliisin huumevalvontaprojekti pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus. 20/2005. 15,00 €

Petri Raivola & Reija Taiha-Vepsäläinen: Työrukkasia ja visionäärejä. AMK-muotoisilta päällystökursseilta valmistuneiden näkemyksiä opinnoistaan ja valmiuksistaan. 19/2004. 11,88 €

Pekka Santtila et al.: How far from home offenders travel. An international comparison of crime trips in homicide, rape, burglary, and robbery cases. 18/2004. 10,80 €

Anne Alvesalo & Pekka Santtila: Pahat pojat – elokuva ja rikollisuus. "Saanu ehkä vähän ideaa, mut omaa päätä sitä kummiski käyttää". 17/2004. 11,88 €

Markku Heiskanen & Reino Sirén & Outi Roivainen: Rikollisuus kunnissa. Tilastollinen tutkimus Suomen kuntien väkivalta- ja omaisuusrikollisuuksien vaikuttavista tekijöistä. 16/2003. 16,20 €

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat

Arto Hankilanoja: Työturvallisuus ja vastuun kohdentuminen poliisihallinnossa. 10/2003. 2., Uudistettu painos 2007. 16,00 €

Janne Häyrynen ja Tero Kurenmaa: Arvopaperimarkkinarikokset. 14/2006. 25,00 €

Anne Alvesalo & Ari-Matti Nuutila: Rangaistava työn turvattomuus. 13/2006. 21,00 €

Anne Jokinen: Rikos jää tekijän mieleen. Muistijälkitesti rikostutkimamennetelmänä. 12/2005. 20,00 €

Nina Pelkonen: Kriisin ABC. Käsikirja poliisin käyttöön. 11/2005. 10,80 €

Kimmo Himberg: Tekninen rikostutkinta. Johdatus forensiseen tieteeseen. 9/2002. 12,96 €

Marketta Vesisenaho: Poliisialan sanasto. Suomi-ruotsi-englanti. 8/2002. 10,80 €

Urpo Sarala: Poliisitoimen kehittämisen johtaminen. 7/2001. 16,35 €

Ellonen Erkki et al.: Etiikka ja poliisin työ. 6/2000. 14,54 €

Laura Ervo: Esitutinnan optimaalisuus. Oikeudellisessa viitekehyksessä. 5/2000. 9,17 €

Hannu Kiehelä & Virta Sirpa (toim.): Lähipoliisi lähestymistapana. 4/1999. 16,26 €

Jyrki Wasastjerna: Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön. 3/1999. 14,62 €

Ahti Laitinen & Erja Virta: Talousrikokset. Teoria ja käytäntö. 2/1998. 12,53 €

Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita

Elina Ruuskanen: Rangaistuskäytäntö rekisterimerkintärikoksissa.

61/2007. Verkkojulkaisu

Kaija Korhonen ja Noora Ellonen: Maahanmuuttajanaiset väkivallan uhrina.

Poliisin tietoon tullut maahanmuuttajanaisiin kohdistunut väkivalta vuonna 2005. 60/2007. 10,00 €

Tanja Noponen: Arjen arvet. Pahoinpitely- ja keho karttalomake väkivalta-

työn välineenä. 58/2007. 17,00 €

Juha Kääriäinen ja Noora Ellonen: The Finnish Racist Crime Monitoring System. 57/2007. Verkkojulkaisu

Janne Laukkanen: "Ei mitään korkeampaa tiedettä". Selvitys talousrikosten esikäsittely-yksikön vastaanotosta. 56/2006. Verkkojulkaisu

Terhi Hakamo: Selvitys talousrikostorjunnan tilasta paikallispoliisissa.

55/2006. Verkkojulkaisu

Noora Ellonen: Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2005.

53/2006. 13 €

Poliisin johtamisen kehittämisen valtakunnalliset kehittämislinjaukset

2006–2010. Työryhmän loppuraportti. 50/2006. 10,80 €

Anne Alvesalo, Sari Heiskanen, Janne Laukkanen & Erja Virta (toim.): Huo-

juva talous. Juhlajulkaisu Markku Hirvonen 60 vuotta. 49/2006. 24 €

Anne Alvesalo, Sari Heiskanen & Erja Virta: Suomen talousrikoskontrollijär-

jestelmä. 48/2006. Verkkojulkaisu

Kati Rantala & Sirpa Virta (toim.): Tieto – mahdollisuus, uhka vai turva?

47/2006. 14 €

Markku Heiskanen & Risto Honkonen: Poliisi ja muutos. Asiantuntijoiden

arvio sisäisen turvallisuuden tulevasta kehityksestä. 46/2005. 10,80 €

Verkkojulkaisut osoitteessa www.poliisiammattikorkeakoulu.fi